

Jarmo Korhonen

**PÄIVÄKOTIEN LÄHIYMPÄRISTÖJEN
TARJOAMAT JA KÄYTETYT
MAHDOLLISUUDET LASTEN
LIIKUNNALLISEN AKTIIVISUUDEN
TOTEUTTAMISELLE**

Varhaiskasvatustieteen

Pro gradu -tutkielma

Syksy 2014

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

Tiivistelmä. Korhonen, Jarmo. 2014. PÄIVÄKOTIEN LÄHIYMPÄRISTÖJEN TARJOAMAT JA KÄYTETYT MAHDOLLISUUDET LASTEN LIKUNNALLISEN AKTIIVISUUDEN TOTEUTTAMISELLE. Varhaiskasvatustieteen pro gradu –tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. 84 sivua + liitteet.

Tämän tutkimuksen lähtökohtana oli tietoisuus siitä, että päiväkotien omat fyysiset sisä- ja ulkotilat ovat usein riittämättömät toteuttaa riittävän monipuolista liikunnallista aktiivisuutta lapsille. Liikunnallisen aktiivisuuden erilaiset hyödyt lapsille ovat kiistattomat, joten päiväkodin lähiympäristöt tarjoavat lisää mahdollisuuksia toteuttaa lasten liikunnallista aktiivisuutta. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia mahdollisuuksia päiväkodin lähiympäristöt tarjoavat lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiselle ja miten päiväkodit ovat käyttäneet näitä lähiympäristön paikkoja. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin, mitkä tekijät liittyvät päiväkodin lähiympäristöjen käyttöön.

Tutkimus oli luonteeltaan laadullinen. Tutkimuksen kohdejoukkona oli kaksi keskiuomalaista päiväkotia. Tutkimusaineisto kerättiin havainnoimalla näiden päiväkotien lähiympäristöjä, jossa tarkoituksena oli kartoittaa lähiympäristöt kokonaisuudessaan. Päiväkotien näkökulmaa lähestyttiin toteuttamalla kaksi parihaastattelua, joissa haastateltavina olivat kaksi lastentarhanopettajaa molemmista päiväkodeista. Aineiston analyysissä käytettiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että lähiympäristöjen tarjoamat mahdollisuudet vaihtelivat sen mukaan, oliko kyseessä metsä-, asutus- tai peltoalue vai rakennettu liikuntaympäristö. Tutkimuksen mukaan päiväkodit käyttivät lähiympäristön paikoista erityisesti metsäalueiden, leikkipuistojen ja urheilukenttien tarjoamia liikunnallisen aktiivisuuden mahdollisuuksia. Tutkimus osoittaa, että lähtökohdat, päivärytmi, henkilökunnan määrä, lasten ikä, vuodenaajat sekä päiväkodin aikuisten oma suhtautuminen ovat liittyvät merkittävästi päiväkotien lähiympäristöjen käytölle.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että maastossa kulkemisen helppoudella tai vaikeudella on yhteys siihen, millaisia mahdollisuuksia lähiympäristöjen metsäalueet tarjoavat lasten liikunnalliselle aktiivisuudelle. Päiväkodin henkilöstön oma suhtautuminen on merkittävin tekijä sille, miten päiväkodit käyttävät hyödykseen lähiympäristöjen tarjoamia mahdollisuuksia.

Asiasanat: fyysinen aktiivisuus, liikunnallinen aktiivisuus, ympäristö, päivähoito, varhaiskasvatus

Key words: physical activity, environment, day care, early education

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 LIKKUMINEN LAPSEN ELÄMÄN PERUSTA	3
2.1 Lasten liikunnallinen aktiivisuus.....	3
2.2 Liikunnallisen aktiivisuuden merkitys lapselle	4
2.3 Leikki lapsen liikkumismuotona	6
3 LÄHIYMPÄRISTÖ OSANA LAADUKASTA VARHAISKASVATUSYMPÄRISTÖÄ ...	8
3.1 Päiväkotien lähiympäristöjen erilaiset tarjoumat	8
3.2 Päiväkotien lähiympäristöjen käytön merkitys lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa	11
4 KASVATTAJAT LÄHIYMPÄRISTÖN KÄYTÖN MAHDOLLISTAJANA	15
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	18
5.1 Tutkimuksen tarkoitus.....	18
5.2 Aineiston keruu	19
5.3 Aineiston analyysi	25
5.4 Aineistonkeruun luotettavuus ja eettisyys.....	33
6 PÄIVÄKOTIEN LÄHIYMPÄRISTÖJEN TARJOAMAT MAHDOLLISUUDET LASTEN LIKUNNALLISEN AKTIIVISUUDEN TOTEUTTAMISELLE	38
6.1 Asutusalueiden nihkeä tarjonta	39
6.2 Metsäalueiden valtava potentiaali	45
6.3 Lumi rikastaa peltoalueiden tarjoamia mahdollisuuksia	50
6.4 Suurten mahdollisuuksien rakennetut liikuntaympäristöt	51
7 KÄYTETYT LÄHIYMPÄRISTÖN PAIKAT LASTEN LIKUNNALLISEN AKTIIVISUUDEN TOTEUTTAMISESSA.....	57
8 LÄHIYMPÄRISTÖN KÄYTTÖÖN LIITTYVÄT TEKIJÄT	63
9 POHDINTA	69
9.1 Päiväkotien monipuoliset ympäristöt lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen	69

9.2 Päiväkotien lähiympäristöissä vielä paljon käyttämättömiä liikkumisen mahdollisuuksia	71
9.3 Henkilöstön suhtautuminen luo raamit päiväkotien lähiympäristöjen käytölle	74
9.4 Tutkimuksen luotettavuus	76
9.5 Jatkotutkimusmahdollisuudet	78
LÄHTEET	80
LIITTEET	85

1 JOHDANTO

Viimeisten vuosien aikana kunnilla on ollut suuria vaikeuksia saada riittävän kokoisia tiloja päivähoidon järjestämiseksi. Tämä on johtanut monien kaupunkien päiväkodit tilanteeseen, jossa lapsia on sijoitettu yksikköihin suurempi määrä kuin rakennukseen on alun perin suunniteltu sijoitettavan. Päiväkotien sisäalueet käyvät väistämättä monissa paikoin pieniksi, erityisesti lasten liikkumista ajatellen. Ratkaisua puutteellisiin sisätilaongelmiin katsotaan usein ikkunasta ulospäin, päiväkotien ulkoilualueisiin.

Löytyykö ratkaisu päiväkotien ulkoilualueista? On käyty keskustelua myös päiväkotien rajallisista piha-alueista ja varsinkin päiväkotien piha-alueiden turvallisuudesta on viime vuosina käyty vilkasta keskustelua. Saarsalmen (2008) toimittama Päivähoidon turvallisuussuunnittelu -julkaisu on omalta osaltaan ollut ohjaamassa päiväkotien pihojen turvallisuuskysymyksiä ja monien mielestä pihoista on tullut liiankin suojelevia. Esimerkiksi julkaisun mukaan päiväkotien pihoilta tulisi leikata ja eristää kaikki pensaats, mikäli lapsilla on mahdollisuus haavoittaa niissä itseään (Saarsalmi 2008, 68). Raittilan (2009, 246–247) mukaan lapset taas juuri haluaisivat ryömiä ja kokeilla taitojaan näissä piikikkäissä pensaissa. On siis vaarana, että lisääntyneiden turvallisuusmääräysten vuoksi päiväkotien piha-alueiden monipuolisuus kärsii, jolloin ne eivät riittävästi haasta etenkin motorisesti taitavimpia lapsia.

Lähiympäristöjen käytön merkityksen päiväkotien arjessa voidaan nähdä olevan kasvussa. Aiemmat tutkimukset ovat todenneet (esim. Niklasson 2010, Fjortoft 2001), että lähiympäristöt tarjoavat paljon erilaisia mahdollisuuksia lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. Onkin tärkeää selvittää, missä määrin päiväkodit käyttävät omien lähiympäristöjensä mahdollisuuksia hyödykseen.

Tutkimukset kertovat, että liikunnallisella aktiivisuudella on monia erilaisia hyötyjä lapselle (esim. Rowland 2007; Sääkslahti 2007; Zimmer & Himanen 2001; Kirn & Cole 2001). Ne eivät kuitenkaan motivoi lapsia liikkumaan, vaan liikkuminen tulee lapsilla luonnostaan (Zimmer 2001, 13). Liikkuminen onkin lasten tapa elää ja päiväkotien lähiympäristöt tarjoavat kokemuksellisia ja elämyksellisiä ympäristöjä päiväkotien lapsiryhmille.

Tässä tutkimuksessa selvitetään millaisia mahdollisuuksia päiväkotien lähiympäristöt tarjoavat lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen sekä miten päiväkodit ovat käyttäneet näitä mahdollisuuksia hyödykseen. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään, mitkä tekijät taustalla liittyvät päiväkotien lähiympäristöjen käytölle.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys luo pohjaa tutkittavasta ilmiöstä ja esittelee aiempien tutkimuksen tuloksia aiheesta. Teoreettinen viitekehys rakentuu kolmesta osasta, joissa tarkastellaan lasten liikunnallista aktiivisuutta, fyysisten ympäristöjen tarjoumia ja yhteyttä lasten liikunnalliselle aktiivisuudelle sekä kasvattajien merkitystä lähiympäristön käytölle. Sen jälkeen kerron oman tutkimukseni tarkoituksesta ja käytännön toteutuksesta. Tutkimuksen kolmessa tulosluvussa tuon esille tutkimuksen tuloksia ja pohdinnassa tarkastelen niiden keskeistä antia teoriaan peilaten. Lopussa pohdin tutkimuksen luotettavuutta sekä esitän jatkotutkimusmahdollisuuksia.

2 LIKKUMINEN LAPSEN ELÄMÄN PERUSTA

Liikkuminen ja leikkiminen on lapsen luonnollinen tapa toimia. Niiden avulla lapsi näkee, kokee, tutustuu ja ymmärtää ympäröivää maailmaa. Liikkuminen ja leikkiminen mahdollistavat lapselle myös uuden oppimisen. Tämän luvun ensimmäisessä osassa määrittelen, mitä lasten liikunnallinen aktiivisuus on. Sen jälkeen tarkastelen liikunnallisen aktiivisuuden merkitystä lapsen elämälle ja luvun lopussa tarkastelen lasten liikunnallista aktiivisuutta leikin näkökulmasta.

2.1 Lasten liikunnallinen aktiivisuus

Laajan määritelmän mukaan liikunnallinen aktiivisuus on luustolihashasten tuottamaa liikettä, jossa lopputuloksena energiankulutus on suurempi lepotasoon verrattuna. Näin ollen kaiken tyyppiset aktiivisuudet kuten käveleminen, tanssiminen, leikkiminen, urheilu ja muu tarkoituksellinen harjoittelu katsotaan olevan liikunnallista aktiivisuutta. Liikunnallisen aktiivisuuden intensiivisyyden tasoon vaikuttavat yksilölliset kapasiteettierot ja niinpä esimerkiksi sopusuhtainen lapsi kiipeää puuhun helpommin kuin ylipainoinen lapsi. (Cavill, Kahlmeier & Racioppi 2006, 2–3; Bouchard, Blair & Haskell 2007, 12.)

Liikunnallisen aktiivisuuden tyyppillä on myös merkitystä energiankulutukseen. Mitä intensiivisempää aktiivisuus on, sen suurempi on myös kulutus. Liikunnallinen aktiivisuus on intensiivistä silloin, kun ihmisen sydämen syke tihenee ja aineenvaihdunnan aktiivisuustaso kasvaa 3–6 -kertaiseksi lepotasoon verrattuna. Paljon istuvan ihmisen aktiivisuuden osuus on tyyppillisesti vain noin 25 % päivittäisestä energiankulutuksesta, kun sen osuus voi kestävyysurheilijan harjoituspäivänä tai monta tuntia ruumiillista työtä tekevän henkilön

kohdalla olla jopa 50 %. Esimerkiksi maastossa kiipeileminen on intensiteetiltään aktiivisempaa kuin hiekkalaatikolla leikkiminen ja näin ollen maastossa kiipeileminen kuluttaa myös enemmän energiaa. Terveysten ylläpitämiseksi ja edistämiseksi liikunnallisen aktiivisuuden tulisi olla riittävän usein keskimääräistä intensiivisempää. Varhaiskasvatuksessa tuleekin pyrkiä ohjaamaan lasta itseohjautuvaan liikkumiseen, jolloin lapsi todennäköisesti myös kasvattaa kulutusta liikkumisen seurauksena. (Cavill ym. 2006, 2–3; Bouchard ym. 2007, 12.)

Päiväkodeilla on tutkitusti mahdollista vaikuttaa lasten liikunnallisen aktiivisuuden intensiivisyyden tasoon. Pate, Pfeiffer, Trost, Ziegler & Dowdan (2004, 1258–1261) tutkimuksessa mitattiin lasten suuren ja keskimääräistä suuremman liikunnallisen aktiivisuuden intensiivisyyden tason aikaa päivän aikana. Tutkimuksessa kävi ilmi, että lasten liikunnallisen aktiivisuuden intensiivisyyden taso vaihtelee lasten välillä riippuen siitä, mistä päiväkodista he olivat. Tutkimuksen mukaan päiväkodin toiminnalla ja siellä tehtävillä linjauksilla on näin ollen yhteys siihen, mikä on lapsen liikunnallisen aktiivisuuden intensiivisyyden taso koko päivää tarkasteltuna.

2.2 Liikunnallisen aktiivisuuden merkitys lapselle

Liikunnallisella aktiivisuudella on hyvin kokonaisvaltainen merkitys lapsen elämään. Sen merkitykset näkyvät jo lapsuuden aikana sekä sen vaikutukset tulevat näkymään myös myöhemmällä iällä. Varhaiskasvatuksessa lasten liikunnallisen aktiivisuuden merkitys on hyvin kokonaisvaltainen. Vuolle (2000, 39) onkin eritelty liikunnan tärkeyttä ja antanut sille neljä keskeistä merkitystä lasten elämään. Näitä ovat kasvun ja kehityksen tukeminen, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, liikuntataitojen oppiminen sekä liikunnallisen elämäntavan omaksuminen. Koska lapset viettävät päivästäan paljon aikaa päiväkodeissa, päiväkodeilla ja yleisemmin varhaiskasvatuksella on loistava mahdollisuus tukea tätä lasten kokonaisvaltaista liikunnallista aktiivisuutta.

Lasten kehityksen ja kasvun tukemisessa lasten liikunnallisella aktiivisuudella on keskeinen rooli. Liikunnallinen aktiivisuus edistää lapsen fyysistä kasvua, sillä liikkuaan lapsen lihaksisto on aktiivisessa käytössä. Ihmisten lihakset voivatkin kehittyä vain niiden aktiivisella käyttämisellä yhdessä terveellisen ruokailutottumuksien kanssa (Sääkslahti 2007, 39, Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005, 10).

Fyysisen kasvun ja kehityksen lisäksi liikunnallisella aktiivisuudella on muitakin yhteyksiä lapsen kehitykseen. Elämän alkuvaiheessa minäkuva ja älykkyys kehittyvät erityisesti fyysisten kokemusten kautta, sillä kehon kanssa toimiessa lapsi pystyy tekemään eroa minän ja ympäristön välille. Piaget'n mukaan älykkyyden ja ajattelun kehittämisessä 0–2 ikävuoden kohdalla on sensomotorinen vaihe, jossa lapsi oppii ennen kaikkea liikkumalla ja havainnoimalla. Liikunnallisessa toiminnassa lapsi kokee, että juuri hänen kehonsa toimii hänen tahdostaan. Minäkuvan kehittymisen lisäksi on myös tärkeää, että lapsi kasvaa ja oppii toimimaan sosiaalisessa maailmassa muiden ihmisten kanssa. Näitä taitoja oppiakseen lapsi tarvitsee muiden lasten mallia ja kanssakäymistä, sillä lapset toimivat ja muokkaavat omaa toimintaa muiden lasten tasolle. Liikkumisen on todettu sopivan tällaiseen toimintaan erityisen hyvin. (Sääkslahti 2007, 36; Zimmer & Himanen 2001, 21–35.) Erityisesti ulkona tapahtuva liikkuminen on todettu parantavan lasten sosiaalisia taitoja, sillä lapset sitoutuivat ulkona paremmin monimutkaisimpiin leikkeihin kavereiden kanssa kuin sisätiloissa (Sook-Young, Shim 2001, 149, 160).

Liikunnallisen aktiivisuuden yhteys lapsen terveydellisiin hyötyihin on kiistaton (Bouchard ym. 2007, 15). Lasten liikunnan ja terveyden välistä yhteyttä on tutkittu vähemmän kuin aikuisten vastaavaa, mutta siitä huolimatta lasten säännöllisen liikunnallisen aktiivisuuden voidaan ennustavan pitkäkestoisia terveyshyötyjä. Aikuisten liikunnallisen aktiivisuuden tottumukset ovat peräisin lapsuusvuosilta eli varhaisiän liikunnallisen aktiivisuuden taso näkyy suorasti myös myöhemmän elämän liikunnallisessa aktiivisuudessa. (Rowland 2007, 260; Sääkslahti 2007, 39.)

Liikunnan ja liikunnallisen aktiivisuuden hyödyt näkyvät myös lasten motoristen taitojen oppimisessa. Sen lisäksi hengästymiseen asti viety liikunta näkyy positiivisena vaikutuksena lapsen hengitys- ja verenkiertoelimistön toiminnassa. Sen lisäksi, että liikunnallinen aktiivisuus edistää kokonaisvaltaisesti lapsen kehitystä, sen on todettu myös ehkäisevän erilaisia sairauksia. Ainakin ylipainon, osteoporoosin, sydän- ja verisuonitautinen, 2-tyyppin diabeteksen sekä tuki- ja liikuntaelinsairauksien syntymiseen liikunnallisella aktiivisuudella on todettu olevan ennalta ehkäisevä vaikutus. (Sääkslahti 2007, 39; Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005, 10.)

2.3 Leikki lapsen liikkumismuotona

Ihmisen eri ikävaiheissa liikunnallinen aktiivisuus toteutuu ja näyttäytyy hieman eri tavoin ja keinoin. Lasten kohdalla liikkuminen toteutuu McManuksen (2000, 133) mukaan pääasiallisesti leikin avulla. Lapsille itselleen liikunnallinen aktiivisuus tarkoittaa liikkumista ja leikkimistä, joita he tarvitsevat päivittäin terveyden ja hyvinvointinsa tueksi. Lapselle leikkiminen on luonnollinen tapa liikkua ja tutustua itseensä, omaan kehoonsa, toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 22.)

Vaikka leikkitilanteet voivat näyttäytyä päiväkodin arjessa välillä hallitsemattomilta, lapsille leikkitilanteet ovat hyvin usein tarkoituksellisia tapahtumia. Leikkitilanteet ovat myös lasten tapa selvittää ongelmiaan, käsitellä ja kokea esimerkiksi mielenkiinnon kohteita, pelkotiloja sekä omia tunteitaan. Leikkitilanteet ovat lapsille tärkeitä tilanteita senkin vuoksi, sillä lapset saavat itse hallita ja kontrolloida niitä. Tutkijoiden keskuudessa leikkiminen nähdään olevan lapselle erinomainen oppimisen ja ympäristöön tutustumisen väline. (Smidt 2011, 2–17.)

Päiväkodeissa lapsille tulisi antaa mahdollisuus ja tilaa ulkona leikkimiseen aina kun se on mahdollista, sillä Hinkley, Crawford, Salmon, Okely & Heskethin (2008, 439) mukaan lapset, jotka viettävät aikaa enemmän ulkona, ovat myös muihin lapsiin nähden liikunnallisesti aktiivisempia. Myös Timmonsin, Naylorin & Pfeifferin (2007, 131) mukaan on todennäköistä, että lapset ovat ulkona liikunnallisesti aktiivisempia kuin sisällä. Sen lisäksi heidän mukaansa alle kouluikäisten lasten liikunnallinen aktiivisuus tulisi keskittyä karkeamotorisia taitoja harjaannuttaviin leikkeihin. Karkeamotoristen taitojen harjoittaminen onnistuu todennäköisesti paremmin ulkona, sillä ulkotiloissa lapsilla on usein käytössään isommat tilat kuin sisällä. Karkeamotoristen leikkien avulla lapset kykenevät nauttimaan paremmin leikkimisen hauskuudesta.

Myös muissa tutkimuksissa on havaittu se, että lapset innostuvat leikeistä niin kauan, kun niiden leikkiminen on heidän mielestään hauskaa. Yhdysvalloissa tehdyn tutkimuksen mukaan suurin syy harrastuksien lopettamiseen on se, että se ei ole enää hauskaa. Näin ollen kasvattajien tulee korostaa leikkimisestä nauttimista ja pitää aikataulut riittävän väljinä, jotta leikkimisestä ei tule suorittamista. (Rothschadl & Nunes 2004, 137–139.) Alle kouluikäiset lapset ovat leikeissään tyypillisesti liikunnallisesti aktiivisia ja lapsuusiällä saadut positiiviset kokemukset leikeissä todennäköisesti jatkavat liikunnallista aktiivisuutta myös aikuisiällä (Kirn & Cole 2001, 56–57).

Lapsen vähentyneen liikkumisen vuoksi on tullut tarve määrittellä suositukset lasten liikunnalliselle aktiivisuudelle. Varhaiskasvatusalan ammattilaisia ohjaa Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset (2005), jonka mukaan lapsilla aktiivista ja hengästyttävää liikuntaa tulisi olla päivittäin vähintään kaksi tuntia. Esimerkiksi National Association for Sport and Physical Education (NASPE) (2009) määrittää lisäksi, että tästä päivittäisestä kahden tunnin minimimäärästä vähintään 60 minuuttia tulisi olla ohjattua toiminnallista liikunnallista aktiivisuutta. Lisäksi suosituksissa huomautetaan, ettei lapsen tulisi olla yhtäjaksoisesti paikallaan 60 minuuttia pitempään, paitsi nukkuessaan. Suosituksista huolimatta Sääkslahden (2007, 39) mukaan on todella huolestuttavaa huomata, että erot lasten yksilöllisissä liikkumisen määrissä ja liikunnallisessa aktiivisuudessa ovat kasvaneet suuriksi.

3 LÄHIYMPÄRISTÖ OSANA LAADUKASTA VARHAISKASVATUSYMPÄRISTÖÄ

Päiväkotien lähiympäristöt pystyvät tarjoamaan merkittävän lisän lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen. Mitä rajallisempi päiväkodin oma ympäristö on, sen merkittävämpi rooli päiväkodin lähiympäristöllä on. Tämän vuoksi lähiympäristö voidaan nähdä olevan tärkeä osa laadukasta varhaiskasvatusympäristöä, erityisesti lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttajana. Luvun ensimmäisessä osassa tarkastelen, millaisia tarjoumia päiväkotien lähiympäristöissä on toteuttaa lasten liikunnallista aktiivisuutta. Luvun toisessa osassa tarkastelen puolestaan päiväkotien lähiympäristöjen käytön merkitystä lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa.

3.1 Päiväkotien lähiympäristöjen erilaiset tarjoumat

Liikunnallinen aktiivisuus on aina yhteydessä ympärillä olevaan fyysiseen ympäristöön ja liikkuminen tapahtuukin aina jossain tietystä fyysisessä ympäristössä. Gibson (1979) kehitti tarjouman käsitteen kuvatakseen fyysisen ympäristön tarjoamia erilaisia toiminnan käyttömahdollisuuksia. Tarjouma käsitteenä keskittyy pelkästään ihmisen ja fyysien ympäristön väliseen suhteeseen. Tarjouma on mahdollinen vain, kun molemmat osapuolet ovat siinä vastavuoroisesti mukana. Sillä tarkoitetaan sitä, ettei ympäristössä oleva fyysinen tarjouma toteudu ilman, että joku on tulkitsemassa kyseistä mahdollisuutta tarjoumaksi. (Kyttä 2003, 22, 47-48). Tässä tutkimuksessa tarjouma –käsitteen avulla saadaan selville päiväkotien lähiympäristöjen tarjoamista mahdollisuuksista lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen, vaikka lapset ei olekaan havainnoitu tulkitsemassa näitä mahdollisuuksia.

Ympäristön tarjoumat ovat siis ainutlaatuisia jokaiselle yksilölle ja näin ollen lasten liikunnallisen aktiivisuuden näkökulmasta fyysisessä ympäristössä on jokaiselle lapselle omanlaiset mahdollisuudet ja tarjoumat liikkumisen toteuttamiselle. Lasten kyky havaita käyttömahdollisuuksia kehittyy systemaattisesti sitä mukaa, kun he kasvavat ja oppivat uusia motorisia taitoja (Storli & Hagen 2010, 448). Tämän myötä lähiympäristön käyttöä voidaan suositella aktiivisena ja säännöllisenä tapana toteuttaa lasten liikunnallista aktiivisuutta.

Päiväkotien lähiympäristöt tarjoavat lapselle moninaisia tarjoumia ja esimerkiksi Kyttä (2002, 112) on koonnut listan (taulukko 1) tutkimustaan varten näistä tarjoumista. Lista on eritelty yhdeksän erilaista fyysisen ympäristön ominaisuutta, jotka luovat tarjouman. Näiden tarjoumien avulla listaan on listattu 28 erilaista liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamistapaa. Kytän lista pohjautuu pitkälti Heftin (1988) tekemään tarjoumalistaan. Alkuperäinen lista on tehty englanniksi, jonka Laukkanen & Rannikko (2010) ovat kääntäneet suomen kielelle omaa tutkimusta varten.

Kyseistä tarjouma -listaa on käytetty hyväkseen myös myöhemmissä varhaiskasvatusalan tutkimuksissa. Esimerkiksi Sandseter (2009) käytti kyseisiä tarjoumia hyväkseen havainnoissaan riskinomaisia leikkejä päiväkodissa olevien lasten arjessa. Hän havainnoi kahta päiväkotia, joista toisen lapset viettivät normaalia enemmän aikaa ulko- ja luonnon ympäristössä ja toinen oli niin sanottu normaali päiväkoti. Tutkimuksen mukaan valtaosa riskinomaisista leikeistä liittyivät joko korkeuseroihin tai kovaan tilannenopeuteen. Molemmissa päiväkotien ympäristöissä riskinomaisia leikkejä tapahtui yhtä paljon, mutta luontoympäristön tapauksissa korkeuserot ja tilannenopeudet olivat useammin nopeammat tavalliseen päiväkotiympäristöön verrattuna. Tutkimus osoittaaakin, että päiväkotien lähiympäristöt tarjoavat haastavampia liikkumisen paikkoja kuin normaalit päiväkotiympäristöt.

Myös muissa tutkimuksissa on todettu, että päiväkotien lähiympäristöt tarjoavat runsaasti tarjoumia lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiselle. Fjortoft (2001, 113–114) käytti tarjouma -käsitettä tutkiessaan lasten motoristen taitojen ja fyysisen kunnon sekä luonnon ympäristössä tapahtuvan monipuolisen leikin välistä yhteyttä. Hän havainnoi metsäympäristössä lasten leikkiä tarjoumien kautta. Tulosten mukaan puut tarjosivat mahdollisuuden kiipeilyyn ja pensaiden tapaan ne sopivat hyvin myös piileskelyyn. Avoimet ja vähäkasvuiset metsäalueet puolestaan tarjosivat mahdollisuuden juoksuun ja erilaisiin

pihapeleihin. Jyrkänteet toimivat hyvinä liukumisen paikkoina kalliit osoittautuivat kiipeilyyn toteuttamiseen sopiviksi. Näiden lisäksi talvella runsas lumi tarjosi mahdollisuuden kieriskelyyn ja muihin akrobaattisiin temppuiluihin. Sen lisäksi talvella puut osoittautuivat hyviksi kiipeilypaikoiksi.

TAULUKKO 1. Tarjoumien toiminnallinen luokittelu lasten ympäristöissä (Heft 1988; Kyttä 2002; Laukkanen & Rannikko 2010 mukaan).

Ympäristön ominaisuus, joka luo tarjouman.	Tarjoumien käyttömahdollisuudet	Ympäristön ominaisuus, joka luo tarjouman	Tarjoumien käyttömahdollisuudet
Tasaiset ja sileät pinnat	* pyöriäminen * juokseminen * hyppelyminen * luisteleminen * ruutuhyppely * hiihtäminen * palloilu	Kiinteät esineet Roikkumista ja riippumista kestävät kohteet Kiivettävät esineet	* hyppiminen yli * hyppiminen alas * roikkuminen * keinuminen * kiipeäminen * käyttäminen näköalapaikkana
Loivahkot rinteet	* rullalautailu * mäen laskeminen	Suojaisat kohteet	* piiloutuminen * rauhallinen leikkiminen
Irtoesineet	* heittäminen * kaivaminen * rakentaminen * eläinten kanssa leikkiminen * kasvien käyttäminen leikkeihin	Muovailtavat ainekset (hiekkä, multa, lumi) Vesi	* muovaileminen * lumesta rakentaminen * uiminen * kalastaminen * vedellä leikkiminen

Nuoren Suomen teettämään päiväkotien liikuntaolosuhteiden selvitystutkimukseen vastasi yhteensä 1247 päiväkotia. Selvityksen mukaan päiväkotien yleisin ja eniten käyttämä lähiympäristön paikka oli jonkinlainen metsä- tai luontoretkipaikka. Muita aktiivisesti

käytettyjä paikkoja olivat pulkkamäki ja liikuntasali. Suuressa osassa lähiympäristöjä löytyi myös pallokenttiä, leikkipuistoja, hiihtoalueita ja yleisurheilukenttiä, mutta näiden paikkojen käyttö ei ollut niin aktiivista. (Valtakunnallinen selvitys päiväkotien liikuntaolosuhteista 2009, 21)

Niklasson (2010) käytti tutkimuksessaan walking tour- menetelmää, jossa ympäristössä liikuttiin kävellen ja tehtiin samalla havaintoja erilaisista ympäristön käyttömahdollisuuksista. Suurimmat luonnossa havaitut ja hyväksikäytetyt käyttömahdollisuudet olivat erilaiset maa- materiaalit, kiipeily sekä suojapaikat, joiden tarkoituksena oli päästä leikkimään rauhassa piilossa henkilökunnalta. Vähiten käytettyjä olivat puolestaan veden tarjoamat käyttömahdollisuudet. Tutkimuksen mukaan suojaisia, yksityisiä paikkoja on luonnossa tarpeeksi, mutta niitä tarjotaan lasten käyttöön liian vähän. Tämänkin tutkimuksen tulokset vahvistavat sitä, että päiväkotien lähiympäristöillä on tarjolla runsaasti ja ennen kaikkia erilaisia tarjoumia päiväkotiympäristöihin verrattuna lasten liikunnallisen aktiivisuuden mahdollistamiseksi

3.2 Päiväkotien lähiympäristöjen käytön merkitys lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa

Vaikka ihmisten biologisella perimällä on todettu olevan merkitystä liikunnalliseen aktiivisuuteen, se ei poista sitä tosiasiaa, että fyysisen ympäristön merkitys liikunnalliseen aktiivisuuteen on valtaisan suuri (Sääkslahti 2005, 15–16). Ympäristö toimii ikään kuin lasten liikkeen maailmana. (Zimmer & Himanen 2001, 13, 44). Lapsen liikkuminen onkin vastavuoroinen prosessi ympäristön kanssa ja liikkueessaan tahdonalaisesti lapsi reagoi ympäristöstä tuleviin ärsykkeisiin. Samoin myös jokainen aikaisempi kokemus ympäristöstä ohjaa lapsen uuden oppimista. Vastaavasti ympäristö puolestaan reagoi jatkuvasti lapsen liikkumiseen. (Sääkslahti 2007, 33.) Päiväkotien lähiympäristöt tarjoavatkin päiväkodeille uusia ympäristön paikkoja, joissa lapsilla on mahdollisuus oppia uusia taitoja ja harjoittaa jo opittuja taitoja paremmiksi.

Hyvä varhaiskasvatusympäristö on sopivasti haasteellinen, vaikka päiväkodin omat fyysiset ympäristöt ovat lasten liikunnallisen aktiivisuuden näkökulmasta usein puutteelliset. Samassa tutussa leikkiympäristössä leikkeihin ryhtyminen voi kestää joskus kauankin sen vuoksi, että lapset ovat liian rutinoituneita leikkimään samassa ympäristössä, eivätkä kykene näkemään

ympäristössä mielenkiintoisia leikkimisen mahdollisuuksia (Storli & Hagen 2010, 454). Nuoren Suomen teettämän valtakunnallisen selvityksen mukaan vain alle viidesosalla päiväkodeista päiväkodin oma piha-alue on liikunnallisen aktiivisuuden näkökulmasta riittävän monipuolinen. Suurimmat puutteet liittyivät tasapainon harjoittamisen mahdollisuuksiin ja pallo- ja potkupuoleille tarkoitettujen alueiden puuttumiseen. (Valtakunnallinen selvitys päiväkotien liikuntaolosuhteista 2009, 28–29.) Pienet ja riittämättömät ulkoilutilat voivat työntää lapsia vähemmän liikkumista vaativiin istumisaktiviteetteihin, joista onkin tullut jo suuri uhka lasten riittävän liikunnallisen aktiivisuuden toteutumiselle (Sallis & Glanz 2006, 94).

Hyvän varhaiskasvatusympäristön on oltava myös turvallinen ja riittävän laaja, jotta lapsella on mahdollisuus monipuoliseen, itsenäiseen ja sosiaaliseen toimintaan (Zimmer & Himanen 2001, 16.) Hyvän varhaiskasvatusympäristön tulisi motivoida lapsia liikkumaan ja leikkimään sekä lähialueen ympäristöä ja liikuntapaikkoja tulisi käyttää hyödykseen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 22–23). Päiväkodin lähiympäristön käytön merkitys korostuu etenkin silloin, kun päiväkodin omat ulkoilualueet ovat liikunnalliselle aktiivisuudelle riittämättömät. Onneksemme selvityksen mukaan päiväkotien toimintakulttuuriin kuuluu olennaisesti lähiympäristöjen hyödyntäminen. Liikunnan näkökulmasta lähiympäristöt ovat merkittävä resurssin lähde päiväkodeille ja päiväkotien tuleekin itse olla hyvin aktiivisia, jotta lähiympäristöjen liikuntamahdollisuuksien saataisiin hyödynnettyä mahdollisimman hyvin. (Valtakunnallinen selvitys päiväkotien liikuntaolosuhteista 2009, 31.)

Monet tutkimukset ovat todenneet, että lähiympäristön käyttö ja ulkona oleminen on lisännyt lasten liikunnallista aktiivisuutta. Tästä johtuen päivittäiset ulkoleikit ovat merkityksellisiä lasten arjessa (Sääkslahti 2007, 37). Grahn, Mårtenson, Lindblad, Nilsson & Ekmanin (1997) tutkimuksessa havainnoitiin kahdessa päiväkodissa lasten leikkejä ja motorisia taitoja yli vuoden ajan. Toinen päiväkodeista oli niin sanotusti normaali ja toinen sellainen, jossa lapset viettivät päivästäan tavallista enemmän ulkona. Ulkona liikkuvien lasten leikit olivat luovempia ja mielikuvituksellisempia, motoriikka oli parempaa ja sairasteluja oli selvästi vähemmän kuin tavallisen päiväkodin lapsilla. Myös Sääkslahden (2005, 16) mukaan enemmän ulkona liikkuvien lasten motoriset taidot ovat parempia kuin sisällä leikkivien. Kernan & Devine (2010, 372) toteavatkin useisiin lähteisiin nojaten, että ajan ja tilan

tarjoaminen ulkoleikeille nähdään varhaiskasvatuksessa nykyisin lasten tarpeena ja oikeutena ja se on keskeinen osa lasten kehitystä ja hyvinvointia.

Kernan & Devine (2010) ovat myös tutkineet kokonaisvaltaisesti päiväkodissa lasten ulkona liikkumista päiväkodissa Irlannissa. He käyttivät etnografista lähestymistapaa ja havainnoivat ja haastattelivat vuoden ajan 1–5 -vuotiaita lapsia ja heidän kanssaan toimineita aikuisia. Tutkimuksen mukaan lapset kokivat ulkoilutilanteet vapaammiksi. Myös vanhemmat ja henkilökunta kokivat, että ulkoilutilanteet ovat lapselle mahdollisuus leikkiä vapaasti ja tehdä sitä, mitä haluaa. (Kernan & Devine 2010, 377–381.)

Fjortoft (2001, 117) tarkasteli lasten motoristen taitojen ja fyysisen kunnon sekä luonnon ympäristössä tapahtuvan monipuolisen leikin välistä yhteyttä. Hän havainnoi lasten toiminnallisia leikkejä metsäympäristössä ja teki lapsille motorisia ominaisuuksia mittaavia testejä. Tutkimuksen mukaan luonnon ympäristössä leikkiminen näkyy koordinaation ja tasapainotaitojen edistymisenä. Myös Storli & Hagen (2010, 447–452) ovat saaneet samansuuntaisia tuloksia. Heidän mukaan koordinaatio- ja tasapainotaidot ovat parempia luonnossa liikkuvilla lapsilla kuin normaaleissa päiväkotiympäristöissä liikkuvilla. Sen lisäksi enemmän luonnossa liikkuvien lasten liikunnallisen aktiivisuuden tasojen keskinäiset erot olivat pienempiä kuin normaaleissa päiväkotiympäristössä liikkuvien tasot.

Myös Sääkslahti, Numminen & Varstalan (2006, 115, 119) mukaan maastoissa liikkuminen edistää lasten tasapainoa. Hän myös painottaa, että mitä vaihtelevampi ympäristö on, sen parempia ovat myös lasten tasapainotaidot. Samalla virikkeellinen ja monipuolinen ympäristö lisää lasten liikunnallista aktiivisuutta. Ympäristön monimuotoisuus ja erilaisuus ovat yhteydessä myös kasvaviin leikkimahdollisuuksiin ja aktiviteetteihin (Fjortoft 2000, 448).

Dowdan (2004) Yhdysvalloissa tehdyssä tutkimuksessa havainnoitiin lasten kohtalaisen voimakkaaseen liikuntaan (MVPA=moderate vigorous physical activity) käytettyä aikaa päiväkodissa. Tutkimukseen osallistui kolmen tyyppisiä päiväkoteja (yksityisiä, kirkkoon kuuluvia ja Head Start -päiväkoteja), kolme kutakin tyyppiä. Päiväkodin tyyppillä ei ollut vaikutusta kohtalaisen voimakkaaseen liikuntaan käytettyyn aikaan. Päiväkodeissa, jossa tehtiin pikku retkiä lähiympäristöön, kohtalaisen voimakkaaseen liikuntaan käytetty aika oli puolestaan suurempi. (Dowda 2004, 188–189.)

Cohen, Golinelli, Lurie, McKenzie, Sehgal ja Williamsonin (2007) tutkimuksessa tarkasteltiin puistojen ja lasten ja aikuisten liikunnallisen aktiivisuuden yhteyttä havainnoimalla kahdeksaa

julkista puistoa ja tarkkailemalla puistojen käyttäjien tekemisiä. Tutkimuksen mukaan juuri puistot ovat merkittäviä paikkoja liikunnallisen aktiivisuuden toteutumisessa ja lisäsivät ihmisten liikkumista. Gubbels, Kremers, Kann, Stafleu, Candel, Dagnelie, Thijs & Vries (2011) puolestaan tutkivat lasten iän ja sukupuolen sekä fyysisen ja sosiaalisen ympäristön merkityksiä lasten liikunnalliseen aktiivisuuteen päiväkodissa. Tutkimuksessa havainnoitiin lapsia EPAO -menetelmän avulla yhdeksässä hollantilaisessa päiväkodissa. Tulokset osoittivat, että fyysisessä ympäristössä tarjoamat liikkumisen mahdollisuudet myös oikeasti lisäsivät merkittävästi lasten liikunnallista aktiivisuutta.

Varhaiskasvatuksessa lasten liikunnallisesta aktiivisuudesta puhuttaessa turvallisuus nousee helposti puheenaiheeksi. Cooper, Griew & Jago (2010) tutkivat lasten itsenäisen liikkumisen ja rakennetun ympäristön suhdetta lasten osallisuuteen erilaisissa liikunnallisen aktiivisuuden konteksteissa. Tutkimuksen mukaan tytöt olivat liikunnallisesti aktiivisempia silloin, kun liikenne ja ympäristö olivat turvallisia. Higgs, Hardy & Baurin (2008, 71) tutkimuksessa puolestaan vanhemmat ja esikoulun henkilökunta pääsivät kertomaan näkemyksiään lasten liikunnallisesta aktiivisuudesta. Tutkimuksen mukaan peräti 81 % vastaajista kertoi turvallisuusseikkojen rajoittavan lasten liikunnallista aktiivisuutta kotona ja esikouluissa. Turvallinen ympäristö siis selvästi mahdollistaa lähiympäristöjen hyödyntämisen paremmin.

Toisaalta Higgsin ym. (2008, 71) tutkimuksessa henkilökunnan mielestä vanhempien keskuudessa on paljon ylisuojelua, joka itsessään rajoittaa myös lasten liikunnallista aktiivisuutta. Lisäksi esimerkiksi päiväkotien pihojen rakennettu leikkiympäristö voi henkilökunnan mielestä turvallisuusmääräyksien takia olla usein liian helppo, jolloin ympäristö ei haasta lapsia riittävän monipuoliseen liikkumiseen. Turvallisuudesta puhuminen on tärkeä asia lähiympäristön käytön kannalta, mutta kuten Higgsin ym. (2008) tutkimus osoittaa, liiallinen holhoaminen ja turvallisuudesta huolehtiminen voivat myös itsessään olla liikunnallista aktiivisuutta rajoittava tekijä.

4 KASVATTAJAT LÄHIYMPÄRISTÖN KÄYTÖN MAHDOLLISTAJANA

Päiväkodin henkilöstöllä on mahdollisuus ja ennen kaikkea velvollisuus vaikuttaa lapsen liikunnallisen aktiivisuuden tottumuksiin ja liikunnalliseen käyttäytymiseen. Tämä on otettava huomioon myös pedagogisessa konseptissa. (Zimmer & Himanen 2001, 103.) Kasvattajien tulee esimerkiksi olla tietoisia siitä, millaisia lähiympäristön käyttömahdollisuuksia he tarjoavat lapsille ja miten lapset havaitsevat mahdollisuuksia. Päiväkotien lähiympäristöjen käyttö on hyvä keino vaikuttaa lasten liikunnallisen aktiivisuuden tottumuksiin, sillä esimerkiksi luonto ympäristönä lisää lasten ja aikuisten leikkimielisyyttä ja vapauden tunnetta, jolloin liikkumisesta tulee nautinnollisempaa. (Niklasson 2010, 487.)

Päiväkotien kasvattajat ovat Sevimli-Celik ja Johnson (2013, 4) mukaan tietoisia omasta merkityksestään lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. He tekivät Yhdysvalloissa lomakekyselyn päiväkodeissa työskenteleville kasvattajille selvittääkseen miten liikunnallista aktiivisuutta on harjoitettu heidän ryhmissään. Yli 90 % vastaajista kokikin olevansa vastuussa lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisesta. Samaan aikaan 66 % kuitenkin koki, ettei heillä ollut riittävää pätevyyttä opettaa lapsia liikunnallisesti aktiivisiin tottumuksiin. Dowda (2004, 188–189) onkin havainnut, että niissä päiväkodeissa liikkumisen määrä oli ajallisesti suurempi, joissa henkilökunta oli korkeasti koulutettua.

Kasvattajia varten eri tahot ja tutkijat ovat koonneet ohjeistuksia, joiden avulla pyritään saavuttamaan lasten riittävä päivittäinen liikunnallisen aktiivisuuden taso. Suomessa varhaiskasvattajien työtä ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005), jonka mukaan

kasvattajien tehtävänä on antaa lapselle mahdollisuus päivittäiseen liikkumiseen. Kasvattajien tulee luoda lapsille turvallinen ja liikuntaan virittävä ympäristö, jossa lapsi voi liikkumalla harjoitella motorisia taitojaan. Liikunnallisen aktiivisuuden käyttäminen toiminnassa ja opetuksessa antaa lapselle mahdollisuuden oppia lisää ja harjoittaa jo spontaanista opittuja taitoja uusissa tilanteissa ja ympäristöissä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 22–23; Zimmer & Himanen 2001, 41.) Myös esimerkiksi National association for sport and physical education (NASPE) (2009) on koonnut oman viisiosaisen ohjeistuksensa 0–5 -vuotiaiden lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamista varten:

1. Lapsille tulisi kertyä päivittäin vähintään 60 minuuttia ohjattua toiminnallista liikunnallista aktiivisuutta.
2. Lapsille tulisi kertyä päivittäin 60 minuutista useisiin tunteihin omaehtoista liikkumista eikä lasten tulisi olla yhtäjaksoisesti paikallaan enemmän kuin 60 minuuttia kerrallaan, paitsi nukkuessaan
3. Lapsia tulisi rohkaista kehittämään sellaisia kokonaisvaltaisia motorisia taitoja, jotka toimivat työkaluina myöhempien vaiheiden motoristen taitojen ja liikunnallisen aktiivisuuden opettelemisessa.
4. Lapsilla tulisi olla pääsy sisä- ja ulkotiloihin, jotka ovat riittävän turvallisia suurten lihasten vaatimalle toiminnalle.
5. Mitä tulee lasten terveyteen ja hyvinvointiin, lasten vanhemmat tai huoltajat ovat vastuullisia ymmärtämään liikunnallisen aktiivisuuden ja motoristen taitojen edistämisen tärkeyden tarjoamalla päivittäin mahdollisuuksia ohjattuun ja omaehtoiseen liikunnalliseen aktiivisuuteen.

Gubbels ym. (2011) tutkivat lasten sekä fyysisen että sosiaalisen ympäristön vaikutuksia lasten liikunnalliseen aktiivisuuteen päiväkodissa. Fyysisen ympäristön aktiviteettimahdollisuudet ja henkilökunnan ja oman ikäisten kehotukset lisäsivät merkittävästi liikunnallista aktiivisuutta. Erilaisia ohjeistuksia aiheeseen on siis olemassa, mutta niiden toteuttamisessa kasvattajien keskuudessa on Sevimli-Celikin ja Johnsonin (2009, 4) mukaan paljon osaamattomuuden tunnetta. Samassa tutkimuksessa kasvattajat toivoivat saavansa lisätietoja erilaisista toimintatavoista lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen. Erityisesti toivottiin neuvoja sellaisiin harjoitteisiin ja leikkeihin, jotka

sopisivat juuri tietyille ikäryhmälle. Lähiympäristöjen käytön lisäämiseksi tulisikin kiinnittää huomiota varhaiskasvattajien tiedolliseen ja taidolliseen osaamiseen.

Tutkittua tietoa toimivista lasten liikunnallisen aktiivisuuden lisäämisen toimintatavoista on kuitenkin olemassa. Esimerkiksi Brownin (2009) tutkimuksessa tarkoituksena oli kehittää ja toteuttaa hyväksyttäviä ja toteuttamiskelpoisia, opettajan toteuttamia toimenpiteitä, jotta lasten kohtalaisen rasittavaa liikuntaa saataisiin lisättyä. Lapset ja aikuiset suunnittelivat ja tekivät tuokion yhdessä ja lopuksi keskustelivat tuokiosta (plan-do-review -metodi). Opettajan oleellinen tehtävä oli motivoida lapsia liikunnalliseen aktiivisuuteen ja kannustaa jatkuvasti. Näiden tuokio-päivien fyysistä rasittavuutta verrattiin päiviin, jolloin tuokiota ei ollut. Opettajan merkitys oli selvä, sillä päivät, jolloin oli tuokio, olivat fyysiseltä rasitukseltaan selvästi kovempia kuin päivät, jolloin tuokiota ei pidetty. (Brown 2009, 128–134, 139.)

Irlannissa tehdyn kyselytutkimuksen mukaan ulkoympäristössä havaittuja vaaroja pidetään avaintekijöinä siinä, että ulkoympäristön käyttö on vähenemään päin. Vaaroina mainittiin mm. lisääntynyt liikenne ja sen äänet, rikkoontunut lasi, neulat ja kondomit ja pelko siitä, että joku ulkopuolinen vie lapsen. Myös aikuisen hallinnan menettämisen tunne lapsesta voi olla selitys ulkoympäristön käytön vähenemiselle. Irlannissa sataa usein, joten siihenkin vedottiin. (Kernan & Devine 2010, 377–381.) Storlin & Hagen (2010, 454) mukaan sään vaihtelut ja kausittaiset vaihtelut tulisi ennemminkin nähdä potentiaalisina mahdollisuuksina. Varhaiskasvattajien omalla positiivisella asennoitumisella lähiympäristön käyttö on mahdollista erilaisissa sääolosuhteissa.

Päiväkotien tilat niin sisällä ja ulkona ovat lasten liikkumiselle kuitenkin yleensä puutteelliset ja rajalliset. (Zimmer & Himanen 2001, 103.) Sevimli-Celikin ja Johnsonin (2013, 5) tutkimuksessa 75% kasvattajista kokivat, että rajalliset tilat rajoittavat heidän ryhmänsä lasten liikunnallista aktiivisuutta. Filerin (2008, 8) mukaan ulkoympäristön koolla ei ole merkitystä liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. Laajoilla alueilla on helppo toteuttaa esimerkiksi juoksemista ja hyppimistä, mutta hyvällä suunnittelulla ja mielikuvituksen käytöllä pienikin ulkoympäristön kohta soveltuu loistavaksi leikkiympäristöksi. Lähiympäristön tarjoamia mahdollisuuksia ja resursseja tulisikin käyttää tarkoituksellisesti mahdollisimman paljon hyödyksi lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimukseni oli luoneeltaan laadullinen eli kvalitatiivinen. Laadullisessa tutkimuksessa tyypillisesti tarkastellaan tutkittavaa aluetta sen luonnollisessa ympäristössä, arkisissa tilanteissa. Tarkoituksena ei ollut testata jo olemassa olevia teorioita vaan löytää ja kehittää niitä eteenpäin, luoda jopa uusia teorioita ja malleja. (Flick 2006, 15.) Laadullisen tutkimuksen luonteen mukaisesti pyrin pääsemään lähelle tutkittavaa, jotta saisin mahdollisimman tarkan kuvan tutkittavasta ilmiöstä tai kohteesta. Laadullisen tutkimuksen jokainen osa on muodostamassa yhtä kokonaisuutta (Patton 2002, 8–10.)

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella läheltä millaisia mahdollisuuksia kahden päiväkodin lähiympäristöt tarjosivat lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiselle. Lisäksi tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää mitä lähiympäristön paikkoja oli käytetty hyväksi lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. Tarkastelin myös sitä, mitkä tekijät ovat osaltaan merkittäviä lähiympäristöjen käytössä. Käytännössä tutkin sitä, miten päiväkodin lähiympäristö ja liikunnallisen aktiivisuuden toteutuminen kohtasivat tutkimuspäiväkodeissa.

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymykset olivat:

1. Millaisia mahdollisuuksia päiväkotien lähiympäristöt tarjoavat lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiselle?
2. Mitä lähiympäristön paikkoja päiväkodit ovat käyttäneet lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa?
3. Mitkä tekijät ovat merkittäviä päiväkotien lähiympäristön käytölle?

Puhuttaessa lasten liikkumisesta kansainvälisessä kirjallisuudessa on käytetty paljon *physical activity* –termiä. Suomenkielisessä kirjallisuudessa on puolestaan käytetty termejä fyysinen aktiivisuus ja liikunnallinen aktiivisuus. Termien välillä voi olla pieniä merkityksellisiä eroja, selkeyttämisen vuoksi tässä tutkimuksessa on käytetty liikunnallisen aktiivisuuden termiä, sillä se korostaa liikkumisen kokonaisvaltaisuutta.

5.2 Aineiston keruu

Tutkimuskohteenani olivat kaksi keskisuomalaista päiväkotia ja niiden lähiympäristöt. Päiväkodit sijaitsivat saman kunnan alueella. Tutkittavat päiväkodit valikoituivat siten, että olen useana vuonna ollut kiinteistöhoitoalan kesätoissa kyseisen kunnan alueella ja tutkimuspäiväkodit kuuluivat toiminta-alueeseeni, jonka vuoksi oli luontevaa lähestyä näitä päiväkoteja. Molemmat päiväkodeista olivat yksityisiä päiväkoteja. Tutkimusaineisto kerättiin kokonaisuudessaan maaliskoukokuussa 2012.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää lähiympäristön tarjoamia mahdollisuuksia lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen, tarkastella missä määrin tarjolla olevia mahdollisuuksia oli käytetty päiväkodin arjessa ja millä tekijöillä ylipäänsä oli merkitystä lähiympäristön käyttöön. Näiden selvittämiseksi käytin aineistonkeruumenetelmänä havainnointia ja haastattelua, jotka molemmat ovat tyypillisiä menetelmiä laadullisen tutkimuksen teossa (Patton 2002, 4; Tuomi & Sarajärvi 2009, 71). Haastattelin kahta lastentarhaopettajaa molemmista päiväkodeista ja havainnoinnin avulla kartoitin tutkimuspäiväkotien fyysisiä lähiympäristöjä. Useamman menetelmän käyttämisellä sain laajemman näkökulman aiheelle (Hirsjärvi & Hurme 2008, 38).

Havainnointi

Havainnointini tarkoituksena oli kartoittaa tutkimuspäiväkotien fyysisiä lähiympäristöjä. Havainnoinnin avulla pääsin itse konkreettisesti näkemään tutkittavaa ilmiötä ja pääsin näkemään lähiympäristön alueita niiden omissa konteksteissa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 81). Kartoituksillani selvitin millaisia mahdollisuuksia päiväkotien lähiympäristöt tarjoavat lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen. Havainnoin lähiympäristöjä konkreettisesti omin silmin, sillä kyseisiä ympäristöjä ei ollut aiemmin kartoitettu päiväkotien lasten liikunnallisen aktiivisuuden näkökulmasta. Havainnoinnin ansiosta voin saada sellaista tietoa, mitä muiden

kertomana ei tulisi lainkaan esille. (Patton 2002, 262–263). Kartoitukset toteutettiin toukokuussa 2012 tiiviisti neljän päivän aikana.

Kartoitettavan alueiden rajaamisen lähtökohtana pidin sitä, että lapsen on itse pystyttävä ja jaksettava kävellä matka päiväkodilta tiettyyn lähiympäristön paikkaan ja sieltä takaisin päiväkodille. Näin ajateltuna lähiympäristön käyttö olisi mahdollista päiväkodin jokaisena päivänä. Nuoren Suomen teettämässä valtakunnallisessa päiväkotien liikuntaolosuhteiden selvityksessä (2009, 21) puolestaan lähiympäristö määriteltiin alueeksi, joka on päiväkodista helpon ja lyhyen kävelymatkan päässä. Näistä lähtökohdista johtuen rajasin päiväkotien lähiympäristöt yhden kilometrin sädettä käyttäen. Esiopetusikäiset lapsiryhmät pystyvät kulkemaan pidemmän matkan kuin kilometrin, mutta kartoituksen laajuus menisi kohtuuttomaksi, jos alueita laajennettaisiin. Kilometrin pituisen matkan rajoissa on esiopetusikäisiä nuorempien lapsiryhmienkin mahdollista käyttää lähiympäristön tarjoamia mahdollisuuksia monipuolisesti, joten rajaamani alue palvelee hyvin päiväkodin jokaista ryhmää.

Kartoittamani alueet eivät ole ympyränmuotoisia, vaan rajaamisen apuna käytin Google Maps -karttapalvelua (<http://maps.google.fi>) sekä naapurikaupungin internetissä käytettävää karttapalvelua, joiden avulla rajasin kartoitusalueen isompiin teihin, järviin, asuinalueisiin ja isoihin metsäalueisiin. Päiväkodin 1 kohdalla käytin harkintaani ja sisällytin kartoitusalueeseen erään koulukeskuksen, vaikka alue olisikin jäänyt kokonaisuudessaan yhden kilometrin säteen ulkopuolelle päiväkodista. Omien kokemusten ja karttapalvelujen kautta saatujen tietojen perusteella kyseinen koulukeskus voi sijaintinsa vuoksi olla merkittävä lisä päiväkodin lähiympäristölle liikunnallisen aktiivisuuden näkökulmasta, joten sisällytin sen mukaan tämän päiväkodin kartoitusalueeseen. Näin ollen matka päiväkodilta lähiympäristöalueen raja-alueille voi olla hieman yli tai alle kilometrin. Kyseisten karttapalvelujen avulla sain myös pohjatiedon siitä, millaisia alueita rajaamallani alueella oli.

Piirsin itselleni pelkistetyt kartat molemmista kartoitusalueesta (liite 1 ja liite 2), joissa tuli esiin pelkästään se, minkä muotoisia kartoitettavat alueet olivat. Piirsin kartat itse käsin, mutta hyödynsin aikaisemmin mainitsemaani karttapalvelua siten, että piirsin omat karttani näiden karttapalvelun karttojen läpi. Karttojen käsin piirtäminen on perusteltua, sillä tällä tavoin voin helpoiten täyttää karttoja tavalla, joka sopii parhaiten juuri tähän tutkimukseen. Läpipiirtämisellä pyrin puolestaan saamaan kartoista mahdollisimman totuudenmukaiset,

jossa karttojen etäisyydet vastaisivat mahdollisimman hyvin todellisia etäisyyksiä. Olen mallintanut ja läpipiirtänyt kartat niin huolella, että rohkenin käyttää kartoissa myös alkuperäisessä kartassa käytettyä mittakaavaa. Lukijan tulee kuitenkin pitää mielessä, että karttani eivät ole täydellisen tosia mittakaavankaan suhteen johtuen ihan siitä, että ne on kopioitu käsin toiselle paperille.

Kartoitusteni tarkoituksena oli kartoittaa lähiympäristön tarjoamia mahdollisuuksia lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen. Kartoitukseen valmistautumisessa aikaisemmat ympäristön tarjoumia tutkivat tutkimukset ohjasivat minua ja erityisesti Heftin (1988) ja Kytän (2002) muodostama ja käyttämä tarjoumalista (kts. s.10) vaikutti merkittävästi siihen, millaisiin asioihin kiinnitin päiväkotien lähiympäristöjen kartoituksissa huomiota. Sen lisäksi esimerkiksi Vuolle (2003, 10) on havainnut rakennettujen liikuntaympäristöjen tärkeyden lasten liikunnalliseen aktiivisuuteen ja määritellyt sen kokonaan erilliseksi liikuntaympäristöjen osaksi. Myös monissa muissa tutkimuksissa (esim. Cohen ym. 2007; Gubbels ym. 2011) niiden merkitys on todettu merkittäväksi, joten kiinnitin huomiota rakennettuihin liikuntaympäristöihin myös kartoituksissa..

Varsinainen havainnointi suoritettiin kävellen maastossa. Havainnointi on valikoivaa ja esimerkiksi havainnoijan mieliala ja vireys liittyvät havainnoinnin tulokseen (Fawsett 2009, 18). Kartoitukset etenivät siten, että aluksi valitsin kartalta ns. lähtöpisteen, josta lähdin kulkemaan rengasmaisen reitin, joka päättyi samalle lähtöpisteelle. Samalla kirjasin kulkemani reitin tulostamilleni kartoille, jotta muistan myöhemminkin kulkemani reitin ja sen merkitseminen auttoi hahmottamaan kartoitukseni etenemistä. Tein ympäristöstä havaintoja systemaattisesti ja samalla kirjoitin niitä kynä-paperi menetelmällä kartoille ja erilliselle muistiinpanovihkolle. Minun ei tarvinnut varata havainnointien kirjaamiselle Grönforsin (2001, 134–135) suosittelemaa omaa erillistä aikaa ja paikkaa, sillä paikallaan pysyvä ympäristö mahdollisti havainnointien kirjaamisen välittömästi. Kulkemani rengasreitin jälkeen rajasin alueesta sen osan, jonka olin jo kartoittanut reittini avulla.

Lähtöpisteet valitsin niin, että sijainniltaan ne olisivat keskellä seuraavaa kuviteltua rengasreittiä. Mikään lähtöpisteistä ei näin ollen esimerkiksi sijainnut kartoitettavan alueen raja-alueella, vaan sisempänä aluetta. Lähtöpisteen valitsemiseen vaikutti myös se, että sinne tuli päästä kulkuvälineelläni (auto/polkupyörä). Kulkuvälineen käyttö yksinkertaisesti

nopeutti ja helpotti siirtymisiä lähtöpisteeltä toiselle ja sitä kautta se myös nopeutti ja helpotti koko kartoitusten tekoa.

Tällä tavalla kartoitettavat alueet jakoutuivat pienemmiksi alueiksi, joiden koot vaihtelivat sattumanvaraisesti sen mukaan, miten pitkän reitin kuljin yhdeltä lähtöpisteeltä. Reittien pituudet määräytyivät osittain sattumalta ja osittain hahmottelin niiden pituutta etukäteen sen perusteella, mitä tietoja karttapalvelujen avulla sai selville. Esimerkiksi isommat tiet toimivat hyvinä pienempien alueiden rajoina.

Kulkureittini olivat hyvin vaihtelevia. Välillä käytin hyväkseni alueen teitä, katuja ja polkuja, mutta reittini kulkivat myös paljon niin, ettei reiteilläni ollut valmiiksi muodostuneita kulkuväyliä. Kuljin siis paljon myös metsissä, pelloilla, järvien rannoilla jne. Reittivalinnoissani pyrin kunnioittamaan alueen asukkaita ja luontoa. Niinpä esimerkiksi pelloilla kuljin ojien reunoja pitkin, jotta en olisi haitaksi peltotöille. Lisäksi kunnioitin alueen asukkaita enkä liikkunut talojen ja asuntojen pihalla. Lisäksi muutaman tien loppupuolella oli kyltit, joissa kulkeminen kiellettiin yksityisalueeseen viitaten. Tämän vuoksi en mennyt kovin lähelle kyseisiä alueita.

Kulkemani rengasreitit kiersivät tasaisesti molempien kartoitettavan alueen pinta-alalla, jolloin pystyin muodostamaan itselleni selkeän käsityksen alueen sisällöstä. Alueeseen jäi varmasti joitakin pieniä ns. "kuolleita alueita" eli sellaisia alueita, joita en tässä kartoituksessa nähnyt omin silmin. Esimerkiksi selkeillä metsäalueilla metsä toisti paljon ns. itseään, eli maastossa ei ollut havaittavissa eroavaisuuksia. Vaikka tarkoitus olikin tehdä suhteellisen tarkka kartoitus, en kokenut tällaisissa tilanteissa tarpeelliseksi käydä kurkistamassa jokaisen kiven taakse. Metsien kohdalla pyrinkin selvittämään missä kohdin metsä ns. muuttaa muotoaan eli tarkastelin missä kohdin puusto, kasvillisuus ja korkeuserot vaihtuivat.

Kartoituksien edetessä otin myös muutamia valokuvia muistamisen helpottamiseksi. Otin kuvia rakennetuista leikkiympäristöistä sekä metsistä. Kirjoitin ylös mistä kohdin olen kuvat ottanut, jotta niiden avulla pystyn analyysivaiheessa "palaamaan luontoon" helpommin. Lopulta Päiväkodin 1 kartoitusalueella kuljin kahdeksan rengasreittiä ja Päiväkodin 2 kartoitusalueella 10.

Haastattelu

Laajojen kartoituksien lisäksi tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää miten päiväkodit käyttävät rajaamiani lähiympäristöjä lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa ja

mitkä tekijät vaikuttavat niiden käyttöön. Kartoitusten laajuuden vuoksi en pyrkinyt selvittämään, miten päiväkotien lapset käyttävät lähiympäristön tarjoamia liikkumisen mahdollisuuksia, sillä tätä varten minun olisi tullut havainnoida päiväkotien lapsia heidän liikkeessään rajaamillani lähiympäristön alueilla. Tällä tavoin aineiston hankkimisen laajuus olisi ollut kohtuuton. Sen sijaan halusin selvittää lähiympäristön käyttöä sitä kautta, mitä lähiympäristön paikkoja päiväkodin lapsiryhmät ovat käyttäneet.

Haastattelujen avulla pääsin tarkastelemaan aihetta haastateltavien eli tässä tapauksessa päiväkotien henkilökunnan näkökulmasta. (Patton 2002, 340–341). Kun haluamme tietää, miten ihmiset ovat käyttäneet lähiympäristöjä ja suhtautuvat niiden käyttöön, paras tapa on kysyä sitä heiltä itseltään (Rastas 2010, 67). Haastattelujen avulla sain tietoa siitä, miten juuri kyseisten päiväkotien henkilökunnat näkevät lähiympäristöjen käytön. Myöntävien sähköpostivastausten saamisen jälkeen haastatteluajat sovittiin sähköpostitse päiväkodin johtajien kanssa. Haastattelun vahvuutena on, että pystyn samalla tarvittaessa selventämään tai syventämään vastauksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 35).

Haastattelin molemmista päiväkodista kahta lastentarhanopettajaa, sillä laajasta henkilökunnan kirjosta juuri heillä olisi parhaat mahdolliset lähtökohdat kertoa päiväkodin lähiympäristön käytöstä lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. Lastentarhanopettajat vastaavat ryhmien pedagogiikasta ja näin ollen vaikuttavat vahvasti myös lapsiryhmien lähiympäristön käyttöön. Saman päiväkodin lastentarhanopettajat tulivat eri lapsiryhmistä, jotta haastatteluissa tulisi paremmin ilmi koko päiväkodin toimintatavat yhden päiväkotiryhmän sijaan.

Haastattelut olivat luonteeltaan puolistrukturoituja temahaastatteluja. Haastatteluissa tema eli lähiympäristön käyttö kyseisessä päiväkodissa oli jo ennen haastattelua haastateltaville selvillä, mutta itse haastattelutilanteissa keskustelu sai puolistrukturoidulle haastattelulle tyypillisesti edetä vapaasti aiheen rajojen sisäpuolella. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48.) Haastattelun avulla pystyimme haastateltavien kanssa käyttämään rajoitetun ajan haluttuun aiheeseen ja tällä tavoin jäsentämään keskustelua aiheeseen (Patton 2002, 343–344).

Laadin myös haastattelurungon (liite 3) tukemaan haastatteluja ja niiden kulkua. Teemojen lisäksi haastattelurunko sisälsi alakysymyksiä, joiden järjestys ja muoto voivat kuitenkin vaihdella haastateltavakohtaisesti. (Eskola & Vastamäki 2001, 24.) Jäsentämisen lisäksi haastattelurungon tarkoituksena oli tarvittaessa hedelmöittää keskusteluja ja toimia

muistilistana, jotta ainakin haastattelurungossa eriteltyt aiheet tulisivat keskustelussa esille. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.) Haastattelurunkoon listatut asiat tulivat esiin hieman eri järjestyksessä, mutta molemmissa haastatteluissa kaikkia teemoihin liittyviä kysymyksiä käsiteltiin.

Teoreettinen viitekehys ja aikaisemmat tutkimukset ohjasivat haastattelurungon muodostumista. Esimerkiksi päiväkodin henkilökunnalle suunnatussa Varhaiskasvatuksen liikunnan suosituksissa (2005, 26) luetellaan monipuolisesti ympäristön eri osia, joita aikuisia suositellaan tarjoavan lapsille leikki- ja liikuntaympäristöiksi. Luettelon avulla sain alustavan käsityksen siitä, millaisista ympäristön osista haastatteluissa tulee ainakin keskustella.

Haastattelut toteutettiin parihaastatteluna, jossa molemmat päiväkodin lastentarhanopettajat olivat yhtä aikaa haastateltavina. Parihaastattelu on yksi ryhmäkeskustelun muoto, jossa haastattelua voidaan pitää vapaamuotoisena keskusteluna. Parihaastattelussa minun tehtävänä haastattelijana oli kysymysten esittämisen sijaan ennemminkin toimia keskustelun avaajana ja varmistaa, että keskustelu pysyy sovitussa teemassa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 61; Madriz 2000, 835.) Haastattelut ovat sosiaalisia kohtaamisia, jossa jokainen haastatteluun osallistuja rakentaa näkemystä tuomalla esiin omia mielipiteitä, ajatuksia ja pohdintojaan (Rapley 2007,16).

Haastattelutilanteiden alussa pyysin haastateltavia kirjaamaan yhteiselle paperille kaikki mahdolliset asiat, jotka tulevat mieleen lähiympäristön käytöstä päiväkodissa. Tämän toteutukseen käytin hyväkseni aivoriihen ryhmätyömenetelmää. Aivoriihen ideointivaiheessa kirjataan ylös kaikki mieleen tulevat asiat aiheesta, olivat ne miten hulluja tahansa. Ideoiden tarkastellaan ja arvioidaan kriittisesti vasta myöhemmässä vaiheessa. (Eklund, Tyyskä & Ropo 2007, 29) Tämä muutaman minuutin kirjallinen pohdinta toimi samalla johdatteluna aiheeseen, jolloin haastateltavat pystyivät orientoitumaan haastatteluun kesken työpäivän. Haastateltavien kirjaamista asioista keskustelimme haastattelujen aikana.

Nämä haastattelujen alussa tehdyt ideoinnit ohjasivat koko haastattelujen etenemistä. Molempien haastattelujen ideointivaiheessa molemmat haastateltavat pohtivat yhdessä lähinnä päiväkodin käyttämiä lähiympäristön paikkoja. Ideointivaiheen jälkeen huolestuneita siitä, muistivatko he laittaa kaiken ajattelemansa paperille. Tästä johtuen annoin haastateltaville luvan kirjata asioita myös keskustelun aikana. Nämä ovat myös yksi osa aineistoani. Haastattelut nauhoitettiin. Päiväkodin 1 kohdalla haastattelu toteutettiin

maaliskuussa 2012 ja Päiväkodin 2 kohdalla toukokuussa 2012. Haastattelut olivat kestoiltaan 30–40 minuuttia pitkiä.

Päiväkodin 1 kohdalla haastattelu toteutettiin ennen kartoitusta ja Päiväkodin 2 kohdalla kartoituksen teon jälkeen. Haastattelujen avulla pystyin myös peilaamaan kartoitusalueitani siinä mielessä, että onko rajaamani kartoitusalueet riittävän laajoja siihen nähden, miten päiväkodit itse ovat käyttäneet lähiympäristöjä tai kenties kokevat mitä heidän lähiympäristöihin kuuluu. Päiväkodin 1:n haastattelussa kävi ilmi, että rajaamalleni kartoitusalueen ulkopuolelle oli jäänyt alue, jota päiväkotit on käyttäneet hyödykseen ja joka tutkimukseni näkökulmasta on merkittävä. Jo ennen kartoitusta päätin lisätä tämän alueen Päiväkodin 1 kartoitusalueeseen ja piirsin laajennetun pohjapiirustuksen kartoitettavasta alueesta (liite 4). Päiväkodin 2 kohdalla kartoitusalueen laajentamiseen ei haastattelun perusteella ollut tarvetta.

5.3 Aineiston analyysi

Tutkimukseni aineisto koostui kartoitusten havainnointimuistiinpanoista sekä lastentarhaopettajien parihaastattelujen ääninauhoista. Analyysin tarkoituksena on tiivistää ja järjestää aineistoa niin, että sen informaatioarvo suurenee siten, että toisaalta mitään olennaista ei jää myöskään pois (Eskola 2007, 172–173). Analysoinnissa käytin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä, joka sopii hyvin strukturoimattoman havaintomuistiinpanojen sekä puolistrukturoitujen haastattelujen analyysiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95, 103, 117). Tätä käyttämäni menetelmäni voi kutsua Eskolan (2007, 162) mukaan myös teoriasidonnaiseksi analyysiksi, jolloin analyysissä on yhteyksiä teoriaan, mutta se ei kokonaisuudessaan pohjautu siihen. Analyysini pohjautuu ensisijaisesti siis tutkimuksen aineistoon, jota aiemmat tutkimukset taustalla ohjaavat.

Aloitin analyysin teon vasta koko aineiston ollessa koossa. Näin ollen kaikki mahdollinen tieto aineistosta oli saatavilla. Aineiston keruun jälkeen kirjoitin havainnointini muistiinpanot ja litteroin haastattelujen ääninauhat tietokoneelle omiksi tiedostoiksi. Koska päiväkotien lähiympäristön kartoitukset olivat tutkimukseni laajin ja ensisijaisin aineistoni, kuvaan havainnointiaineiston analyysin prosessia tässä ensimmäisenä.

Tutkimukseni lähtökohtana oli, että havainnointini avulla tein päiväkotien lähiympäristöjä kuvaavat kartat. Aloitin karttojen teot sisällyttämällä kartoitusten keruuvaiheessa piirtämiini

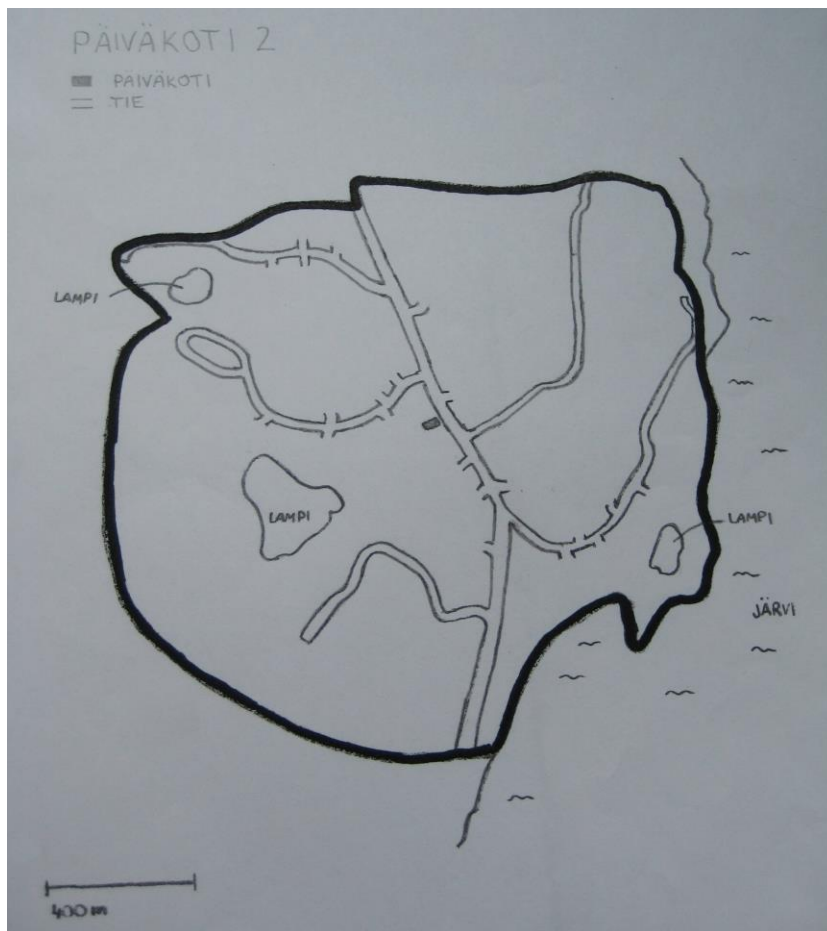
pelkistettyihin karttoihin ainoastaan isompia teitä, järviolueet sekä lammet (kuva 4 ja kuva 5). Näiden piirtämisessä käytin edelleen läpipiirtämisen tapaa naapurikaupungin karttapalvelua hyödyntäen. Piirsin kartat huolella, joten käytän kartoissani edelleen alkuperäisten karttojen mittakaavaa. Pienimmät tiet jätin merkkäämättä, jotta kartat pysyisivät riittävän selkeinä ja yksinkertaisina. Karttoihini olen kuitenkin jättänyt tien kohtiin aukkoja, jotka kertovat, mistä kohdin tie jatkuu pienempänä tienä.

KUVA 4. Päiväkodin 1 lähiympäristö.

Varsinaisen *havainnointiaineiston analyysin* aloitin tulostamalla tietokoneella kirjoitetun havainnointiaineiston paperiversioksi ja luin aineiston useita kertoja läpi. Aineiston lukemisen yhteydessä tulleet ajatukseni ja pohdintani merkitsin näkyviin paperille. Useiden lukukertojen jälkeen ryhdyin pelkistämään aineistoa sen mukaan, millaisia alueita päiväkotien lähiympäristöissä on ja millaisia mahdollisuuksia ne tarjoavat liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiselle. Pelkistäminen tarkoittaa tässä tapauksessa sitä, että tutkijana yhdistelen ja kokoan yhteen erillisistä havainnoista havaitsemiani yhteisiä piirteitä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109). Pelkistämisen avulla havaitsin, että liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisen

mahdollisuuksia on paljon yhtäläisyyksiä samankaltaisissa ympäristön alueissa. Samankaltaisuuksien ja toisaalta myös poikkeavuuksien avulla pystyin luokittelemaan aineistoani (Hirsjärvi & Hurme 2008, 149). Tuomi ja Sarajärven (2009, 110) tämä on klusterointia eli aineiston ryhmittämistä. Lopulta nostin havainnointiaineistosta esiin sellaiset teemat kuin asutusalueet, metsäalueet, peltoalueet ja rakennetut liikuntaympäristöt. Lähiympäristön tarjoamat mahdollisuudet lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen ovat yhteydessä näihin neljään ympäristön alueisiin.

KUVA 5. Päiväkodin 2 lähiympäristö.

Seuraavaksi merkitsin kartoille näkyviin teemojen mukaan lähiympäristöjen asutus-, metsä- ja peltoalueet. Alueiden merkkaamisen jälkeen kartoille muodostui yhteensä 11 erillistä asutusaluetta. Alueet on merkattu molempiin karttoihin koodeilla AS1–AS11 (AS1=asutusalue 1 jne.) Metsäalueita kartoille muodostui lopulta seitsemän. Alueet on merkattu karttoihin koodeilla MA1–MA7 (MA1 = metsäalue 1 jne.) Päiväkotien lähiympäristöissä erillisiä peltoalueita oli viisi ja nämä alueet on puolestaan merkattu

karttoihin koodeilla PA1–PA5 (PA1 = peltoalue 1 jne.) Näiden alueiden merkkäamisen jälkeen jokainen kartan osa kuuluu joko asutus-, metsä- tai peltoalueeseen.

Kaikki rakennetut liikuntaympäristöt sijaitsevat kartoilla asutusalueiden sisällä, mutta nämä rakennetut liikkumiseen tarkoitetut paikat ovat teoriankin valossa merkittäviä paikkoja aiheeni kannalta (esim. Cohen ym. 2007 ja Gubbels ym. 2011), jonka vuoksi ne on eroteltu aineistostani omaksi kokonaisuudekseen. Kartoittamissani lähiympäristön alueissa liikkumiseen tarkoitettuja rakennettuja paikkoja olivat leikkipuistot (LP1–LP7) uimarannat (UR1–UR5), urheilukentät (UK1–UK3) ja koulualueet (K1–K3). Merkitsin nämä paikat karttoihin käyttämällä suluissa olevia koodilyhenteitä. Koulualueet käsittävät useita erilaisia liikkumiseen tarkoitettuja rakennettuja ympäristöjä, joista kerron tarkemmin tulososiossa. Karttaan alueet on merkitty yksinkertaisesti vain koulualueiksi, sillä nämä rakennetut liikuntapaikat kuuluvat kaikki selvästi koulualueisiin.

Pilkoin havainnointiaineiston neljään osaan metsä-, asutus- ja peltoalueisiin sekä rakennettuihin liikuntapaikkoihin. Eskolan (2007, 170) mukaan analyysissä aineistoa tuleekin juuri järjestää uudelleen ilman aineiston karsimista. Seuraavaksi jaoin aineiston vieläkin pienemmiksi osiksi kartoissa olevien alueiden mukaan niin, että asutusalueella 1 (AS1) oli oma aineistonsa, asutusalueella 2 (AS2) omansa jne. Sellaisissa kohdissa, joissa sama aineiston osa liittyi kahteen eri alueeseen, kopioin kyseisen aineiston osan osaksi molempien alueiden aineistoa. Näin ollen jokaisella yksittäisellä metsä-, asutus- ja peltoalueella sekä rakennetulla liikuntapaikalla on oma pieni aineistonsa.

Tekemieni karttojen tarkoituksena oli kuvata mahdollisimman selkeästi ja monipuolisesti päiväkotien lähiympäristöjä. Tästä johtuen lähdin tarkastelemaan metsäalueiden aineistoja läpi sillä periaatteella, että karttoihin saisi lisättyä jotain sellaista, mikä kuvaisi paremmin päiväkotien lähiympäristöjen metsäalueita. Kävin jokaisen metsäalueen läpi yksitellen ja merkitsin aineiston rinnalle omia huomioita, mitä metsäalueiden aineistot kertovat kyseisistä metsistä. Tämän välivaiheen avulla selvensin ja yksinkertaistin sitä, millaisia nämä metsäalueet olivat ja millaisia elementtejä metsäalueet sisälsivät.

Lopulta aineiston rinnalle tuli huomioita sellaisista osatekijöistä kuten metsätyyppi, puiden kasvutiheys, maaston korkeuserot, kivien määrä, polkujen määrä ja aluskasvillisuuden määrä. Muodostin näille osatekijöille symbolit. Jokaista osatekijää (esim. puiden kasvutiheys) kohden käytin kahta erilaista symbolia. Puiden kasvutiheydelle käytin eri symbolia sen

mukaan oliko kyseisessä metsäalueessa puiden kasvutiheys pieni vai suuri. Vaikka jaottelu oli karkea, se riittää kuvailemaan metsäalueita ja vertailemaan niitä keskenään. Jaottelun pieneen tai suureen kasvutiheyteen tein metsäalueiden aineiston perusteella ja vertailemalla metsäalueita myös keskenään. Jaottelun taustalla ei siis ollut mitään tiettyä mittaria, jonka päissä olisivat olleet absoluuttisen tiheä metsä ja täysin puuton metsä. Tein tällaisen pienen-suuri -jaottelun jokaisen osatekijän kohdalla paitsi metsätyyppin kohdalla, jossa käytin kolmea eri symbolia sen mukaan, oliko metsä tyyplitään lehti-, havu- vai sekametsää. Symbolien tarkoitus oli toimia välivaiheena, joten en tuo niitä kartoissa esille. Analyysin kannalta tämä välivaihe oli kuitenkin merkittävä.

Kyseiset symbolit, lukuun ottamatta metsätyyppiä, kuvasivat omalta osaltaan metsässä kulkemisen helppoutta tai vaikeutta. Ne kertoivat yksittäisen osa-tekijän kautta sitä, miten helppoa tai vaikeaa maastossa oli kulkea. Myös päiväkodin lapsia ja lapsiryhmiä ajatellen on merkitsevää tietää, miten helppoa tai vaikeaa maastossa on kulkea, sillä tietylle metsän alueelle päästäkseen tulee todennäköisesti myös kävellä metsäalueella. Aineiston abstrahoinnin eli käsitteellistämisen avulla pystyin muodostamaan metsäalueita kuvaavan luokan: maastossa kulkeminen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111).

Metsätyyppin jätin maastossa kulkemisen ulkopuolelle, sillä koin etteivät ne suoraan vaikuttaneet maastossa kulkemisen helppouteen tai vaikeuteen. Metsätyyppin merkitsin kartoille sen mukaan, oliko maastossa havu-, lehti- vai sekametsää. Metsätyyppin merkitseminen kartoille näkyviin elävöittää karttoja ja lukijalle tieto metsätyyppistä luo alustavan mielikuvan siitä, millainen kyseinen metsä voisi olla. Metsätyyppin symboleina käytin yleisesti kartoissa käytettyjä karttamerkkejä (esim. Maanmittauslaitos 2014; Savolainen, Lakanen & Hernelahti 2009). Metsätyyppin poisottamisen jälkeen metsäalueiden osa-alueista viisi ovat yhteydessä maastossa kulkemiseen. Nämä viisi osatekijää ovat siis puiden kasvutiheys, maaston korkeuserot, kivien määrä, polkujen määrä ja aluskasvillisuuden määrä.

Jaoin *maastossa kulkemisen* kolmeen alaluokkaan: helppokulkuinen maasto, haastavakulkuinen maasto ja vaikeakulkuinen maasto. Metsäalueiden jaottelu alaluokkiin määräytyi edellä mainitsemiäni metsäalueiden osatekijöiden kautta, joiden avulla pisteytin metsäalueet. Pisteyttämisessä painotin maaston korkeuseroja ja aluskasvillisuuden määrää, sillä nämä liittyivät selvästi eniten maastossa kulkemiseen. Maaston korkeuserojen tai

aluskasvillisuuden määrän ollessa suuri pisteitä tulee kaksi, kun taas muista osatekijöiden kohdalla runsaasta määrästä tulee vain yksi piste. Poikkeuksen tähän tuo polkujen määrä, jossa polkujen runsas määrä tarkoittaa helppokulkuisempaa maastoa. Tällöin siis polkujen pienestä määrästä metsäalue saa yhden pisteen. Näin ollen jokainen metsäalue saa pistemäärän, joka on välillä 0–7. Mitä suuremman pistemäärän metsäalue sai, sitä vaikeakulkuisempi maasto oli. Seuraavassa helppo-, haastava- ja vaikeakulkuisesta maastoista on luettavissa lyhyet esimerkkikuvaukset.

Helppokulkuinen maasto (0-2 pistettä) on sellainen maasto, joissa ainoastaan 0-2 osatekijää viittaavat maastossa kulkemisen olevan vaikeakulkuista. Tällaisissa metsäalueissa kulkeminen on lapselle suhteellisen vaivatonta ja metsässä on helppo liikkua vapaasti poluilla kulkemisen sijaan. Helppokulkuisessa maastossa voi esimerkiksi puiden kasvutiheys olla suuri, mutta korkeuserot, aluskasvillisuuden ja kivien määrä on pieni sekä polkujen määrä suuri.

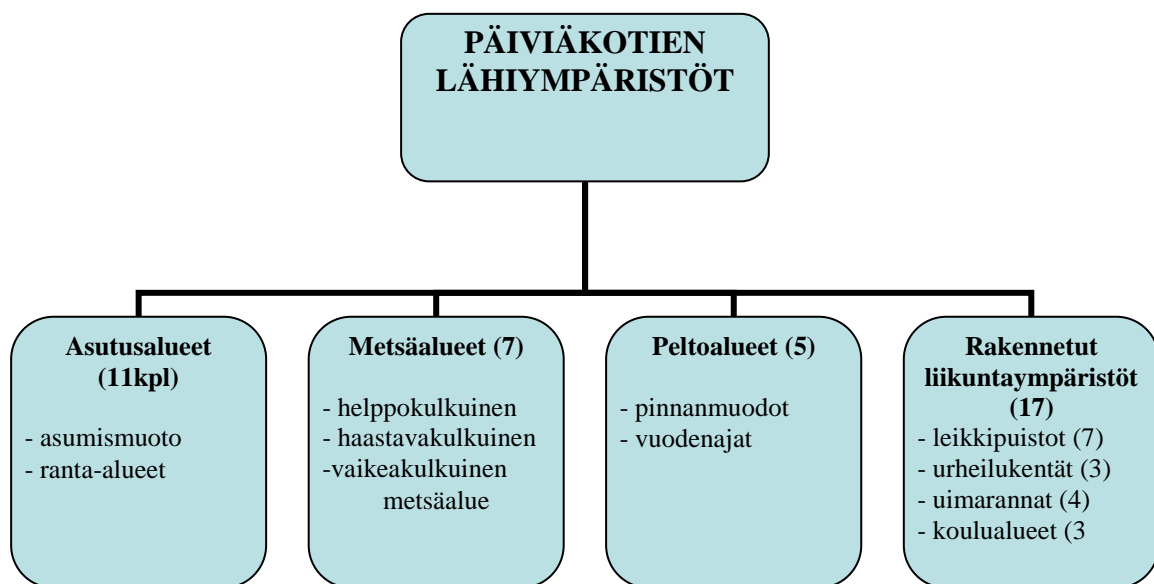
Haastavakulkuisessa maastossa (3-5 pistettä) puolestaan 2-4 osatekijää viittaavat maastossa kulkemisen olevan haastavaa. Helppokulkuisempaan maastoon verrattuna haastavassa metsäalueessa on useampia elementtejä, jotka tekevät maastossa kulkemisesta vaikeampaa. Tällaisessa maastossa lapsen eteenpäin pääseminen jo hieman hidastuu. Haastavakulkuisessa maastossa voi esimerkiksi olla suuret korkeuserot, kivien määrä runsas ja polkujen määrä pieni samalla kun aluskasvillisuuden ja puiden kasvutiheys ovat pienet.

Vaikeakulkuisessa maastossa (6-7 pistettä) 4-5 osatekijää viittaavat haastavaan maastossa kulkemiseen. Tällaisissa metsäalueissa osatekijät yhdessä luovat haastavan maaston kulkemiseen. Lapsen kulkeminen on hidasta ja vaatii häneltä ylimääräisiä ponnisteluja. Mahdotonta liikkuminen ei kuitenkaan ole lapsillekaan tällaisessa maastoissa. Vaikeakulkuisessa maastossa voi esimerkiksi olla suuret korkeuserot, suuri puiden kasvutiheys, runsas kivien ja aluskasvillisuuden määrä sekä vähäinen polkujen määrä.

Maastossa kulkeminen -jaottelun tehtävänä oli toimia taustatekijänä kuvailemassa päiväkotien lähiympäristöjen metsäalueita. Jaottelua on varmasti mahdollista käyttää myös muissa ympäristön osa-alueissa, mutta tässä tutkimuksessa sitä on hyödynnetty ainoastaan metsäalueiden kohdalla. Vertaillen metsäalueiden tarjoamia lasten liikkumisen mahdollisuuksia keskenään mahdollisuudet olivat samankaltaisia riippuen siitä, oliko kyseessä helppo-, haastava- tai vaikeakulkuinen maasto. Näin ollen maastossa kulkeminen -jaottelusta muotoutui lopulta tärkeä metsäalueiden liikkumisen mahdollisuuksia määrittelevä tekijä. Yleensä metsässä liikkumisen helppoutta tai vaikeutta kuvataan kartoilla vihreän värin sävyeroilla (esim. Kangasniemi, Reitti & Sillanpää-Reitti 2009, 24; Savolainen ym. 2009),

joten väritin metsäalueet kartoille vihreän eri sävyjä hyväksi käyttäen. Samalla väritin kartoille asutusalueet punaisella värillä ja peltoalueet keltaisella.

Metsäalueiden tarkastelun jälkeen siirryin tarkastelemaan muita ympäristö alueita. Tein vastaavanlaista pelkistämistä, ryhmittelyä ja luokittelua muiden ympäristön alueiden kohdalla kuin tein metsäalueiden kanssa. Asutusalueiden tarjoamat mahdollisuudet toteuttaa lasten liikunnallista aktiivisuutta liittyivät asumismuodon ja ranta-alueiden teemoihin. Päiväkotien lähiympäristöissä rakennettuja liikuntaympäristön alaluokkia ovat koulualueet, leikkipuistot, uimarannat ja leikkikentät. Niiden tarjoamat mahdollisuudet lasten liikunnalliselle aktiivisuudelle vaihtelevat sen mukaan, mikä alaluokka on milloinkin kyseessä. Peltoalueiden pinta-ala koko päiväkotien lähiympäristöjen pinta-aloista oli hyvin pieni, mutta siitä huolimatta peltoalueet tarjosivat muihin alueisiin nähden erilaisia mahdollisuuksia toteuttaa lasten liikunnallista aktiivisuutta. Aineiston perusteella peltoalueiden liikkumismahdollisuudet liittyivät vahvasti pinnanmuotojen ja vuodenaikojen teemoihin.

KUVIO 1. Päiväkodin lähiympäristöjen lasten liikunnalliseen aktiivisuuteen tarjoamiin mahdollisuuksiin liittyvät tekijät

Olen tiivistänyt kuvioon 1 sen, miten päiväkotien lähiympäristöjen tarjoamat mahdollisuudet lasten liikunnalliselle aktiivisuudelle nähdään tässä tutkimuksessa. Tämän tutkimuksen mukaan lähiympäristöjen tarjoamat liikkumisen mahdollisuudet ovat riippuvaisia siitä, onko

ympäristön osa metsä-, asutus- tai peltoalue vai rakennettu liikuntaympäristö. Sen lisäksi jokaisen ympäristön osassa on tekijöitä, joilla on yhteys lähiympäristön tarjoamiin mahdollisuuksiin lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen. Nämä tekijät ilmenevät myös kuviosta 1.

Haastatteluaineiston analysointi tapahtui samanaikaisesti havainnointiaineiston kanssa. Tein haastatteluaineiston litteroinnin tietokoneella ja tein niille omat tiedostot. Litteroitua aineistoa tuli 40 sivua rivivälillä 1,5. Tämän jälkeen luin aineiston useita kertoja ja kirjoitin aineiston väleihin omia ajatuksia ja pohdintoja. Erotin omat pohdintani selvästi varsinaisesta aineistosta. Lukiessani ryhmittelin ja käsitteellistin aineistoa samoin kuin havainnointiaineiston kohdalla, jotta aineisto vastaisi tutkimuskysymyksiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110-111). Pyrin löytämään vastauksia siihen, mitä lähiympäristön paikkoja päiväkodit ovat käyttäneet lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa ja mitkä muut tekijät ovat yhteydessä lähiympäristön käyttöön. Muutaman lukukerran jälkeen teemoittelin aineiston seuraaviin luokkiin: lähiympäristön käyttöä ohjaavat tekijät, käytetyt lähiympäristöjen paikat, lähiympäristön käytön tavat ja kasvattajien suhtautuminen lähiympäristön käytölle.

Ruusuvuoren ym. (2010, 19, 25) mukaan luokkia vertaamalla ja niiden jäsentämisen periaatteita pohtimalla analyysi tarkentuu hiljalleen tuloksiksi. Jokaisen aineiston lukukerran jälkeen luokittelut muuttuivat ja muokkaantuivat, mikä käytännössä tarkoitti luokittelujen tiivistämistä ja uudelleenjärjestämistä. Tiivistämisen ja käsitteellistämisen jälkeen tutkimuskysymyksen kannalta olennaisiksi teemoiksi haastatteluaineistosta muotoutuivat *käytetyt lähiympäristön paikat ja lähiympäristön käyttöön liittyvät tekijät*.

Käytetyistä lähiympäristön paikoista merkittävimpiä paikkoja lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiselle olivat haastattelujen perusteella *metsät, leikkipuistot ja urheilukengät*. Myös erilaiset *kävelyretket* olivat tästä näkökulmasta katsottuna merkittäviä. Puolestaan lähiympäristön käyttöön liittyvistä tekijöistä merkittäviksi alateemoiksi muodostuivat haastattelujen perusteella *lähtökohdat, päivärytmi, henkilökunnan määrä, lasten ikä, vuodenaajat sekä päiväkodin aikuisten oma suhtautuminen lähiympäristön käytölle*

Havainnointi- ja haastatteluaineistoista nostamani teemat ovat keskenään erilaisia, sillä karkeasti sanoen aineistot vastaavat omiin tutkimuskysymyksiinsä. Ensimmäinen tutkimuskysymys pohjautuu pääasiassa havainnointiaineistoon ja kaksi muuta

haastatteluaineistoon. Aineistot eivät kuitenkaan ole toisistaan erillään olevia aineistoja, sillä viimeistään analyysin vaiheessa molemmat aineistot antoivat lisätietoa ja vahvistuksia aineistoista muodostettuihin tulkintoihin ja teemoihin.

Analyysin alussa pilkoin aineistoani pienempiin osiin, jotta pystyin myöhemmin muodostamaan niistä yhtenäisiä kokonaisuuksia. Tässä tutkimuksessa olen aineiston ja analyysin avulla tulkinnut ja rakentanut käsityksen siitä, millaisia mahdollisuuksia päiväkotien lähiympäristöt tarjoavat ja miten kasvattajat ovat käyttäneet lähiympäristöjä lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen. Jokainen aineisto mahdollistaa useiden erilaisten tulkintojen tekemisen, jolloin tutkijan omat lähtökohdat ja tutkimuksen rajaukset ohjaavat prosessin etenemistä (Patton 2002, 432). Tässä luvussa olen kuvannut aineistostani tekemääni analyysiä, joista lopulta muotoutui tämän tutkimuksen tulokset.

5.4 Aineistonkeruun luotettavuus ja eettisyys

Vaikka tieteellisessä tutkimuksessa tavoitellaan objektiivisuutta ja puolueettomuutta, tutkijan merkitys jokaisen aineiston tuottamisessa on kiistaton (Rapley 2007, 16). Tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa tuleekin tarkastella tutkimuksen luotettavuutta sekä tutkimukseen liittyviä eettisiä näkökulmia (Silverman 2011, 109). Tämän tutkimuksen aineistonkeruuseen liittyviä luotettavuuden ja eettisyyden keskeisimpiä teemoja olivat tutkimusluvut ja aineiston keruu. Tässä luvussa käsittelen näitä luotettavuuteen liittyviä teemoja ja koko tutkimuksen luotettavuutta tarkastelen tutkimuksen viimeisessä luvussa.

Useamman aineistonkeruumenetelmän käyttäminen lisäsi tutkimuksen luotettavuutta ja samalla se antoi mahdollisuuden kerätä kokonaisvaltaisemmin tietoa lähiympäristön tarjoamista liikkumisen mahdollisuuksista ja niiden käyttämisestä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 38). Havainnointi- ja haastattelumenetelmien yhdistämisestä voidaan käyttää triangulaation käsitettä, jolla Eskolan ja Suorannan (2008, 68) mukaan tarkoitetaan tässä tapauksessa erilaisten aineistojen tai menetelmien käyttöä samassa tutkimuksessa. Kuten Patton (2002, 247) toteaa, erilaisten menetelmien avulla tutkija voi saada aiheesta erilaista tietoa. Havainnointien avulla sain kokonaisvaltaisen käsityksen päiväkotien lähiympäristöjen tarjoamista mahdollisuuksista lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen ja haastatteluilla sain tietoa siitä, miten lähiympäristön mahdollisuuksia on käytetty lasten liikuttamiseen ja mitkä tekijät vaikuttavat lähiympäristöjen käyttöön.

Ensimmäisenä aineistonkeruun hankinnassa tulivat vastaan tutkimuslupa-asiat. Tutkimuslupien oli oltava hankittuna jo ennen varsinaista aineistonkeruuta (Ronkainen ym. 2011, 126). Lähestyin valitsemiani päiväkotien johtajia sähköpostitse, jossa kerroin tutkimuksestani ja kysyin heidän halukkuuttaan osallistua tutkimukseen. Myöntävien vastausten jälkeen pyysin johtajilta myös kirjalliset tutkimusluvut (liite 5). Päiväkotien lähiympäristöt olivat yleisiä, julkisia alueita, joten näiden kartoittamiseen en tarvinnut erillisiä tutkimuslupia.

Päiväkodin johtajien välityksellä pyysin haastateltaviksi kaksi lastentarhanopettajaa molemmista päiväkodeista. Kysyin tutkimusluvut myös tutkittavilta itseltään. Tutkimuslupien lisäksi varmistin ennen haastattelutilanteiden alkua, että tutkittavat ovat tietoisia omista oikeuksistaan ja vapaaehtoisuudestaan osallistua kyseiseen tutkimukseen (Flick 2006, 48–50). Lisäksi tein selväksi, että tutkittavilla on täysi oikeus keskeyttää haastattelutilanne missä vaiheessa tahansa (Gray 2004, 235). Tällä tavoin varmistin, että tutkittavat ovat halukkaita osallistumaan haastatteluun.

Haastatteluajat sovittiin puhelimitse, joten en ollut tavannut haastateltavia ennen varsinaista haastattelutilannetta. Ennen haastatteluja saavuin paikalle hyvissä ajoin, jotta pystyin kohtaamaan haastateltavat kasvokkain jo ennen varsinaista haastattelutilannetta. Tällä tavoin pyrin luomaan ensitapaamisen luonteesta huolimatta mahdollisimman luottamukselliset suhteet haastateltavien kanssa, jotta tutkittavat voisivat luottaa minuun tutkijana ja vuorovaikutus haastattelutilanteissa olisi mahdollisimman luontevaa. (Eskola & Suoranta 2008, 56). Samassa kerroin vielä henkilökohtaisesti avoimesti rehellisesti tutkimuksestani ja sen tarkoituksesta. On kuitenkin hyväksyttävä, ettei täysin tasa-arvoista asemaa haastattelijan ja haastateltavan välillä ole mahdollista saavuttaa, sillä oletuksenakin haastattelutilanteessa on, että haastatteliija esittää kysymyksiä ja niihin saadaan vastauksia. (Ruusuvuori, Tiittula & Aaltonen 2005, 17, 123.)

Aineiston kerääminen ja yleensäkin tutkimuksen teon ei tullut aiheuttaa minkäänlaista vahinkoa kenellekään osapuolelle. Kerättyä aineistoa tuli säilyttää huolellisesti ja käyttää tutkimuksessa niin, ettei kukaan tutkittavista ollut tunnistettavissa. (Conroy & Harcourt 2009, 160; Flick 2006, 48–50; Ruusuvuori ym. 2005, 17.) Säilytin aineistoa niin, että se oli vain minun käytössäni. Sen lisäksi jokaisen haastatellun henkilön nimet on muutettu, jotta yksittäinen henkilö tai tutkimuskohde ei tutkimuksen raportoinnissa käy ilmi.

Haastattelut toteutettiin päiväkotien omissa tiloissa tutkittavien valitsemissa paikoissa, sillä päiväkodin sisätilat eivät olleet minulle entuudestaan tuttuja. Haastatteluihin valitut tilat olivat rauhallisia, vaikka haastattelujen aikana kuuluikin vaihteita ääniä päiväkotien muista tiloista. Nämä eivät kuitenkaan haitanneet haastattelun etenemistä tai vaikuttaneet haastattelujen antiin. Nauhoitin haastattelut, sillä Rapleyn (2007, 18) mukaan haastatteliija kykenee osallistumaan keskusteluun luontevammin, kun hänen ei tarvitse samaan aikaan kirjoittaa muistiinpanoja. Nauhoitusten avulla pystyin tarvittaessa palauttamaan haastattelutilanteen mieleeni ja tarkistamaan haastateltavien sanomisia (Ruusuvoori ym. 2005, 14–15).

Parihaastattelun valinta haastattelutavaksi oli perusteltua monestakin syystä. Haastattelun tarkoituksena oli selvittää, miten päiväkodit ovat käyttäneet lähiympäristöä ja mitkä tekijät vaikuttavat sen käyttöön. Eri ryhmistä tulleet haastateltavat pystyivät haastatteluissa kertomaan omien ryhmien toiminnan esimerkkien lisäksi myös tietoa koko päiväkodin toimintatavoista. Koko päiväkodin toimintatavat eivät olleet siis yhden näkökulman varassa vaan he yhdessä avasivat tätä näkökulmaa haastattelun aikana. Eri ryhmistä tulevat lastentarhanopettajat pystyivät myös haastattelutilanteissa parihaastatteluille tyypillisesti pohdiskelemaan yhdessä aihetta laajemmin eri näkökulmista ja samalla avaamaan aihetta myös itselleen paremmin.

Parihaastattelun käyttäminen oli perusteltua senkin vuoksi, että aihe ei ollut haastateltaville henkilökohtainen, jolloin omia näkemyksiään pystyi jakamaan hyvin muiden läsnä ollessa. Molemmat haastateltavat tulivat samasta yksiköstä ja työyhteisöstä, mikä teki keskusteltavasta aiheesta molemmille yhtä merkityksellisen ja omakohtaisen. Parihaastattelujen avulla sain lisäksi nopeammin tietoa useammalta henkilöltä ja kuitenkin itse haastattelutilanteessa pystyin tarvittaessa esittämään tarkentavia kysymyksiä vain toiselle haastateltavista. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 61, 63.)

Toisaalta parihaastattelun käyttöä on kritisoitu sillä, että haastateltavien valtahierarkia voi vaikuttaa siihen, kuka dominoi keskustelua haastattelutilanteessa. Vaikka molemmissa haastatteluissa molemmat haastateltavat olivat lastentarhanopettajia, heidän paikkansa oman työyhteisön valtahierarkiassa voivat silti olla erilaiset. Minun tulikin haastattelijana varmistaa, että molemmat haastateltavat saivat äänensä kuuluviin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 61–63.) Jokainen haastateltava toi esiin omia mielipiteitään ja molemmissa haastatteluissa

puheenvuorot jakautuivat tasaisesti, joten näkemykseni mukaan haastateltavat olivat haastattelutilanteissa tasavertaisessa asemassa.

Toinen haaste parihaastattelussa Hirsjärvi & Hurmeen (2008, 63) mukaan oli niiden purkaminen jälkikäteen eli litteroiminen. Haastattelunauhoissa oli jonkin verran päällekkäin puhumista, joten olikin tärkeää, että litteroin haastattelut heti haastattelujen jälkeen, jolloin ne olivat vielä hyvin muistissa. Tämän vuoksi litterointivaiheessa aineistosta ei jäänyt mitään oleellista pois.

Haastattelujen alussa käyttämäni aivoriihen ideointivaiheeseen perustuva kirjallinen pohdintavaihe ohjasi molempien haastattelujen etenemistä. Alun perin pohdintavaiheen tarkoituksena oli herätellä haastateltavia keskusteltavaan aiheeseen, mutta sen rooli olikin keskeinen haastattelujen etenemisessä. Haastateltavat myös täyttivät kirjallista tuotosta haastattelujen aikana samalla, kun niistä keskusteltiin suullisesti. Tällaista haastattelun aloitustapaa en aiemmissa tutkimuksissa ole tavannut, joten alun pohdintavaiheen merkitys koko haastattelun etenemiselle oli pienoinen yllätys. Aloitustavan keskeinen merkitys tuki haastatteluja, sillä toivotut aiheet tulivat keskusteluissa hyvin esille. Aloitustavan seurauksena haastattelut olivat rakenteeltaan hyvin samankaltaiset.

Päiväkotien lastentarhanopettajien haastattelujen lähtötilanteissa oli pieni ero. Päiväkodin 2 kartoitus oli tehty jo ennen haastattelua, sillä aikataulullisten seikkojen vuoksi kartoitukset piti aloittaa, vaikka haastatteluaikaa ei ollut saatu vielä sovittua. Tämä aiheutti haastatteluiden välille sen eron, että Päiväkodin 1 haastattelussa kerroin haastateltaville, että aion henkilökohtaisesti kartoittaa päiväkodin lähiympäristöä ja päiväkodin 2 haastateltaville kerroin jo kartoittaneeni päiväkodin lähiympäristön. Tällä pienellä alkutilanteen erolla ei näyttänyt olevan vaikutusta haastattelun kulkuun tai sisältöön, sillä haastattelutilanteet olivat rakenteeltaan ja etenemiseltään samankaltaisia.

Haastattelujen lisäksi toisena aineistonkeruumenetelmänä käytin havainnointia, joka oli tutkimuksessani pääasiallisin aineiston keruutapa. Havainnointi toteutettiin kynä-paperi -menetelmällä. Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen (2011) korostavat, että havainnot tulee kirjata heti havainnointitilanteessa tai välittömästi sen jälkeen. Tämän tutkimuksen havainnointikohteet olivat paikallaan pysyviä asioita ja kohteita, joten pystyin kirjaamaan rauhassa kaikki havaintoni jo siinä hetkessä. Näin ollen kaikki tietoisesti havaitsemani asiat tulivat myös kirjatuksi ylös. Rajaamani päiväkotien lähiympäristöt olivat

kuitenkin kooltaan niin laajoja, etten pystynyt kirjaamaan ylös jokaista ympäristön yksityiskohtaa. Silvermanin (2011, 129) mukaan havainnointi onkin aina jossain määrin valikoitunutta. Erityisesti havainnointien teon jälkeen tuntui, etten ollut tehnyt havaintoja riittävästi. Toisaalta siinä hetkessä en myöskään osannut sanoa, miten toisin olisin havaintojani tehnyt.

Kuten tämän alaluvun alussa jo totesin, laadullisessa tutkimuksessa hyväksytään, että tutkijan subjektiivisuus on yksi osa tutkimuksen prosessia (Flick 2006, 16). Tutkijan merkitystä ei siis voi vähätellä missään tutkimuksen osa-alueissa. (Ruusuvoori ym. 2005, 124). Olenkin kuvannut eri tutkimusvaiheita yksityiskohtaisesti, jotta lukija kykenee seuraamaan ja arvioimaan tutkimusprosessia mahdollisimman tarkasti. Van Deventer (2009) painottaa, että tutkijan vastuu ulottuu aina tutkimustuloksista tehtyihin pohdintoihin asti. Tutkimusvaiheiden yksityiskohtainen raportointi on näin ollen samalla todiste siitä, miten tämän tutkimuksen tulokset ovat syntyneet

6 PÄIVÄKOTIEN LÄHIYMPÄRISTÖJEN TARJOAMAT MAHDOLLISUUDET LASTEN LIKUNNALLISEN AKTIIVISUUDEN TOTEUTTAMISELLE

Molemmilla päiväkodilla oli toisistaan erilliset lähiympäristöt, joten täysin samanlaisia ympäristön osia lähiympäristöissä ei ole. Päiväkotien lähiympäristönä usein pidetään päiväkotien välittömässä läheisyydessä olevaa ulkoympäristöä (esim. Gubbels ym. 2012), joka usein tarkoittaa aidattua ulkoilualuetta. Tässä tutkimuksessa lähiympäristö nähtiin tarkoittavan laajempaa aluetta ja päiväkodin aitojen sisäpuolella olevat ulkoilualueet on jätetty kartoituksen osalta pois. Tarkoituksena oli keskittyä päiväkodin alueen ulkopuolella olevaan lähiympäristöön.

Tässä luvussa tarkastelen havaintojeni avulla ja päiväkodin henkilöstön haastattelujen tukemana millaisia mahdollisuuksia päiväkotien lähiympäristöt tarjoavat lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen. Tuon esille päiväkotien lähiympäristöistä piirtämäni kartat ja esittelen lähiympäristöjä tarkemmin karttojen avulla. Tutkimuksen mukaan päiväkotien lähiympäristön tarjoamat mahdollisuudet lasten liikunnalliselle aktiivisuudelle vaihtelevat sen mukaan, onko kyseessä metsä-, pelto- tai asutusalue vai rakennettu liikuntaympäristö, joten olen jakanut luvun näiden mukaan. Haluan korostaa rakennettujen liikuntaympäristöjen tärkeyttä lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa luomalla niille oman alaluvun, vaikka kartoilla ne kuuluvatkin asutusalueiden sisälle.

Tässä ja kahdessa seuraavassa luvussa olen käyttänyt tekstini tukena suluissa koodilyhenteitä, joita olen käyttänyt myös tekemissäni kartoissa. Koodilyhenteiden selitykset erittelin jo

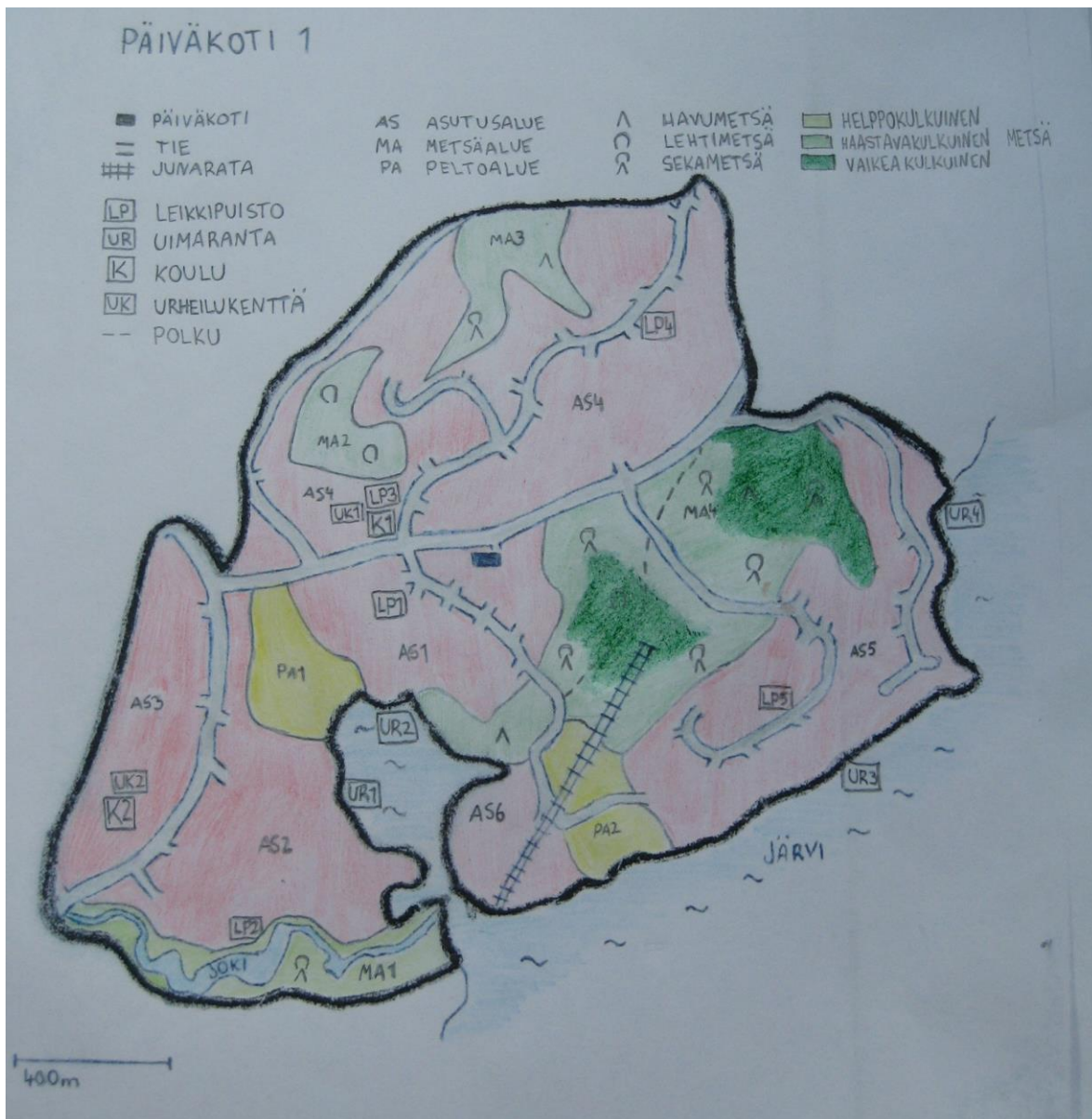
analyysiosiossa (kts. s.27—28). Tuon esille myös otteita aineistosta, jotka tukevat ja havainnollistavat tuloksia. Näissä otteissa jokaisen haastateltavan nimi on muutettu, jotta heidän henkilöllisyytensä pysyy salassa. Minä haastattelijana olen näkyvillä omalla nimelläni *Jarmo*. Sulkuihin () olen tarvittaessa lisännyt tarkennuksia, jotta lukijan on helpompi ymmärtää aineistoesimerkkejä ja poistamani epäolennaiset otteet olen korvannut suluissa näkyvällä merkillä (...).

Päiväkoti 1 sijaitsee vajaan kilometrin päässä kunnan keskusta-alueesta, joka sisältyi myös kartoittamaani päiväkodin lähiympäristön alueeseen (kuva 6). Kartoitusalueessa on myös vesistöjä, sillä kartoitusalue rajoittui pitkältä matkalta järven rantaan ja alueen sisällä oli myös yksi jokipätkä, jotka omalta osaltaan tarjoavat Päiväkodin 1 lähiympäristölle monimuotoisuutta. Kartoitusalueessa oli yhteensä kuusi asutusaluetta (AS1–AS6), neljä metsäaluetta (MA1–MA4), kaksi peltoaluetta (PA1–PA2) sekä 13 rakennettua liikuntaympäristön aluetta (LP1–LP5, UR1–UR4, UK1–UK2 ja K1–K2).

Päiväkoti 2 kuului saman kunnan alueeseen kuin päiväkotia 1, mutta päiväkotien keskinäinen etäisyys oli monta kilometriä. Näin ollen päiväkotia 2:n lähiympäristö oli täysin oma kokonaisuutensa (kuva 7). Tämän päiväkodin lähiympäristössä oli myös vesistöjä, sillä idässä kartoitusalueen raja kulki järven rantaa pitkin ja kartoitusalueella oli myös kolme lampea. Kartoitusalueella oli yhteensä viisi asutusaluetta (AS7–AS11), kolme metsäaluetta (MA5–MA7), kolme peltoaluetta (PA3–PA5) ja viisi rakennettua liikuntaympäristön aluetta (LP6–LP7, UR5, UK2 ja K3).

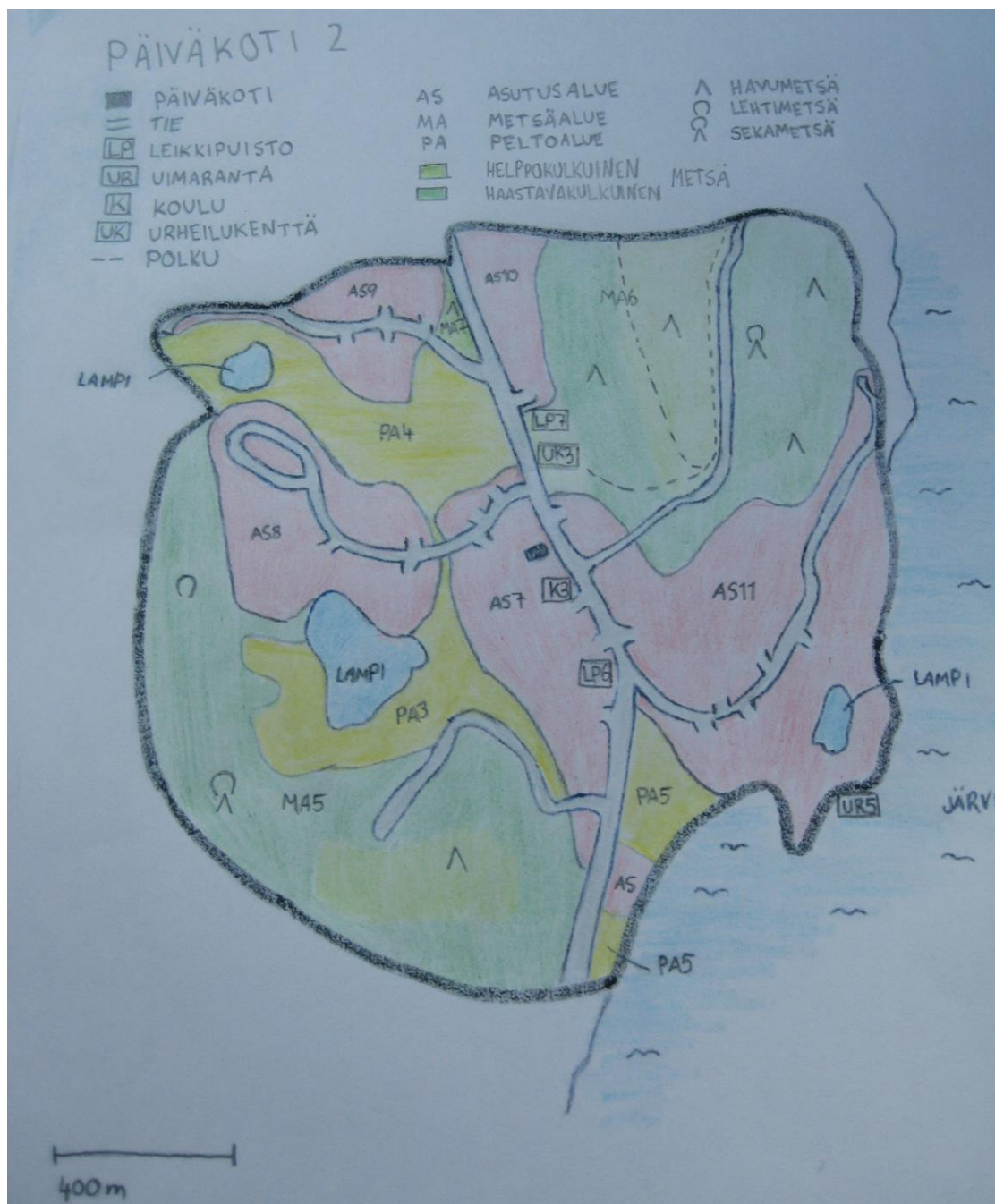
6.1 Asutusalueiden nihkeä tarjonta

Molemmat tutkimuspäiväkodit sijaitsivat asutusalueilla ja molempien lähiympäristöjen sisällä on lisäksi muitakin asutusalueita. Päiväkotien lähiympäristöissä oli yhteensä 11 asutusaluetta, joista päiväkodin 1 lähiympäristössä oli kuusi erillistä asutusaluetta (AS1–AS6) ja päiväkodin 2 lähiympäristössä viisi (AS7–AS11). Molempien päiväkotien lähiympäristön asutusalueet olivat yleisesti ottaen tiiviisti rakennettuja alueita, joissa tonttien väleihin jäänyt yleisiä alueita, joissa olisi ollut mahdollista toteuttaa lasten liikunnallista aktiivisuutta. Poikkeuksen tähän tekivät asutusalueiden sisällä olevat yksittäiset pienen pienet metsäalueet, jotka ovat kuitenkin niin pieniä, ettei niitä ole syytä merkata kartoille erillisiksi metsäalueiksi.

KUVA 6. Päiväkodin 1 lähiympäristö

Päiväkotien välittömissä lähiympäristöissä päiväkodin ja viereisen tonttien välissä ovat pienet metsäkaistaleet, jotka tarjoavat mahdollisuuksia toteuttaa lasten liikunnallista aktiivisuutta. Näiden metsäalueiden ahkeran käytön vuoksi alueet ovat tamppaantuneet melko tasaisiksi, jonka myötä esimerkiksi majojen rakentaminen ja erilaisten pelien pelaaminen mahdollistuu. Puiden vierellä olikin useita pieniä majoja ja monessa paikoin erilaisia oksan palasia oli kerätty kasoihin. Metsäkaistaleet tarjoavat mahdollisuuden myös esimerkiksi hyppimiseen ja pienimuotoiseen kiipeilyyn.

KUVA 7. Päiväkodin 2 lähiympäristö.

Päiväkodit sijaitsevat lähiympäristöjen keskeisimpien autoteiden varrella. Teiden vieressä on myös valaistut kevyenliikenteen väylät, jotka mahdollistavat lapsiryhmien kävelyretket sekä hyvän reittivaihtoehdon erilaisille siirtymisille lähiympäristön alueisiin. Päiväkodin 2 välittömässä lähiympäristössä on myös pieni peltoalue, joka ei näy kartalla.

Taru: Puisto ja pelto. Siinä oli kyllä hyvä ku oli aivan kantava hanki ku.

Jarmo: Tuossa jossain?

Taru: Se on tossa aidan takana se pelto.

Jarmo: Joo.

Taru: Tuossa, talojen välissä tavallaan menee semmonen suikale, mistä meni sitten talvella ladut ja oli tosi hyvä kyllä hiihdellä.

Ote Päiväkodin 2 haastattelusta.

Tämä hyvin pieni peltokaistale tarjosi haastateltavien mukaan erityisesti talvella mahdollisuuden toteuttaa lasten liikunnallista aktiivisuutta. Talven lumet mahdollistavat hiihdon toteuttamisen ja kestävien hankien avulla peltosuikale soveltuu myös leikkeihin ja peleihin. Muutoin päiväkotien välittömissä lähiympäristöissä ei ole tarjota liikkumiseen mahdollistavia paikkoja ympärillä olevien tiheiden asutuksien vuoksi.

Päiväkotien lähiympäristöjen *asumismuodoissa* on havaittavissa päiväkotien välillä pientä erovaisuutta. Päiväkodin 2 lähiympäristön asumismuodoista valtaosa on omakotitaloaluetta. Omakotitalojen tontit ovat ilmeisen pieniä, sillä asuinrakennukset on rakennettu pääosin melko lähelle toisiaan ja alueilla kulkevia pihateitä. Poikkeuksen omakotitaloihin tekevät muutamat asutusalueella 10 ja 11 sijaitsevat rivi- ja paritalot ja kaksi yksittäistä kerrostaloa asutusalueella 11.

Päiväkodin 1 lähiympäristössä on myös Päiväkodin 2 tapaan, tiheästi rakennettua omakotitaloaluetta. Asutusalueet 1 ja 5 ovat lähes kokonaisuudessaan omakotitaloaluetta. Asutusalueen 3 pohjoinen puoli on myös pääosin omakotitaloaluetta, vaikka alueelle rakennettiin kartoitusta tehdessä muutamaa paritaloa. Laajempaa omakotitaloaluetta on myös asutusalueella 4, vaikka omakotitalojen lisäksi tällä asutusalueella on myös kerros- ja rivitaloja.

Omakotitaloasumisen lisäksi Päiväkodin 1 asutusalueilla asumismuotona oli siis runsaasti myös kerrostaloasumista ja rivitalojakin esiintyi enemmän päiväkodin 2 lähiympäristöön verrattuna. Suurin osa asutusalueen 2 asuinrakennuksista oli kerrostaloja. Kerrostalojen ympäristöt tarjosivat mahdollisuuksia lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen. Kerrostalojen väleissä oli parkkipaikkojen lisäksi runsaasti leikkimiseen ja erilaisiin peleihin (esim. pallopelit) soveltuvia tasaisia nurmialueita, jotka kuuluivat kerrostalojen tonttialueisiin. Sen lisäksi kerrostalojen pihalla oli yksittäisiä keinuja, hiekkalaatikoita ja pieniä kiipeilytelineitä, jotka tarjoavat vaihtelevia mahdollisuuksia lapselle esimerkiksi hyppimiseen, keinumiseen, kiipeilyyn ja roikkumiseen. Näiden mahdollisuuksien käyttö voi kuitenkin olla

hieman kyseenalaista, sillä kerrostalojen piha-alueet on yleensä tarkoitettu ensisijaisesti talojen asukkaiden käyttöön. Suurin piirtein asutusalueen 2 keskellä kerrostalojen välissä oli kartoitusta tehdessä pieni niittyalue, jonka reunassa kerrottiin kyltein, että uuden kerrostalon rakentaminen aloitetaan alueella piakkoin. Tasainen ja avoin niitty tarjoaa hyvän mahdollisuuden esimerkiksi juoksemiseen ja erilaisten pelien pelaamiseen

Päiväkodista 1 katsottuna asutusalueella 4 lähimpänä on kerrostaloaluetta, jonka välittömässä läheisyydessä on myös rivitaloja. Näidenkin kerrostalojen pihossa on yksittäisiä keinuja ja hiekkalaatikoita. Kerrostalojen ja tien, jonka varrella tutkimuspäiväkoti sijaitsee, välissä on tien suuntaisesti oleva pieni metsäkaistale. Tällä metsäkaistaleella on liikuttu paljon, sillä maastossa oli vähän aluskasvillisuutta ja monissa paikoin maasto oli selvästi tamppaantunut. Tästä syystä metsän liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamismahdollisuudet liittyvät juoksuleikkeihin ja -peleihin.

Omakoti- ja rivitaloalueet eivät tarjonneet suuria määriä mahdollisuuksia toteuttaa lasten liikunnallista aktiivisuutta. Näillä alueilla oli kuitenkin kohtia, joissa rakentamista ei ollut ehditty aloittaa. Tällaiset paikat tarjosivatkin erilaisia mahdollisuuksia lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen. Asutusalue 8 oli kartoitusta tehdessä niin uutta asutusaluetta, etteivät kaikki talot olleet valmiita tai niiden rakentamista ei ollut vielä edes aloitettu. Kartoitusta tehdessä alue tarjosi mahdollisuuden esimerkiksi pyöräilyyn, juoksemiseen yli ja alas hyppimiseen sekä erilaisten pelien pelaamiseen. Asutusalueen 8 lisäksi keskeneräistä rakentamista oli asutusalueen 11 tien perällä. Kartoitusta tehdessä tien peräosa olikin vielä varsin havumetsäinen, jossa yksittäisiä taloja tai talon alkuja oli alueella hajanaisesti. Tien perällä tapasin erään tontin omistajan, jonka mukaan alueelle on jo kaavoitettu uusia tontteja. Kartoituksia tehdessä vielä rakentamattomat alueet tarjoavat mahdollisuuden juoksemiseen, pihapelien pelaamiseen ja esimerkiksi pyöräilemiseen. Havumetsäinen maasto tarjosi alueella mahdollisuuksia rakentamiseen, piiloutumiseen ja kiipeilyyn.

Asutusalueen 4 omakoti- ja rivitaloalueiden poikkeuksen vähäisiin lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamismahdollisuuksiin toivat metsäalueiden 2 ja 3 (MA2 ja MA3) välissä oleva hakkuualue sekä pieni pusikkoinen alue asutusalueen keskellä. Pusikkoalueen kulmalla kuitenkin kerrottiin kyltein, että pusikkoisen alueen kohdalle rakennetaan lähitulevaisuudessa asuinrakennuksia. Lisäksi kartoituksia tehdessäni tapasin asutusalueella asukkaan, joka kertoi kohdatessamme minulle suullisesti, että hakkuualue on myös kaavoitettu asutusalueeksi.

Kartoitusta tehdessä nämä alueet kuitenkin tarjosivat mahdollisuuden erityisesti rakentamiseen, piiloutumiseen, kiipeilemiseen, yli ja alas hyppimiseen sekä tilan rauhalliselle leikille.

Ranta-alueet

Molempien päiväkotien lähiympäristöön kuului erilaisia vesistöjä. Järven rantaviiva on pääasiassa molempien päiväkotien lähiympäristön asutusalueiden kohdilla. Järven rannat tarjoavat hyvän mahdollisuuden kalastamiseen ja veden kanssa leikkimiseen, sillä rannat ovat matalia eivätkä syvene jyrkästi rannan lähellä. Ranta-alueet tarjoavat myös paljon hyviä näköalapaikkoja, joista voi tarkastella esimerkiksi veneitä, vesistöjä ja maisemia. Kartoitusalueiden kaikki uimarannatkin voidaan katsoa kuuluvan asutusalueisiin, vaikka tarkastelen niitä rakennettujen liikuntaympäristöjen osiossa. Uimarantojen lisäksi ranta-alueet ovat suurilta osin yleisessä käytössä. Paikoittain ranta-alueet olivat tosin niin pusikkoisia alueita, että rannan lähellä kulkeminen oli hyvin hankalaa. Näissä pusikkosisissa kohdissa veden luomat liikkumisen mahdollisuudet kuten kalastaminen ja veden kanssa leikkiminen on haastavaa.

Päiväkodin 1 lähiympäristössä asutusalueella 2 rannalla kulkeminen on kenties helpointa, sillä suurin osa rannasta on jätetty rakennuksista vapaaksi, joten ranta-alue on pitkältä matkalta yleisessä käytössä. Ranta-alue on rakennettu puistomaiseksi alueeksi, jossa kulkee rannan suuntaisesti hiekkapäälysteinen kevyelle liikenteelle tarkoitettu väylä. Tämä alue mahdollisti veden tuomien mahdollisuuksien lisäksi esimerkiksi pyöräilyn, juoksemisen sekä erilaisten ryhmäleikkien ja -pelien pelaamisen lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseksi. Päiväkodin 2 asutusalueella 11 rannalla kulkeminen oli myös vaivatonta, sillä rannan lähellä on helppokulkuista havumetsää, eikä rakennuksiakaan rannan lähetyvillä juuri ole (asukkaan kertoman mukaan asutusta kuitenkin rakennetaan lähitulevaisuudessa myös rannan lähetyville). Kartoituksia tehdessä ranta-alue kuitenkin mahdollisti lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisen esimerkiksi kiipeilyn, rauhallisen leikkimisen ja rakentamisen avulla.

Samaisen asutusalueen 11 sisällä on myös pieni lampi. Lammen ympäristössä oli pieniä helppokulkuisia havumetsäalueita. Myös asutusalueella 8 oli rantaviivaa toisen, hieman isomman lammen kanssa, mutta siinä kohdin talojen sijaintien perusteella rantaviiva kuului

talojen tonteille. Muutoin lammen ympärillä oli peltoa, jossa kohdin lammen rannassa liikkuminen mahdollistuu paremmin kuin asutusalueen kohdalla. Lammet mahdollistavat kalastamisen, mutta selvien rantojen puuttumisen vuoksi lammet eivät mahdollista ainakaan hyvin lasten uimisen tai vedellä leikkimisen. Peltoalueen 4 keskellä on myös pieni lampi, mutta sen ympäristöä en päässyt kartoittamaan yksityisalueen vuoksi. Päiväkodin 1 kartoitusalueella ei ole lampia.

Päiväkodin 2 lähiympäristön viiden asutusalueen (AS7–AS11) lisäksi karttaan on merkittynä vielä yksi asutusalue (AS) ilman numerointia. Tämä pieni alue sijaitsee kartoitusalueen eteläpuolella järven rannalla yhden peltoalueen (PA5) keskellä. Tässä alueessa on vain yksittäinen asuintalo ja se on merkitty karttaan vain sen vuoksi, jotta kartallakin tulisi ilmi, ettei siinä kohdassa ole vain ja ainoastaan peltoa. Tämän vuoksi peltoalue 5 on merkittynä karttaan kahdessa osassa. Asuintalon sijainnin perusteella ranta-alue on yksityisessä käytössä eli rannalla kulkeminen ei tässä kohtaa ole mahdollista

Päiväkotien lähiympäristöiden asutusalueissa oli myös kolme *yksityisaluetta*, joista yksi oli päiväkodin 1 (AS6) ja kaksi päiväkodin 2 (AS9 ja AS11) lähiympäristön alueella. Maastossa yksityisalueisiin viitattiin teiden varsilla olevilla kylteillä. Kunnioitin näitä alueita ja kulkiessani maastoissa kiersin yksityisalueet melko kaukaa. Tämän vuoksi en pysty sanomaan näiden alueiden tarjoamista lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisen mahdollisuuksista mitään.

6.2 Metsäalueiden valtava potentiaali

Päiväkotien lähiympäristöissä oli yhteensä seitsemän erillistä metsäaluetta, joista neljä (MA1–MA4) on päiväkodin 1 lähiympäristössä ja kolme (MA5–MA7) päiväkodin 2. Kolme näistä metsäalueista on todella laajoja (MA4–MA6) ja neljä muuta hieman pienempiä alueita. Metsäalue 1 on poikkeava metsäalue muihin metsäalueisiin nähden siten, että sen alueen läpi kulkee metsäaluetta hallitseva joki.

Metsäalueiden tarjoamat mahdollisuudet lasten liikkumiselle vaihtelevat sen mukaan, kuinka helppoa tai vaikeaa metsässä oli kulkea. Juoksemista, heittämistä ja hyppelemistä voi tosin toteuttaa jokaisella metsäalueella riippumatta maastossa kulkemisen helppoudesta tai vaikeudesta, sillä näitä mahdollisuuksia voidaan toteuttaa monella eri tasolla eivätkä ne välttämättä tarvitse kovin suurta tilaa. Taulukosta 2 voi nähdä, millaisia mahdollisuuksia

lasten liikkumiselle metsäalueet tarjoavat. Taulukosta näkee myös sen, missä metsäalueessa mikäkin mahdollisuus on tarjolla. Laajojen metsäalueiden (MA4–MA6) sisällä maastossa kulkemisen helppous vaihtelee, joten etenkin näiden metsäalueiden sisällä lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisen mahdollisuudet vaihtelivat suuresti. Seuraavassa tarkastelen helppo-, haastava- ja vaikeakulkuisia metsäalueita erikseen.

TAULUKKO 2. Metsäalueiden tarjoamat mahdollisuudet lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiselle.

Helppokulkuinen metsäalue	Haastavakulkuinen metsäalue	Vaikeakulkuinen metsäalue
(MA1, MA5, MA6, MA7)	(MA2, MA3, MA4, MA5, MA6)	(MA4)
* juokseminen (kaikki)	* juokseminen (kaikki)	* heittäminen
* hyppäminen (kaikki)	* hyppäminen (kaikki)	* rakentaminen
* heittäminen (kaikki)	* heittäminen (kaikki)	* hyppäminen yli ja alas
* kalastaminen (MA1)	* piiloutuminen (kaikki)	* kiipeäminen
* vedellä leikkiminen (MA1)	* rauhallinen leikkiminen (kaikki)	* mäen laskeminen
* lumesta rakentaminen ja muovailu (MA1)	* kiipeäminen (kaikki)	* piiloutuminen
* pyöräileminen (MA6)	*hyppäminen yli ja alas (kaikki)	* rauhallinen leikkiminen
* kiipeäminen (MA1, MA5, MA6)	* rakentaminen (MA2, MA4, MA5 ja MA6)	* käyttäminen näköalapaikkana
* hyppäminen yli ja alas (MA1, MA 5, MA6)	* kaivaminen (MA6)	
* rakentaminen (MA1)	* mäen laskeminen (MA6)	
* rauhallinen leikkiminen (MA1)	* lumesta rakentaminen ja muovailu (talvi) (kaikki)	
	* mäen laskeminen (talvi) (MA3, MA4, MA5 ja MA6)	

Helppokulkuiset metsäalueet

Päiväkotien lähiympäristöissä helppokulkuisia metsäalueita oli neljällä metsäalueella (MA1, MA5-MA7). Näistä metsäalueet 1 ja 7 ovat kokonaisuudessaan helppokulkuista maastoa. Metsäalue 1 (MA1) on muodoltaan kapea ja pitkulainen, jonka läpi kulki pitkittäissuunnassa joki. Joki olikin hallitseva elementti tällä metsäalueella ja erottui sillä muista metsäalueista. Joen keskellä virtaus oli melko voimakasta, paikoittain jopa niin voimakasta, että joki näytti koskelta. Vesielementtinä joki tarjoaa mahdollisuuden kalastamiseen ja veden kanssa leikkimiseen. Joen ranta-alueilla metsä kasvoi hyvin vapaasti, joten metsä tarjosi muista helppokulkuisista metsäalueista poiketen erinomaiset mahdollisuudet rakentamiseen ja rauhalliseen leikkimiseen. Joesta tulevat äänet kadottivat esimerkiksi liikenteestä kantautuvat äänet, joka omalta osaltaan myös tuki rauhallisten leikkien mahdollistamista.

Yhteistä helppokulkuisille maastoille oli, ettei näissä kohdin metsäalueilla ollut suuria korkeuseroja. Metsäalueella kulki luontopolku, joka kulki rengasreittinä koko alueen läpi joen molemmilla puolen. Luontopolun avulla tällä metsäalueella oli mahdollista tehdä esimerkiksi kävelyretki ja samalla tutustua metsän ja vesistön monimuotoisuuteen. Luontopolun varrella oli myös kirjallisesti tietoa erilaisista luonnon elementeistä. Luontopolun lisäksi joen molemmin puolin luontopolkuun yhtyi muita polkuja, jotka mahdollistivat alueella vaivattoman liikkumisen. Tämä metsäalue mahdollistaa lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisen myös kiipeilemisen sekä yli ja alas hyppimisen kautta.

Metsäalueilla 5 ja 6 on myös helppokulkuista maastoa. Molemmissa metsäalueissa helppokulkuiset maaston kohdat sijoittuvat metsäalueiden korkeimpiin huippukohtiin ja niiden välittömiin läheisyyksiin. Näillä alueilla kivilohkareita oli runsaasti, jotka mahdollistivat alueella kiipeilyn sekä yli ja alas hyppimisen. Metsäalue 7 oli päiväkotien lähiympäristön metsäalueista pienin. Lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiselle alue tarjoaa juoksemisen, hyppelemisen ja heittämisen mahdollisuudet.

Juoksemisen, hyppelemisen ja heittämisen sekä metsäalueella 1 joen tuomien mahdollisuuksien lisäksi jokaisessa helppokulkuisessa maastossa on talvisaikaan mahdollista muovailta ja rakennella lumesta. Metsäalueella 6 kulkee normaalia polkua selvästi leveämpi hiekkapintainen ulkoilupolku, joka ulottui myös helppokulkuisen maaston osan. Polku soveltuu hyvin kesäisin pyöräilemiseen tai juoksemiseen ja talvisin hiihtoon.

Helppokulkuisten maastojen tarjoamat mahdollisuudet lasten liikkumiseen ovat nähtävillä kokonaisuudessaan taulukosta 2 (kts. s. 46).

Haastavakulkuiset metsäalueet

Päiväkodin lähiympäristöjen metsäalueiden pinta-alasta suurin osa on haastavakulkuista maastoa, jossa liikkuminen oli syystä tai toisesta nimensä mukaisesti haastavampaa kuin helppokulkuisessa maastossa. Metsäalueet 2 (MA2) ja 3 (MA3) ovat kokonaisuudessaan haastavakulkuisia maastoja ja myös metsäaluetta 4 (MA4) hallitsevat haastavakulkuiset maastot. Metsäalueiden 5 ja 6 maastot ovat pääasiassa myös haastavakulkuisia pois lukien jo mainitsemani alueiden korkeimpien kohtien helppokulkuiset maaston alueet.

Yleisesti ottaen helppokulkuiseen maaston verrattuna metsien kasvavat korkeuserot tekivät maastoista haastavakulkuisen. Metsäalueen 6 huipun itäpuolella korkeuserot olivat melko suuret. Itäisellä puolella sijaitti vanha soranottoaikka, joka tarjoaa hyvän mahdollisuuden mäen laskuun, kaivamiseen ja alas hyppimiseen. Kivilohkareiden ja aluskasvillisuuden runsaus mahdollistivat myös piiloutumisen sekä yli ja alas hyppimisen alueella. Runsa aluskasvillisuuden määrä tarjoaa mahdollisuuden myös rakentamiseen. Metsäalueen 6 länsipuolella haastavakulkuisen maaston kohdalla ei ole soranottoaikkaa, mutta muutoin alue tarjoaa samanlaisia mahdollisuuksia lasten liikkumiselle kuin itäisellä puolella. Kivilohkareiden määrä on vähäisempi, mutta runsaampi aluskasvillisuus kaatuneiden puiden ja oksien muodossa tarjoaa runsaasti materiaalia rakentamiseen, hyppimiseen ja piiloutumiseen. Alueen itä- ja länsipuolella on runsaasti hyviä paikkoja myös rauhalliseen leikkimiseen.

Metsäalueen 5 helppokulkuisen maaston ympärillä on haastavakulkuista maastoa suurten korkeuserojen ja runsaan aluskasvillisuuden vuoksi. Myös kaiken kokoisia kivilohkareita oli runsaasti. Lasten liikunnallisen aktiivisuuden näkökulmasta nämä mahdollistavat alueella esimerkiksi yli ja alas hyppimisen, kiipeämisen ja rakentamisen. Saman metsäalueen sekametsän ja lehtimetsän alueet tarjosivat puolestaan mahdollisuuden rauhallisiin leikkeihin, piiloutumiseen ja rakentamiseen, sillä tällä alueella puut kasvoivat tiheästi ja aluskasvillisuutta oli paljon kaatuneiden puiden ja risukkojen muodossa. Suuri kivilohkareiden määrä ja niiden sijoittuminen rykelmiin mahdollistavat yli ja alas hyppimisen sekä esimerkiksi kiipeilemisen. Kivilohkareita oli usein isommissa rykelmissä, jolloin

kivilohkareiden väleissä oli jalan mentäviä koloja. Paikoittain nämä kolotkin olivat ainakin osittain sammaleiden peitossa ja näin vaikeuttivat niiden huomaamista entisestään. Metsäalueella 5 sijaitsi metsäalueiden ainut yksityisalue, jonka tarjoamista mahdollisuuksista lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen en pysty sanomaan mitään.

Metsäalue 2 ja metsäalue 3 ovat selvästi pienempiä metsäalueita esimerkiksi metsäalueeseen 5 ja 6 verrattuna, mutta tarjoavat yhtä lailla monipuolisesti mahdollisuuksia lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiselle. Vaikka nämä metsäalueet sijaitsivat asutusalueen 4 sisäpuolella, ne erottuivat maastossa selvästi omiksi metsäalueikseen. Vaikka nämä metsäalueet olivat keskenään hyvin erilaisia metsiä läheisestä sijainnista huolimatta, ne tarjoavat samankaltaiset mahdollisuudet lasten liikkumiselle. Metsäalueella 2 oli enemmän tiheää pusikkoa ja risukkoisia alueita metsäalueeseen 3 verrattuna, jolloin se tarjoaa paremmat mahdollisuudet esimerkiksi rakentamiseen, piiloutumiseen ja rauhalliseen leikkimiseen. Metsäalueen 3 paikoittain suuret korkeuserot puolestaan mahdollistavat mäen laskemisen, jota metsäalueella 2 ei ole helppo toteuttaa. Lisäksi molemmat metsäalueet tarjoavat hyvän mahdollisuuden esimerkiksi yli ja alas hyppimiseen sekä kiipeämiseen.

Metsäalue 4 on pääosin haastavakulkuista maastoa ja alue tarjoaa muiden haastavakulkuisten maastojen kanssa yhteneviä mahdollisuuksia toteuttaa lasten liikunnallista aktiivisuutta. Suuret korkeuserot ja aluskasvillisuuden runsaus ja vaihtelevuus tekivät metsästä monimuotoisen ja tarjoavat mahdollisuuden esimerkiksi yli ja alas hyppimiseen, kiipeilyyn ja rakentamiseen. Myös piiloutumiselle ja rauhalliselle leikkimiselle alue tarjoaa loistavat mahdollisuudet.

Muista metsäalueista poiketen metsäalueella 4 kulki junarata, joka on piirretty näkyville karttaan. Rata lähestyi metsäalueelle lounaasta järven yli kulkevalta sillalta ja tultuaan metsäalueelle rata jatkui koilliseen tunnelia pitkin, josta se palaa maan pinnalle vasta kartoitusalueen ulkopuolella. Maan päällä kulkeva radan pätkä oli rakennettu koholle muusta maastosta ja radan molemmilta puolin oli hakattu pienet aukeat kaistaleet. Näiden johdosta rata erottui hyvin muusta maastosta eikä näin ollen myöskään ollut välitön turvallisuusriski metsässä liikkujille. Haastavakulkuisten maastojen tarjoamat mahdollisuudet lasten liikkumiseen ovat nähtävillä kokonaisuudessaan taulukosta 2 (kts. s. 46).

Vaikeakulkuiset metsäalueet

Haastavakulkuisten alueiden lisäksi metsäalueella 4 oli kaksi vaikeakulkuisen maaston kohtaa ja samalla nämä olivat päiväkotien kartoitusalueiden ainoat vaikeakulkuiset maastot. Vaikeakulkuisilla maaston kohdilla aluskasvillisuutta oli paljon, kallioperäisyydestä johtuen alueilla oli paljon kivilohkareita ja korkeuserot olivat todella suuret. Paikoitellen korkeuserot olivat pystysuoraa kalliuseinämää, josta kulkeminen oli käytännössä mahdotonta.

Vaikeakulkuisten maastojen lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisen mahdollisuudet ovat moninaiset. Alueilla oli paljon korkeuseroja ja kivilohkareita, jotka mahdollistavat yli ja alas hyppimisen ja esimerkiksi kiipeämisen. Maastossa oli paljon erilaisia materiaaleja, joka tuo lapsille esimerkiksi mahdollisuuden rakentamiseen. Myös piiloutumiseen ja rauhalliseen leikkiin vaikeakulkuiset maastot tarjosivat hyvät mahdollisuudet. Pohjoisemmalla vaikeakulkuisen maaston alueella sijaitsi päiväkodin 1 lähiympäristön huippukohta, joka mahdollistaa alueen käyttämisen näköalapaikkana, sillä pystysuoran kallion puoleisella alueella ei ollut puita estämässä näkyvyyttä alaspäin.

Eteläisellä vaikeakulkuisen maaston alueen läpi kulki muita päiväkodin 1 lähiympäristön polkuja hieman suurempi polku, joka on merkattu näkyville Päiväkodin 1 lähiympäristön karttaan. (kuva 6 s.X). Sen lisäksi, että polku helpotti siirtymisiä metsän erilaisiin paikkoihin, talvisin polkua on mahdollista käyttää hyödyksi myös mäen laskemiseen. Muuten mäen laskeminen vaikeakulkuisen maaston alueilla on haastavaa suurten korkeuserojen ja runsaan aluskasvillisuuden vuoksi. Samoista syistä johtuen juokseminen ja hyppeleminen voi muodostua haasteelliseksi, vaikka näitä onkin helppoa toteuttaa pienessä tilassa. Vaikeakulkuisen maaston tarjoamat mahdollisuudet lasten liikkumiseen ovat nähtävillä kokonaisuudessaan taulukosta 2 (kts. s. 46).

6.3 Lumi rikastaa peltoalueiden tarjoamia mahdollisuuksia

Päiväkotien kartoitusalueilla oli yhteensä viisi peltoaluetta, joista päiväkodin 1 lähiympäristössä oli kaksi (PA1 ja PA2) ja päiväkodin 2 lähiympäristössä kolme (PA3–PA5). Peltoalueet jakautuivat selvästi kahteen ryhmään niiden kokojen perusteella. Peltoalueet 1, 2 ja 5 olivat pienehköjä alueita, kun peltoalueet 3 ja 4 olivat selvästi isompia alueita. Suurimmat peltoalueiden tuomat mahdollisuudet lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen

liittyvät talviajalle, sillä kesäisin peltoalueet ovat viljelykäytössä eikä liikkuminen näillä alueilla ole silloin suotavaa.

Päiväkotien lähiympäristöjen kaksi isointa peltoaluetta (PA3 ja PA4) sekä peltoalue 1 (PA1) olivat kaikki kumpuilevia peltoalueita ja tästä syystä ne soveltuvat talvisin hyvin mäen laskemiseen. Peltoalueelta 3 käsin on myös mahdollista kalastaa ja leikkiä veden kanssa, sillä sen vieressä sijaitsee lampi. Peltoalueella 4 sijaitsee myös lampi, mutta lammen ympäristön mahdollisuuksista en kartoitusten perusteella pysty sanomaan mitään, sillä alueella oli yksityisaluetta.

Peltoalue 2 jakautuu kartassa kahteen osaan halki kulkevan tien johdosta. Junaradan ympärillä oleva alue oli niittyaluetta, jossa on kesäisin mahdollista toteuttaa lasten liikunnallista aktiivisuutta esimerkiksi juoksemalla ja hyppelemällä. Eteläinen puolisko kuului yksityisalueeseen, joten päiväkodin lapsille se ei tarjoa liikunnallisen aktiivisuuden toteutumisen mahdollisuuksia.

Talvisin peltoalueet ovat laajoja ja avaria alueita, joissa on mahdollista toteuttaa lasten liikunnallista aktiivisuutta monin tavoin, esimerkiksi mäkeä laskemalla. Lumi tarjoaa mahdollisuuden myös lumella leikkimiseen peltoalueilla. Kesäisin pelloilla tapahtuva viljely estää pelloilla kulkemisen, mutta teoriassa peltoalueet soveltuvat tällöin juoksemiseen, hyppelemiseen, kaivamiseen, mullan ja maa-aineksen muovaamiseen sekä erilaisten pelien pelaamiseen.

Peltoalueet vaikuttivat pääosin turvallisilta alueilta. Ainoastaan peltoalueen 3 etelän puoleisen tien läheisyydessä metsäkaistaleen ja peltoalueen reunalla kulki vanha piikkilanka-aita, joka osittain oli vielä pystyssä ja osittain kaatunut maahan. Varsinkin maahan kaatuneet aidan kohdat olivat vaikeasti havaittavissa, sillä niitä peitti monessa kohdin runsas sammalkerros. Astumalla aidan päälle on mahdollista, että raapii itseään ja vaatteitaan piikkilankaan.

6.4 Suurten mahdollisuuksien rakennetut liikuntaympäristöt

Päiväkotien lähiympäristöissä rakennettuja liikuntaympäristöjä olivat leikkipuistot, koulualueet, uimarannat sekä urheilukentät. Näitä paikkoja oli päiväkotien lähiympäristöissä yhteensä 17, joista päiväkodin 1 lähiympäristössä oli 12 kappaletta ja päiväkodin 2 lähiympäristössä viisi. Leikkipuistoja päiväkotien lähiympäristöissä oli yhteensä seitsemän

(päiväkodin 1 lähiympäristössä 5 ja päiväkodin 2 lähiympäristössä 2), kolme urheilukenttää (2/1), neljä uimarantaa (3/1) ja kolme koulualuetta (2/1).

Sen lisäksi, että rakennettujen liikuntaympäristöjen määrässä oli päiväkotien lähiympäristöillä selvä ero, rakennetut liikuntaympäristöt myös jakautuivat päiväkotien kartoitusalueille eri lailla. Päiväkodin 1 lähiympäristössä rakennetut liikuntaympäristöt olivat jakautuneet eri puolille kartoitusaluetta eli näitä ympäristöjä oli sekä päiväkodin läheisyydessä että kartoitusalueen raja-alueilla. Päiväkodin 2 lähiympäristössä puolestaan rakennetut liikuntaympäristöt eivät olleet jakautuneet tasaisesti kartoitusalueen sisällä, vaan uimarantaa lukuun ottamatta kaikki sijaitsivat kartoitusalueen läpi kulkevan isoimman tien varrella. Tienkin varrella eri paikat olivat melko lähellä kartoitusalueen keskiötä, jossa siis myös tutkimuspäiväkoti sijaitsi. Rakennettujen liikuntaympäristöjen tarjoamat mahdollisuudet lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen ovat yhteydessä siihen, mitä välineistöä kyseisillä paikoilla oli tarjolla.

Leikkipuistot

Jokainen päiväkotien lähiympäristöjen leikkipuistoista oli oma yksilöllinen puistonsa, mutta muodoiltaan ja lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisen mahdollisuuksiltaan ne olivat samankaltaisia. Samankaltaiset mahdollisuudet johtuvat siitä, että myös leikkipuistojen välineistöissä oli hyvin paljon samankaltaisuutta. Jokaisessa leikkipuistossa oli hiekkalaatikko, vähintään yksi keinumisen mahdollistava keinu sekä jotain kiipeilyyn tarkoitettuja rakennelmia, jotka puolestaan mahdollistavat kiipeilemisen. Jokaisen leikkipuiston kiinteästi rakennetut välineistöt on lueteltu kokonaisuudessaan liitteessä (liite 6).

Päiväkodin 1 lähiympäristön leikkipuistot 1 ja 5 (LP1 ja LP5) ja päiväkodin 2 lähiympäristön leikkipuistot 6 ja 7 (LP6 ja LP7) olivat hyvin luonnonläheisiä puistoja. Näissä puistoissa vallitsi luonnonläheinen tunnelma, vaikka asutusalueiden keskellä sijaitsivatkin. Näiden puistojen ympärillä oli hieman pusikkoista metsikköä ja leikkipuistoja ei ollut rajattu esimerkiksi aidoin. Lisäksi päiväkotien leikkipuistoissa 1 ja 6 puiston alueella oli eri kokoisia kivenlohkareita. Leikkipuistojen tarjoamien mahdollisuuksien lisäksi leikkipuistojen reunoilla olevat pusikkoiset alueet tarjoavat mahdollisuuden piiloutumiseen, rauhalliseen leikkimiseen ja rakentamiseen. Kivenlohkareiden myötä lapsilla on mahdollisuus myös yli ja alas

hyppimiseen. Vaikka leikkipuistoja ei ollutkaan fyysisesti rajattu aidoin, jokainen näistä puistoista kuitenkin erottui selvästi ympäristöstään erilliseksi, omaksi alueekseen.

Leikkipuiston 6 vieressä avautui kokonainen metsäalue (MA6) ja puiston välitön ympäristö oli lehtimetsää, joiden vuoksi tämäkin puisto sijaitsi hyvin rauhallisella ja luonnonläheisellä paikalla. Leikkipuistoalueen reunoilla metsän läheisyys tarjoaa hyvän mahdollisuuden rauhallisille leikeille ja rakentamiselle, sillä metsän reunalla on runsaasti aluskasvillisuutta.

Leikkipuistoja 3 ja 4 yhdistää se, että ne sijaitsivat samalla asutusalueella (AS4). Molemmat puistoista olivat myös välineistön puolesta monipuolisia ja hyväkuntoisia. Leikkipuisto 4 (LP4) on aidattu kokonaan erilleen muusta ympäristöstä. Sen johdosta ensivaikutelma puistosta oli hieman ahdas, vaikka todellisuudessa puisto oli yhtä laaja kuin muutkin leikkipuistot. Asutusalueella 2 sijaitseva leikkipuisto 2 muistutti myös paljon leikkipuistoja 3 ja 4. Välineistöltään se oli monipuolinen ja hyväkuntoinen sekä puisto ympärillä oleva nurmialue tekee puistostakin avoimen. Nurmialue on sen verran laaja, että se lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiselle se tuo esimerkiksi juoksemisen, hyppelemisen ja pihapeliä pelaamisen mahdollisuuden.

Urheilukentät

Päiväkotien lähiympäristöissä oli yhteensä kolme urheilukenttää, jotka kaikki olivat kooltaan suuria kenttiä. Kaksi näistä urheilukentistä (UK1 ja UK2) olivat päiväkodin 1 lähiympäristössä ja yksi (UK3) toisen päiväkodin lähiympäristössä. Kaikki kentät olivat aivan koulujen vieressä tai välittömässä läheisyydessä.

Urheilukenttä 2 piti sisällään kolme erillistä hiekkakenttäaluetta, jotka sijaitsivat koulualueen eri puolilla. Kaksi näistä kentistä oli todella isoja ja yksi kentistä oli hieman pienempi. Jokaisessa hiekkakentässä oli kaksi jalkapallomaalia. Urheilukenttä 1 oli myös iso hiekkakenttä, joka sijaitsi lähellä päiväkotia 1. Myös tällä kentällä on kaksi jalkapallomaalia.

Päiväkodin 2 lähiympäristön ainut urheilukenttä (UK3) oli myös iso, mutta selvästi huonommassa kunnossa kuin päiväkodin 1 lähiympäristön kentät. Kartoitusta tehdessä urheilukentän keskellä oli jääkiekkokaukalo, jossa ei kuitenkaan ollut enää jäätä. Jään sijaan kaukalon sisäpuolella oli tasainen hiekka-alue. Muuten urheilukentän pinta oli hyvin epätasainen ja kuhmurainen. Pinta oli välillä nurmea, mutta pääsääntöisesti soraa. Kentän

alueella oli myös yksittäisiä vähän suurempia kiviä sekä tiilenpaloja. Nämä yhdessä kentän epätasaisuuden kanssa ovat jopa pienoinen turvallisuusriski, sillä esimerkiksi tiilen palat näkyivät pinnalla vain osittain ja olivat näin vaikeasti havaittavissa.

Urheilukenttien avarat tilat antavat lapsille monipuoliset mahdollisuudet toteuttaa liikunnallista aktiivisuutta. Kentät soveltuvat hyvin erilaisiin ryhmäleikkeihin ja –peleihin, juoksemiseen, pyörimiseen ja kaikkeen, mikä vaatii runsaasti avointa tilaa. Jalkapallomaalien avulla kentät mahdollistavat erityisen hyvin pallopelien pelaamisen.

Uimarannat

Päiväkodin 1 lähiympäristössä uimarantoja oli neljä ja päiväkodin 2 lähiympäristössä yksi. Päiväkodin 1 lähiympäristön uimaranta 1 poikkesi muista uimarannoista siten, että se oli selvästi isoin uimaranta muiden ollessa melko pieniä. Se sijaitsi asutusalueella 2 (AS2) eli hyvin lähellä kunnan keskustaa. Rannalla oli kaksi yksinkertaista pukukoppia ja laituri, joka oli useita metrejä pitkä. Alueella on hiekkaranta sekä iso nurmialue, joka on tarkoitettu uimarannan käyttäjille. Nurmialue oli niin iso, että se loi mahdollisuuden esimerkiksi juoksemiseen tai erilaisten pihapelien pelaamiseen.

Päiväkodin 2 lähiympäristön ainut uimaranta (UR5) oli lähiympäristöjen uimarannoista toiseksi suurin, joskin huomattavasti äsken mainitsemani uimarantaa 1 (UR1) pienempi. Uimarannan yhteydessä oli pieni nurmialue, mutta hiekkarantaa tässä paikassa ei ollut. Järven puolella oli kuitenkin hiekkapohja. Rannalla oli myös laituri ja kaksi pukukoppia.

Muut päiväkotien lähiympäristöjen uimarannoista olivat melko pieniä. Uimarannat 2 ja 3 olivat hieman syrjäisessä paikassa ja niistä ei selvästikään ollut pidetty kovin aktiivisesti huolta. Uimarannan 3 (UR3) vieressä oli pieni pienvenesatama, mutta siitä huolimatta ranta oli melko syrjässä. Kummassakin uimarannassa oli pukukopit, mutta varsinaista ranta-aluetta ei kummallakaan ranta-alueella ollut. Molempien rantojen välittömässä ympäristössä oli tiheää pusikkoista lehtimetsäaluetta. Uimaranta 4 sijaitsi puolestaan pienuudesta huolimatta avaralla paikalla. Tässä uimarannassa oli hieman hiekkarantaa. Rannalla oli myös pukukoppi ja pieni nuotiopaikka, jollaista ei kartoitusalueen muilla uimarannoilla ollut.

Lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisen näkökulmasta jokainen uimaranta tarjosi hyvän mahdollisuuden uimiseen ja vedellä leikkimiseen. Tämän lisäksi uimarannoilla 1 ja 4

(UR1 ja UR4) olevat hiekkarannat tarjosivat mahdollisuuden kaivamiseen ja hiekalla muovailemiseen. Rannoilla, jossa oli hiekkaranta, oli myös hyvät mahdollisuudet juosta ja hypellä rannan suuntaisesti.

Koulualueet

Päiväkotien lähiympäristöissä oli yhteensä kolme koulua. Kahdessa kouluista toimi ala-aste (K1 ja K3) ja kolmas oli isompi koulukeskus (K2), jossa toimi ala-asteen lisäksi yläaste sekä lukio. Koulualueet tarjoavat lapsille liikkumisen mahdollisuuksia monipuolisesti, joskin mahdollisuuksien määrässä oli suuria eroja koulualueiden välillä. Osa koulualueen liikkumismahdollisuuksista oli koulurakennuksien sisällä ja osa koulujen ulkoalueilla.

Jokaisen koulun ulkoalueet tarjosivat mahdollisuuksia lasten liikkumiselle. Koulualueen 1 (K1), joka oli päiväkotia 1 lähinnä oleva koulualue, pihalla oli liukumäki, kolme kiipeilytelinettä kiipeilemistä varten, kuusi keinua keinumisen mahdollistamiseksi ja hiekkalaatikko. Koulun piha-alueesta osa oli nurmialuetta ja osa hiekkapintaista aluetta. Nämä alueet mahdollistivat esimerkiksi erilaisten pihapelien pelaamisen. Koulualueen 3 (K3), joka puolestaan sijaitsi hyvin lähellä päiväkotia 2, piha-alue oli puolestaan hiekkapintaista ja melko epätasaista aluetta. Kiinteitä välineitä koulualueella olivat neljä keinua ja palloseinä. Palloseinän välitön ympäristö oli muuhun alueeseen nähden tasaisempaa, joka samalla mahdollisti paremmin erilaisten pallopelien pelaamisen.

Koulualue 2 (K2) oli muihin koulualueisiin nähden laajempi kokonaisuus, joka tarjosi myös monipuolisemmin mahdollisuuksia lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen. Koulun välittömässä ympäristössä oli urheilukenttien lisäksi (UK2) kolme kiipeilemiseen tarkoitettuja kiipeilytelinettä ja 10 keinua keinumisen mahdollistamiseksi, jotka oli ripoteltu ympäri koulun aluetta. Alueella oli myös aidattu betonipohjainen kenttä, jossa oli kaksi tenniskenttää ja kaksi koripallokoritelinettä. Näiden lajien lisäksi betonikenttä mahdollistaa myös esimerkiksi muiden pallopelien pelaamisen.

Tämä koulualue (K2) tarjoaa myös runsaasti liikkumisen mahdollisuuksia koulurakennusten sisätiloissa. Sisätiloissa liikkumisen mahdollistaa kaksi isoa liikuntasalia, joista toisen saa tarvittaessa jaettua kolmeen ja toisen kahteen osaan väliverhojen avulla. Molemmissa liikuntasaleissa oli kuusi koripallotelinettä sekä erilaisia irtovälineitä, jotka mahdollistavat esimerkiksi telinevoimistelun toteuttamisen. Molemmissa saleissa oli parkettilattia.

Koulualueen sisätiloissa oli myös judosali, jossa lattia oli lähes kokonaan pehmustettu patjoilla. Pehmustettu alusta mahdollistaa esimerkiksi kaikenlaisen temppuilen oman kehon kanssa. Lisäksi koulualueen sisätiloissa oli kunnan ylläpitämä uimiseen tarkoitettu uimahalli, jossa oli lasten allas sekä muutaman radan levyinen ja 25 metrin pituinen allas.

”Jarmo: Joo, onkos siinä (K1) esimerkiksi ku te sanoitte että on tiukkaa salin kanssa nii onkos siinä jotain liikuntasalia olemassa?

Maija: Niillä on oma sali...

Jarmo:Joo”

Ote päiväkodin 1 haastattelusta.

”Jarmo: Nii just.

Anna: Näin kauniisti voi sanoa... mä paan koulun sali. Sehän on vähän niinku viritteillä ollu.

Jarmo: Tuossa vieressä?

Anna: Joo. Ja sit koulun pihaki.”

Ote päiväkodin 2 haastattelusta.

Koulualueiden 1 ja 3 sisätiloja en päässyt konkreettisesti näkemään, sillä tein kartoituksia sellaiseen aikaan, ettei kummallakaan koululla ollut enää ketään paikalla. Yllä olevien aineistoesimerkkien avulla voidaan kuitenkin päätellä, että molempien koulurakennuksien tiloissa kuitenkin on liikuntasali, jotka tarjoavat monipuolisia mahdollisuuksia toteuttaa lasten liikunnallista aktiivisuutta.

7 KÄYTETYT LÄHIYMPÄRISTÖN PAIKAT LASTEN LIKUNNALLISEN AKTIIVISUUDEN TOTEUTTAMISESSA

Tämän tutkimuksen keskeisenä tarkoituksena oli päiväkotien lähiympäristöjen kartoittamisen lisäksi selvittää, mitä päiväkotien lähiympäristön paikkoja päiväkotien lapsiryhmät ovat käyttäneet lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. Tässä luvussa olen tarkastellut haastattelujen avulla ja havaintojeni tukemana päiväkotien käyttämiä lähiympäristön paikkoja. Tutkimuksen mukaan päiväkodit käyttävät erityisesti metsiä, leikkipuistoja ja urheilukenttiä lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. Myös erilaiset kävelyretket ovat merkittäviä lasten liikkumisen kannalta. Muita käytettyjä paikkoja tästä näkökulmasta olivat erilaiset vesistöihin liittyvät alueet. Seuraavaksi tarkastelen lähemmin päiväkotien käyttämiä paikkoja edellä mainittujen alueiden kautta.

Molempien päiväkotien haastateltavat arvioivat, että yksi lapsiryhmä on käyttänyt päiväkodin lähiympäristöä keskimäärin kerran viikossa. He huomauttivat, että käytön määrä on voinut kuitenkin vaihdella esimerkiksi sen mukaan, mikä teema milläkin viikolla on sattunut olemaan. On viikkoja, jolloin lähiympäristön tarjoamia mahdollisuuksia ei ollut käytetty laisinkaan ja on ollut viikkoja, jolloin päiväkodin lähiympäristössä oli käyty useita kertoja.

Päiväkotien lähiympäristöissä *metsien rooli* on paikkana merkittävä lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. Metsät olivat päiväkotien lähiympäristöjen paikoista eniten käytettyjä. Erityisesti päiväkotien välittömässä läheisyydessä olevat metsäalueet olivat päiväkotien lapsiryhmien päivittäisessä käytössä ja 0-3-vuotiaiden lapsiryhmien metsien käyttö painottuu näihin lähimpiin metsäalueisiin.

"Maija: No suurin on varmaan metsä.

Ritva: Niä, no se tulee.

Maija: Joka ryhmässä on ollu monta vuotta metsä.

...

Maija: Metsähän on tossa takapihalla eli meillä on portti tosta päiväkodin pihalta me mennään tohon takapihalle.

Jarmo: Joo.

Maija: Ja sit on muitakin metsiä, mut pienille tosi helppo ettei tarvi kävellä mitään pitkää retkeä."

Ote Päiväkodin 1 haastattelusta.

Yllä olevassa esimerkissä viitataan myös muiden metsin käyttöön, mutta Päiväkodin 1 haastattelussa viitattiin välittömän metsän käytön lisäksi vain metsäalueen 1 käyttöön. Päiväkodin 2 lähiympäristöstä haastateltavat tarkensivat kaksi metsän aluetta, joita päiväkotiti oli ainakin käyttänyt.

"Taru: Ja sit se yks metsä (MA5) me ollaan viime vuonna käytetty enemmän mikä on siellä pellon (PA3) takana."

Ote päiväkodin 2 haastattelusta.

"Jarmo: Selvennyksenä siis se on se kaukalo, niin puhutte varmaan siitä kentästä (UK3)?

Anna ja Taru: Joo.

Jarmo: Nii sitten sen takana olevaa metsää (MA6) tarkoitatte?

Anna: Joo.

...

Taru: Siihen on ihan maja, ihan maja rakennettu."

Ote päiväkodin 2 haastattelusta.

Aineistoesimerkissä mainittu maja sijaitsi metsäalueella 6 (MA6) urheilukentän (UK3) vieressä. Haastateltavat kertoivat, että päiväkodin lapsiryhmät ovat itse rakentaneet tämän majan ja he ovat käyttäneet majaa ja sen ympäristöä viikoittain. Metsäalueen 6 käyttö on painottunut nimenomaan tämän majan läheisyyteen. Päiväkotiryhmien metsäalueiden käytöstä suurin osa on vapaan leikin toimintaa, jossa lapset saavat päättää itse toiminnastaan määrättyllä alueella. Lasten oma toiminta määrittää siis sen, mitä metsäalueiden tarjoamia he käyttävät liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen.

"Maija: Puistot tossa on Kieppari (viittaa LP3 ja UK1:een). Käytiin just tänään meidän liikuntapäivä.

...

Maija: Siinä on tota meidän lähimmät hiihtoladut, ihan kunnan ladut. Sitten on tota luistelujäät. Ja tänään käytiin siinä ihan, niil on hirveen kiva puisto, mikä niinku tavallaan on tän alueen, et se ei oo heidän päiväkodin pihapuisto vaan siis alueen niinku leikkikenttä."

Ote päiväkodin 1 haastattelusta.

Päiväkodit ovat käyttäneet aktiivisesti ja säännöllisesti lähiympäristöjensä lähimpien leikkipuistojen (LP3 ja LP7) tarjoamia mahdollisuuksia lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. Samoin Päiväkodin 2 lähiympäristön toista leikkipuistoa (LP6) päiväkodin lapsiryhmät ovat käyttäneet lasten liikkumisen mahdollistamiseksi. Sen sijaan päiväkodin 1 haastattelussa ei viitattu muiden lähiympäristön leikkipuistojen käyttöön. Leikkipuistoja oli Päiväkotien lähiympäristöjen lähimpien leikkipuistojen vieressä sijaitsivat myös päiväkodeille lähimmät *urheilukentät* (UK1 ja UK3). Näiden urheilukenttien käyttö oli myös ollut aktiivista ja monipuolista. Urheilukenttiä oli käytetty ainakin yleisurheilun ja värisuunnistuksen toteuttamiseen. Lisäksi talvella päiväkotien käyttämät hiihtoladut ja luistelemiseen tarkoitettut alueet olivat sijainneet urheilukentillä tai niiden välittömässä ympäristössä. Lähimpien urheilukenttien lisäksi päiväkodin 1 lähiympäristössä oli toinen urheilukenttäalue (UK2), mutta haastattelun mukaan tätä aluetta ei käytetty hyväksi lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa.

"Ritva: Sitte mä pistin, miten mä laitoin järven. Me käytiin onkimassa.

...

"Ritva: Toki sitte pystyy jos ei sieltä saa niitä esimerkiks luistelu- ja hiihtovuoroja nii sitte on käyty tossa, tossa järven jäällä käyty luistelm, tai siis hiihtämässä."

Ote Päiväkodin 1 haastattelusta.

Päiväkotien lähiympäristöjen *vesistöjä* oli myös silloin tällöin käytetty hyväkseen lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. Päiväkoti 1 oli käyttänyt järviolueita ainakin onkimiseen ja hiihtämiseen lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. Päiväkoti 2 oli käyttänyt hyödykseen lähiympäristönsä suurinta lampea tekemällä sinne muun muassa kävelyretkiä. Lähiympäristön kahden muun lammen hyödyntämiseen ei haastatteluissa viitattu. Haastattelujen mukaan päiväkotin 2 oli tehnyt myös retkiä ainakin alueen pienvenesatamaan, joka sijaitsee asutusalueen 11 (AS11) etelänpuoleisella rannalla.

"Ritva: Sit tietysti kaikki tommoset, siis kaikki uimahalli, eskarit käy.

Maija: Liittykö tähän niinku nuo teatteri, konserttiretket?

Jarmo: Ehottomasti kaikki vaan mitä tulee mieleen.

Maija: Koululle (K2) se nyt menee, mutta ylipäätään."

Ote Päiväkodin 1 haastattelusta.

Päiväkodin 1 lähiympäristön alueella oli uimarantojen lisäksi kunnan ylläpitämä uimahalli, jota päiväkotit puolestaan on käyttänyt uimiseen toteuttaakseen lasten liikunnallista aktiivisuutta. Päiväkodin 2 lähiympäristössä vastaavaa uimahallia ei ollut. Vesistöjen äärellä olevia uimarantoja päiväkodit eivät sen sijaan olleet haastattelujen perusteella käyttäneet.

"Anna: Mä paan koulun sali. Sehän on vähän niinku viritteillä ollu.

Jarmo: Tuossa vieressä?

Anna: Joo. Ja sit koulun pihaki.

Taru: mmm.

Anna: Vähän ehkä.

Jarmo: Millä, millä lailla tai minkä verran ootte käyttäny tuota, tuota koulun salia sitte?

Anna: No se on vasta sillä lailla viritteillä ollut et, .et se varmaan syksyllä yritetään saada nyt käynnistymään."

Ote Päiväkodin 2 haastattelusta.

Päiväkodin 1 uimahalli sijaitsi koulualueella 2. Uimahallin käytön lisäksi päiväkotit 1 on käyttänyt tätä koulualueita (K2) muutenkin hyväkseen lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen. Koulualueen tiloissa on järjestetty alle kouluikäisille lapsille suunnattuja tapahtumia, joihin myös päiväkodin lapsiryhmät ovat ottaneet osaa. Sen sijaan päiväkotien lähiympäristöjen muita koulualueita (K1 ja K3) ei ollut juurikaan käytetty, mikä käy ilmi edellä olevasta aineistoesimerkistä. Erityisesti koulualueiden sisätiloja ei ollut käytetty laisinkaan ja ulkotilojenkin käyttö oli haastattelujen mukaan hyvin vähäistä.

"Maija: Eskarit voi kävellä vaikka tuonne kirkolle (AS2) asti.

Jarmo: Mmm, sinne kuitenkin tulee jo melkein pari kilometriä.

Maija: Siitä tulee pitkä retki. Kirjasto ja uimahalli nii. Ja kyllä myö nuitten 3-5 -vuotiaitten kanssa kävellään koululle (K2) asti.

.....

Maija: Pitää olla erittäin huono keli, että tilataan taksikytyi takasin. Mut sillonkin kävellen mennään."

Ote Päiväkodin 1 haastattelusta.

Kuten edellä oleva aineistoesimerkkikin kertoo, päiväkotien lapsiryhmät kulkivat pääasiassa kävellen lähiympäristön eri paikkoihin. Näin ollen lähiympäristön alueelle tehtävät kävelyretket ovat merkittäviä lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. Esikouluikäiset lapset ja 3-5-vuotiaiden lapsiryhmät käyttävät laajemmin päiväkotien lähiympäristöjä kuin alle kolme vuotiaiden lapsiryhmät, sillä he jaksavat kulkea kävellen nuorempiaan pidemmän matkan. Lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisen kannalta retket ovat kuitenkin merkittäviä kaiken ikäisille lapsille.

"Anna: Voisko tänne laittaa niinku siis semmonen niinku arkiliikunta? Et vaikei se oo mikään laji itsessään, nii siinä on kuitenkin se tavoite että.

Taru: Nii kyllä. Metsäretki.

Anna: Mmm. Että lapsi tottuis kävelemään ja siirtymään, niinku kävellen.

...

Taru: Ja sitte liikenteessä me ollaan itse asiassa ens viikolla lähössä. Ihan kävellä tuolla niinku.

Anna: Asuinalueella, asuinalue!

Taru: Lähialueen semmosta, sightsiingiä."

Ote Päiväkodin 2 haastattelusta.

"Taru: Ja sitte jotain pajunkissanhakuretket ja mitä niin niit on sitten pienissä ryhmissä et aina, semmonen viis seitsemän lasta napannu tuosta vaan matkaan ja menty vähän ojan toiselle puolelle. Tossa varsinkin aamupäivän ulkoiluaikana niin semmosia, käväsyjä tuolla. Mitä milloinkin. Sillon lähettiin lumikengillä pajunkissan hakureissulle."

Ote Päiväkodin 2 haastattelusta.

Sen lisäksi, että lapsiryhmät kulkivat kävellen lähiympäristön eri kohteisiin, lapsiryhmät tekivät myös lähiympäristöön sellaisia kävelyretkiä, joissa ei aina välttämättä ollut mitään erityistä kohdetta. Haastateltavien mukaan tällaiset kävelyretket tarjosivat lapsille mahdollisuuden tutkia ja tutustua päiväkotien lähiympäristöihin. Kävelyretkien lisäksi päiväkodeilta tehtiin satunnaisia ”käväisyjä” välittömään lähiympäristöön, joiden tarkoitukset vaihtelivat suuresti. Edellä olevassa aineistoesimerkissä käväisyyn tarkoituksena oli käydä hakemassa pajunkissoja.

"Ritva: Elikkä siellä oli sinne luontopolulle (MA1) järjestetty semmonen rata et siellä oli henkilökunta siellä luontopolun varressa ja vanhemmat saa lasten kanssa kiertää ja sit henkilökunnalla oli sellasia luontoon ja liikuntaan liittyviä tehtäviä. Et kyllä niitä tapahtumia on aina kerran puolessa vuodessa, semmonen yhteinen liikuntaulkoilutapahtuma vanhemmille ja lapsille."

Ote Päiväkodin 1 haastattelusta.

"Taru: Ja sit varmaan niinku että mikä liittyy myös meidän päiväkotiin nii on paljon perheelle järjestettyä sitä yhteistä, että oli just laskiaisrieha tässä, sekä pihassa että pihan ulkopuolella oli pisteitä ja.

Anna: Semmosia erilaisia tapahtumia on aika paljon."

Ote Päiväkodin 2 haastattelusta.

Päiväkotien lähiympäristöjen eri paikkoja on käytetty hyväksi myös yksittäisten ulkoilutapahtumien järjestämisessä. Tapahtumia on järjestetty eri ympäristöissä, joista osa on toteutettu myös tässä tutkimuksessa määriteltyjen lähiympäristöjen ulkopuolella. Lähiympäristöjen paikoista myös metsäaluetta 1 on käytetty hyväksi tapahtumien järjestämisessä. Ulkoilutapahtumia pyritään järjestämään niin, että myös lasten perheillä ja

lähipiirillä olisi mahdollisimman hyvät mahdollisuudet osallistua tapahtumiin yhdessä lapsen kanssa. Tämän vuoksi tapahtumia on järjestetty päiväkotien virallisten aukioloaikojen ulkopuolella ja jopa viikonloppuisin. Tällaisia tapahtumia järjestetään satunnaisesti, joskin päiväkodissa 2 tapahtumia järjestetään päiväkotia 1 useammin.

Päiväkodit ovat käyttäneet lähiympäristön tarjoamia mahdollisuuksia runsaasti lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseksi. Lähiympäristöjen alueilla on kuitenkin myös paljon alueita, joita päiväkodit eivät ole käyttäneet hyödyksi. Esimerkiksi haastattelujen mukaan uimarantojen ja koulualueiden hyväksi käyttö on ollut hyvin vähäistä. Päiväkotien lähiympäristöissä onkin vielä paljon käyttämättömiä mahdollisuuksia lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen.

8 LÄHIYMPÄRISTÖN KÄYTTÖÖN LIITTYVÄT TEKIJÄT

Tutkimuksen mukaan että konkreettisesti käytettyjen paikkojen lisäksi lähiympäristön käytön taustalla on monia tekijöitä, jotka omalta osaltaan vaikuttavat päiväkotien lähiympäristöjen käyttöön. Tässä luvussa tuon esille haastattelujen avulla ja havaintojen tukemana näitä lähiympäristön käyttöön vaikuttavia tekijöitä, joita ovat *lähtökohdat, päivärytmi, henkilökunnan määrä, lasten ikä, vuodenajat sekä päiväkodin aikuisten oma suhtautuminen lähiympäristön käytölle.*

Molempien päiväkotien toiminnan taustalla on *lähtökohtia*, arvoja, jotka ohjaavat päiväkoteja käyttämään lähiympäristöjensä tarjoamia mahdollisuuksia lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. Päiväkodilla 1 oli aineistoa kerätessä meneillään pitempiaikainen projekti, LLL-teema (Luovuusliikunta, Luontoliikunta ja Luovuus), joka on ohjannut päiväkotia erityisesti metsien säännöllisessä käytössä. Päiväkodin 2 koko toimintaa ohjaa musiikkiliikunnan ja seikkailun teemat.

”Anna: No ehkä se liittyy, se liittyy aika paljon siihen seikkailuun. Että ku tässä on meillä on teemana niinku musiikkiliikunta ja seikkailu, nii sitte siitä jo tulee se seikkailu et sää lähdet pois tästä ihan tosi tutusta ympäristöstä. Et sä meet niiku vaikka tuohon aidan taakse siihen metsään niin kappa kappas, et se onkin aivan niinku uudella lailla motivoi liikkumaan. Ja se ympäristö on just se ei oo niin tuttu, ku mitkä tässä niin tottakai se sitten kehittääkin eri lailla ja haastaa sitä lasta et, se on vähän eri, eri puitteet liikkua.”

Ote Päiväkodin 2 haastattelusta.

Aineistoa kerätessä molemmat päiväkodit elivät myös muutoksen vaihetta, joka on heijastanut myös päiväkotien lähiympäristöjen käyttöön. Päiväkodin 1 kohdalla muutosvaihe on syntynyt

uuden lapsiryhmän sijoittamisesta päiväkotiin ja päiväkotia 2 on puolestaan sen verran uusi päiväkotia, että henkilökunta on vasta tutustumassa lähiympäristön tarjoamiin mahdollisuuksiin. Muutosvaiheiden myötä päiväkodit ovat olleet erityisen kiinnostuneita selvittämään päiväkotien lähiympäristöjen tarjoamia mahdollisuuksia liikkumiseen.

"Maija: Niin nyt siinä liikuntasalissa on kolme vuotta ollu eskariryhmä ja se on nyt heidän tilansa ja heille erittäin raskasta, että me joka päivä mennään sinne jumppaamaan.

Jarmo: Joo.

Maija: Nii me on koitettu nyt väkisin joulun jälkeen keksiä muita muotoja."

Ote Päiväkodin 1 haastattelusta.

"Anna: Mä luulen et me ollaan vielä silleen totutellaan tähän. Ja vieläkin silleen, että kuhan me nyt tämä niin kun ihan, ihan niinku varmasti osataan tässä meidän omassa pihassa toimia ja toteuttaa sitä liikuntaa niin hyvin ku on mahdollista Nii miks ennen ku osataan se niin miks lähettäis ihan niinku hirveesti.

Taru: Nii saman tien laajentamaan sitä.

Anna: Saman tien niinku. Että et ensin opetellaan tässä lähellä ja koko ajan vähän niinku laajentaa."

Ote Päiväkodin 2 haastattelusta.

Päiväkotien *päivärytmeillä* on merkittävä rooli lähiympäristöjen käytössä lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. Päiväkotien arjessa ajankäyttö on tarkasti rytmiteltyä, jossa ruokailut (aamupala, lounas ja välipala) ja päivälepo ovat päivittäin omilla paikoillaan. Haastateltavien mukaan lähiympäristöjen käyttö on mahdollista toiminnallisten jaksojen aikana, joita ovat aamupalan ja lounaan välinen aika sekä iltapäivällä välipalan jälkeinen aika. Lähiympäristöjä on käytetty ainoastaan aamupäivän toiminnallisen jakson aikana, sillä haastateltavien mukaan riittävän ajan löytäminen retkeilyyn muina ajankohtina on haastavaa.

"Taru: ...Kuitenkin iltapäivisin ollaan tuossa pihassa et ne aamupäivät voidaan ihan hyvin käyttää retkeilyyn.

Jarmo: Onko niin et se, jos lähetään ulkopuolelle nii se sitten tapahtuu yleensä sitte tässä aamupäivän aikana?

Taru: Joo se on ihan.

Anna: Lähes niinku poikkeuksetta tai lähes aina et ei iltapäivällä oikeestaan.

Jarmo: Joo. Onks siinä tota muita, muita syitä sitte?

Taru: Lapsia haetaan tai ruetaan jo sitten hakemaan iltapäivällä eri aikoihin ja sitte niin ku varmaan työajakin menee varmaan sillä tavalla et.

Anna: mmm. Ei se niinku ihan mahdotonta varmaan ois, mutta ehkä siinäkin on vielä. Mä luulen et me ollaan vielä silleen totutellaan tähän."

Ote Päiväkodin 2 haastattelusta.

Lähiympäristöön lähettäessä päiväkotien henkilöstö on pyrkinyt varaamaan retkille riittävästi aikaa, sillä sen on koettu tekevän retkistä kaikille mukavan ja miellyttävän kokemuksen. Myös lapsen kuuleminen on mahdollistunut, kun retket ovat pysyneet kiireettöminä.

"Ritva: Ja sinne varataan tarpeeksi aikaa. Sinne ei lähetä semmosella minuuttiaikataululla, että nyt kaiken pitää mennä hyvin just silleen miten aikuinen on suunnitellu, vaan siihen annetaan jouston varaa niin sit se kyllä onnistuu paljon paremmin ku se, että."

Ote päiväkodin 1 haastattelusta.

Kuten jo edellä päiväkodin päivärytmien liittyvässä ensimmäisessä aineistoesimerkissä kerrotaan, päiväkodin henkilöstön työajoilla on oma merkityksensä päiväkotien lähiympäristön käytössä. Työajat määräävät sen, mikä on lapsiryhmän *kokoonpano* milloinkin henkilökunnan osalta. Päiväkotien henkilökunnan määrät ovat lapsiryhmissä sellaiset, että kaikkien ryhmän aikuisten tuli olla paikalla, jotta lähiympäristön käyttö oli ylipäättänsä mahdollista. Kaikkien aikuisten läsnäolo koettiin olevan myös tärkein kriteeri turvallisuuden luomisessa retkien aikana.

*"Jarmo: Koko ryhmä lähtee?
Maija ja Ritva: Yleensä joo.
Ritva: Et tietysti sitte voi olla jos lähetään pitemmälle, jos ryhmässä on iso ikähaitari niin saattaa olla, että ne pienimmät saattaa sitten jäädä tänne leikkimään. Et käytiin esimerkiksi viime talvena sillee, et oli vaan isot mukana hiihtämässä ja pienet jäi tänne omaan pihaan hiihtämään. Mutta yleensä kyllä kaikki lähtee ja kaikki omat aikuiset lähtee sinne.
Maija: Nii et koko miehitys pitää olla."*

Ote Päiväkodin 1 haastattelusta.

Päiväkodilla 1 on ollut käytäntö, että koko lapsiryhmä aikuisineen lähtee yhdessä retkelle lähiympäristön alueelle. Ryhmän toimintaa on kuitenkin hajautettu silloin, jos retken matka on pidempi ja lapsiryhmässä lapsien välillä on suuria ikäeroja. Seikkailu -teeman vuoksi Päiväkodilla 2 tällainen pienryhmätoiminta on suuremmissa roolissa lähiympäristön käytössä. Tässä päiväkodissa on lapsiryhmiä, jotka lähtevät myös koko ryhmällä lähiympäristöön, mutta lähiympäristössä he jakautuvat pienempiin ryhmiin. Toiset lapsiryhmät puolestaan retkeilevät lähiympäristössä alusta alkaen pienryhmissä, jolloin osa ryhmästä jää päiväkotiin.

Myös tällä tavalla toimittuna lapsiryhmien kaikkien aikuisten tulee olla paikalla, jotta lähiympäristön käyttö mahdollistuu.

"Jarmo: Ootteks te sitten lähteny millaisella kokoonpanolla? Koko ryhmällä, osaryhmällä vai miten?"

Anna: Meillä on aika paljon sitä pienryhmähommaa, koska meillä on tosi paljon lapsia. Ja paljon niinku retkejäkin oikeestaan pienryhmissä ja noita seikkailuja. Että ihan sen takia, että pystyy niinku vähän paremmin ainakin keskittymään sillä retkellä siihen lapseen ja siihen, että se on varmasti niinku aisoissa. Siinä, että näkee varmasti kaikkia. Homma on hallinnassa.

Jarmo: Aivan.

Anna: Ja että ehkä siinä on myös, että siitä siinä retken tai siinä seikkailun idea jollain lailla välittyis niinku jokaiselle lapselle, koska nehän on tietysti vähän eri tasoilla vaikka onkin samassa ryhmässä."

Ote Päiväkodin 2 haastattelusta.

Ensimmäinen kokoonpanoon liittyvä aineistoesimerkki kertoo myös, että *lasten iälläkin* on selvä merkitys lähiympäristön käyttöön liittyen. 4–6 -vuotiaat lapset ja lapsiryhmät käyttävät laajemmin päiväkodin lähiympäristön tarjoamia mahdollisuuksia, kun taas sitä nuoremmat lapset ja lapsiryhmät keskittyvät käyttämään päiväkodin välittömän lähiympäristön tarjoamia palveluja. Päiväkodin henkilöstö on tietoisesti suunnitellut retkiä siten, että nuorempien lasten retket lähiympäristöön ovat lyhyempiä kuin 4–6 -vuotiaiden lasten. Ryhmissä, joissa lasten ikäerot ovat suurempia, toimintaa on hajautettu niin, etteivät alle 3 -vuotiaiden retkien matkat lähiympäristöön tule liian pitkiksi. Esimerkiksi päiväkodin 1 alle 3 -vuotiaat ovat käyttäneet paljon hyväkseen päiväkodin kanssa samassa pihapiirissä olevan vanhainkodin aluetta.

"Ritva: Nii esimerkiksi meillä Valloittajilla (lapsiryhmän nimi) nii ne on hyvin pieniä retkiä. Me ollaan käyty tässä on tää vanhainkodin piha, mitä me saahaan käyttää. Siellä ollaan käyty retkellä."

Ote Päiväkodin 1 haastattelusta.

"Ritva: ...ja sitte tehty ladut tähän, et viime talvena meillä oli ladut tässä vanhainkodin pihassa.

Maija: Mehän hiihdettiin nyt viime viikolla tossa.

Ritva: Että, et sit tehtiin ite ne ladut ja hiihdettiin pienten kanssa siinä."

Ote Päiväkodin 1 haastattelusta.

Vuodenajoilla on ollut selvä merkitys päiväkotien lähiympäristöjen käytössä. Talvella molempien päiväkotien lähiympäristön käyttö painottuu hiihto- ja luistelukertojen toteuttamiseen. Päiväkodin 1 haastateltavien mukaan päiväkodin lähiympäristön käyttö

talvella ei ole niin moninaista kuin muina vuodenaikoina. Haastateltavien mukaan lähiympäristön käyttö kuitenkin pysyy määrällisesti samana, sillä hiihto- ja luistelukertoja on talvella voinut olla useita kertoja saman viikon aikana. Päiväkodin 2 haastateltavat puolestaan arvioivat, ettei vuodenajoilla juuri ollut merkitystä päiväkodin lähiympäristön käyttöön.

”Maija: No lumen määrä vaikuttaa jonkun verran. Et viime vuonnakin oli niin paljon lunta, että eivät päässeet metsään juuri ollenkaan. Mutta kyllähän syksyisin ja keväisin varmaan metsät on kovemmassa käytössä ku näin talvella.

Jarmo: Joo.

Ritva: Nii ja kesällä sit päästiin tonne rantaankin ja kaikkee että.”

Ote Päiväkodin 1 haastattelusta.

Talveen liittyvät pakkaset kuitenkin rajoittavat omalta osaltaan molempien päiväkotien lähiympäristöjen käyttöä. Päiväkotien käyttämä lähiympäristön alue on pienentynyt silloin, kun ulkona on ollut kovia pakkasia. Tällöin lapsiryhmät ovat keskittyneet käyttämään vain päiväkodin välittömässä läheisyydessä olevaa ympäristöä

”Maija: Kyllähän toi lumi ja niinku pakkanen et se, että ei siellä voi niin kauan olla ulkona kuitenkaan talvella kuin syksyisin ja keväisin. Kyllä se vähän rajoittaa.

Ritva: Et ei me siis sillon jos on kylmä. Vähänkin kylmempi ilma niin ei pysty lähtee kauas, koska pitää olla semmosessa tilanteessa, että lapsi pääsee sisälle heti, jos tuntuu siltä.”

Ote Päiväkodin 1 haastattelusta.

Molempien päiväkotien haastateltavat kokivat, että *päiväkotien henkilöstön omalla positiivisella suhtautumisella lähiympäristön käytölle* on ratkaiseva merkitys siihen, miten lähiympäristöjä loppujen lopuksi käytetään lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen. Haastateltavat myös kokivat, että nämä positiiviset asenteet ovat merkityksellisiä siihen, kuinka usein päiväkodit ovat todellisuudessa käyttäneet lähiympäristöjensä tarjoamia mahdollisuuksia. Seuraava aineistoesimerkki kuvaa sitä, miten positiivinen asenne haastateltavilla oli lähiympäristön käyttöä kohtaan.

”Maija: Kyllä. Mut sanotaanko näin, että jos sä 20 lapsen kanssa hiihdät niinku, kannat sukset tonne Kiekkolan kentälle (UK1), hiihdät siellä tunnin ja sit kannat ne taas takasin ja yhellä on hätä ja toisella toinen hätä. Mutta joka tapauksessa niistä jää aina hyvä mieli. Ei ikinä tuu semmonen olo, et ei ois pitäny lähtee.”

Ote Päiväkodin 1 haastattelusta.

Henkilöstön positiivinen asenne päiväkotien lähiympäristöjen käyttöön johtui haastateltavien mukaan monesta eri tekijästä. Lähiympäristöön lähteminen koettiin virkistävänä vaihteluna ja lähiympäristössä liikkuminen on koettu lapsiryhmän omana aikana, jossa on loistava mahdollisuus esimerkiksi kasvattaa lapsiryhmän ryhmähenkeä. Haastateltavat myös kokivat että päiväkotien henkilöstö pitää itsekkin ulkoilusta ja liikkumisesta, jolloin lähiympäristön käyttö on hyvin luonnollinen tapa tarjota lapsille mahdollisuus liikkumiseen. Lähiympäristön käytön koetaan olevan olennainen osa päiväkodin arkea, ettei kummassakaan päiväkodissa osata kyseenalaistaa sen käyttöä. Lähiympäristön käyttö antaa myös henkilöstölle mahdollisuuden tutustua lapsiin uudesta näkökulmasta.

”Anna: Se on kyllä ihan nii. Siellä vähän erilaisen tuntuman saa niihin lapsiinki, jossakin metsässä tai jossain, et sitte siinä on vähän erilainen semmonen fiilis ehkä. Ehkä siinä on se oma semmonen niinku joku luontainen motivaatio siihen tekemiseen siellä, paljon suurempi ku miten tässä aina niin kun näin tutussa puitteissa että.”

Ote Päiväkodin 2 haastattelusta.

Päiväkotien lähiympäristöjen käytön taustalla on paljon erilaisia tekijöitä, jotka omalta osaltaan määräävät sen, miten ja kuinka usein lähiympäristöjä käytetään lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen. Lähiympäristöissä on paljon erilaisia mahdollisuuksia toteuttaa lasten liikunnallista aktiivisuutta, mutta päiväkodin arjen ympärillä pyörivien tekijöiden summa lopulta määrää sen, milloin ja mitä lähiympäristön alueita käytetään hyödyksi päiväkodin lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa.

9 POHDINTA

Tämän tutkimuksen avulla selvitettiin, millaisia mahdollisuuksia päiväkotien lähiympäristöt tarjoavat lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen. Samalla selvitettiin, miten päiväkodit ovat käyttäneet lähiympäristöjään ja mitkä tekijät vaikuttavat lähiympäristön käyttöön. Tässä luvussa nostan esiin tutkimuksen päätulokset ja tuon esille niistä tehtyjä päätelmiä. Peilaan tutkimuksen tuloksia myös aiempiin alan tutkimuksiin.

Luvun aluksi tarkastelen päiväkotien lähiympäristöjen tarjoamia mahdollisuuksia lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiselle. Seuraavaksi tarkastelen, miten päiväkodit ovat käyttäneet hyväksi lähiympäristöjään sekä mitkä eri tekijät ovat vaikuttaneet lähiympäristöjen käytössä. Lopuksi tarkastelen erilaisten käsitteiden kautta koko tutkimuksen luotettavuutta sekä pohdin, millaisia jatkotutkimusmahdollisuuksia tutkimus asettaa.

9.1 Päiväkotien monipuoliset ympäristöt lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen

Lasten liikunnallisen aktiivisuuden ja ympäristön välistä yhteyttä on tutkittu valtavasti (esim. Dowda 2004, Gubbels ym. 2011, Gubbels, Dave & Jansen 2012 ja Kernan & Devine 2010 jne.). Tällöin ympäristö on usein käsittänyt ainoastaan päiväkodin tai koulun välittömässä läheisyydessä olevan ympäristön. Tässä tutkimuksessa lähiympäristön katsottiin olevan laajempi kokonaisuus, jota tutkimuksessa tarkasteltiin lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisen näkökulmasta.

Tässä tutkimuksessa päiväkotien lähiympäristöt on jaettu neljään osaan: metsä-, asutus- ja peltoalueisiin sekä rakennettuihin liikuntaympäristöihin. Vaikka jokaisella näistä on tarjota

mahdollisuuksia lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen, tutkimuksen mukaan metsäalueet sekä rakennetut liikuntaympäristöt tarjoavat määrällisesti eniten mahdollisuuksia lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiselle. Tutkimuksen mukaan näiden ympäristöjen merkitys mahdollisuuksien tarjoajina onkin merkittävä. Myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Cohen ym. 2007; Fjortoft 2001) on todettu näiden ympäristön osien merkittävyys lasten liikunnalliselle aktiivisuudelle.

Rakennetut liikuntaympäristöt on lähiympäristön osista toinen merkittävä mahdollisuuksien tarjoaja lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamismahdollisuuksia. Myös aiemmat tutkimukset (esim. Gubbels ym. 2011; Vuolle 2003) vahvistavat näiden merkityksen lasten liikunnalliselle aktiivisuudelle. Erillisiä rakennettuja liikuntaympäristöjä oli päiväkodin 1 lähiympäristössä selvästi päiväkotia 2 enemmän, mutta siitä huolimatta niiden merkitys liikkumisen mahdollisuuksien tarjoajina oli molemmille päiväkodeille yhtä merkittävä. Lähiympäristöjen jokainen rakennettujen liikuntaympäristön tyyppi (leikkipuisto, koulu, urheilukenttä, uimaranta) tarjoaa omat erilaiset mahdollisuudet lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen, vaikka jokainen onkin yksilöllinen ja ainutlaatuinen liikuntaympäristö. Esimerkiksi päiväkotien lähiympäristöjen jokainen leikkipuisto oli erilainen, mutta samaan aikaan jokainen leikkipuisto rakentui samojen leikkivälineiden (kiikku, hiekkalaatikko ja liukumäki) ympärille.

Rakennetut liikuntaympäristöt poikkeavat muista lähiympäristöjen osista sillä, että ne on alun perin suunniteltu juuri edistämään ihmisten liikkumista ja monessa tapauksessa nimenomaan lapsia on ajateltu ympäristön ensisijaisiksi käyttäjiksi (esim. leikkipuistot). Jo suunnitteluvaiheessa on ajateltu sitä, millaisia liikkumisen mahdollisuuksia mikäkin rakennettu liikuntaympäristö tulee tarjoamaan. Samaan aikaan lähiympäristön muiden alueiden tarjoamat mahdollisuudet muodostuvat lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamista ajatellen enemmän tai vähemmän sattumanvaraisesti. Näiden alueiden tarjoamia mahdollisuuksia on kenties myös vaikeampi havaita lähiympäristöstä. Tämä lähtökohtainen ero lähiympäristön muihin osiin omalta osaltaan selittää rakennettujen liikuntaympäristöjen merkitystä. Toisaalta Gubbels ym. (2012) huomauttavat, etteivät kaikki leikkiin tarkoitettut laitteet välttämättä edistä lasten liikunnallista aktiivisuutta. Heidän tutkimuksessaan hiekkalaatikot ja "ratsastus lelut" vaikuttivat negatiivisesta lasten liikunnalliseen aktiivisuuteen.

Heftin (1988) ja Kytän (2002) tutkimuksissa olevista ympäristön liikkumiseen tarjoamista käyttömahdollisuuksista suurin osa tuli esiin tässä tutkimuksessa metsäalueiden tarjoamissa mahdollisuuksissa. Vaikka erillisten metsäalueiden tarjoamissa mahdollisuuksissa on paljon yhtäläisyyksiä, tämän tutkimuksen mukaan metsäalueiden tarjoamat liikkumisen mahdollisuudet ovat yhteydessä siihen, miten helppoa tai vaikeaa metsässä on kulkea. Mahdollisuudet vaihtelivat siis sen mukaan, oliko metsän maasto helppo-, haastava- vai vaikeakulkuinen. Haastavakulkuiset maaston alueet olivat kaikkein monimuotoisimpia metsäalueita ja nämä alueet tarjosivatkin määrällisesti eniten mahdollisuuksia lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseen.

Maastossa kulkemisen ja metsäalueiden tarjoamien lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisen mahdollisuuksien välisen yhteyden havaitseminen oli tämän tutkimuksen merkittävin löytö. Aiemmissa alan tutkimuksissa ei vastaavaa yhteyttä metsäalueiden tarjoamien mahdollisuuksien ja metsäalueilla kulkemisen helppouden tai vaikeuden välillä ole tehty. Toisaalta esimerkiksi Fjortoft (2000, 448) on jo todennut, että ympäristön monimuotoisuus ja erilaisuus ovat yhteydessä kasvaviin leikkimahdollisuuksiin ja -aktiiviteetteihin.

Myös pelto- ja asutusalueet tarjoavat mahdollisuuksia lasten liikkumisen toteutumiselle, vaikka määrällisesti näiden alueiden merkitys ei tutkimuksen mukaan olekaan suuri. Asutusalueiden merkitys olisi toki suurempi, jos rakennettuja liikuntaympäristöjä ei olisi erotettu omaksi ympäristön osaksi, sillä kaikki rakennetut liikuntaympäristöt sijaitsivat asutusalueiden sisällä. Tämän tutkimuksen jaottelun vuoksi asutusalueiden tarjoamat mahdollisuudet liittyvät vesistöjen tuomiin mahdollisuuksiin, jotka lähiympäristöissä sijaitsivat juuri asutusalueiden yhteydessä. Peltoalueiden tarjoamat mahdollisuudet painottuvat talviaikaan, sillä kesäisin pellot oletettavasti ovat viljelykäytössä. Talvela kumpuilevat peltoalueet sopivat hyvin hiihtämiseen ja mäen laskemiseen.

9.2 Päiväkotien lähiympäristöissä vielä paljon käyttämättömiä liikkumisen mahdollisuuksia

Edellä olevassa luvussa totesin rakennettujen liikuntaympäristöistä puhuttaessa, että vaikka lähiympäristön eri aluetyypeillä on keskenään paljon yhtäläisyyksiä, jokainen eri lähiympäristön alue on aina oma ainutlaatuinen alueensa. Näin ollen esimerkiksi

metsäalueiden samanlaiset liikkumisen mahdollisuudet näyttäytyvät jokaisessa erillisessä metsäalueessa erilaisina. Jokainen metsäalue tarjoaa juoksemisen mahdollisuuden, mutta koska jokaisen metsäalueen maasto on aina ainutlaatuinen, myös juokseminen on eri maastoissa aina erilaista. Tutkimuksen mukaan päiväkotien lähiympäristöissä on paljon alueita, joita päiväkodit eivät ole käyttäneet lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. Vaikka päiväkodit ovat käyttäneet aktiivisesti ja säännöllisesti lähiympäristöjä lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiseksi, lähiympäristöissä on paljon vielä kokonaan käyttämättömiä mahdollisuuksia lasten liikuttamiselle.

Päiväkotien lähiympäristöjen käyttö painottuu päiväkodeista katsottuna lähimpien alueiden ja niiden mahdollisuuksien hyväksi käyttämiseen. Esimerkiksi lähiympäristöjen seitsemästä leikkipuistosta päiväkodit ovat tutkimuksen mukaan hyödyntäneet vain kolmea leikkipuistoa, jotka kaikki ovat sijainniltaan päiväkotien lähimpiä leikkipuistoja. On täysin ymmärrettävää ja loogista, että lähiympäristöjen käytössä lähimpiä ympäristön paikkoja käytetään eniten, sillä tällöin siirtymisiin käytetty aika pysyy pienenä ja tarpeen tullen päiväkodille palaaminen tapahtuu nopeasti. Lähellä olevan lähiympäristön merkitystä korostavat vielä haastateltavien esille tuomat, hetken mielijohdeestakin toteutetut, ”käväisy”, joita tyypillisesti tehdään ainoastaan päiväkodin välittömän lähiympäristön alueelle.

Tutkimuksen perusteella metsäalueet ovat päiväkotien lähiympäristöjen alueista ne, joita käytetään eniten lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. Toisaalta metsäalueiden kohdalla käyttö on keskittynyt vain osalle metsäalueista, jolloin osaa metsäalueista ja niiden mahdollisuuksista ei käytetä lainkaan hyväksi. Molempien päiväkotien välittömässä läheisyydessä olevista lähimetsistä näki, että niitä on käytetty paljon, sillä maastojen aluskasvillisuuden määrä oli hyvin pieni ympärillä oleviin metsiin verrattuna. Huomioitavaa metsäalueissa oli myös se, että osa metsäalueista oli kooltaan todella suuria, jolloin tietyn metsäalueen tarjoamat mahdollisuudet liikkumiselle ovat tarjolla laajalla alueella.

Vaihtelevissa maastoissa liikkuminen edistää lasten tasapainon kehittymistä ja monipuolinen ympäristö jo itsessään lisää liikunnallista aktiivisuutta (Sääkslahti ym. 2006, 115–119). Onkin perusteltua todeta, että ympärillä olevia erilaisia lähiympäristön paikkoja tulisi käyttää mahdollisimman paljon, jotta lapsi pääsisi liikkumaan ja kehittämään motorisia perustaitojaan myös itselleen uusissa ympyröissä. Se ei tarkoita sitä, ettei samaa lähiympäristön paikkaa saisi käyttää lasten kanssa useita kertoja, sillä useiden samassa paikassa leikittyjen kertojen jälkeen

lasten leikeillä on mahdollisuus muuttua hiljalleen moniulotteisemmiksi ja mielikuvituksellisemmiksi.

Suurin osa päiväkotien lähiympäristöjen pinta-aloista on asutusaluetta. Lähiympäristöjen asutusalueita on käytetty hyväkseen erilaisilla kävelyyn liittyvillä toiminnoilla. Päiväkotien lapsiryhmät ovat tehneet erillisiä kävelyretkiä, joissa tarkoituksellisesti kuljetaan myös asutusalueilla, jotta lapset oppisivat tuntemaan lähiympäristöään ja liikkumaan liikenteessä turvallisesti. Asutusalueita käytetään hyväksi myös retkien siirtymisvaiheissa, vaikka retken varsinainen kohde ei sijaitsisikaan asutusalueella. Näin ajatellen asutusalueiden ja niihin rakennettujen kävelyteiden merkitys kasvaakin suureksi, sillä lapsiryhmät kulkevat lähiympäristön eri paikkoihin yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta kävellen.

Päiväkotien lähiympäristöissä oli runsaasti vesistöjä. Niiden merkitys lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa ei tämän tutkimuksen mukaan kuitenkaan noussut suureksi. Tulosta voidaan pitää pätevänä, sillä aiemmissa tutkimuksissa on saatu vastaavanlaisia tuloksia (esim. Niklasson 2010, 492). Vesistöjä on käytetty onkimiseen ja satunnaisesti hiihtämisen toteuttamiseen, mutta esimerkiksi mitään lähiympäristöjen uimarantoja ei ole käytetty hyödyksi. Päiväkodin 1 lähiympäristön alueella ollutta uimahallia puolestaan oli käytetty uimiseen.

Lukijaa olisi auttanut jonkinlainen listaus tai taulukko siitä, mitä päiväkotien lähiympäristöjen alueita päiväkodit olivat käyttäneet ja mitä ei. Listauksen tai taulukon teko ei kuitenkaan ollut mahdollista, sillä aineistoni perusteella kaikista lähiympäristön osista ei varmaksi pystytä toteamaan, onko päiväkoti käyttänyt kyseistä lähiympäristön aluetta vai ei. Toisen päiväkodin kohdalla haastattelu toteutettiin ennen lähiympäristön kartoitusta, jonka vuoksi haastattelun edetessä en pystynyt tarkentamaan riittävän tarkasti sitä, millä alueella mikäkin haastateltavien mainitsema alue sijaitsi.

Päiväkotien lähiympäristöjen käytön keskinäisessä vertailussa on huomattavissa, että päiväkoti 2 on käyttänyt hyödykseen kokonaisvaltaisemmin lähiympäristönsä rakennettuja liikuntaympäristöjä lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. Tämä ero on selitettävissä sillä, että päiväkodin 2 lähiympäristössä rakennetut liikuntaympäristön paikat ovat keskittyneet päiväkodin läheisyyteen, kun taas päiväkodin 1 lähiympäristössä vastaavat paikat ovat jakautuneet tasaisemmin kartoitetulle alueelle. Toisekseen päiväkodin 1 lähiympäristössä rakennettujen liikuntaympäristöjen paikkojen suurempi määrä aiheuttaa sen,

että retken kohteen määrittämisessä on enemmän valinnan varaa, jolloin osa paikoista jää helpommin kokonaan käyttämättä.

9.3 Henkilöstön suhtautuminen luo raamit päiväkotien lähiympäristöjen käytölle

Molempien päiväkotien toiminnan taustalla oli arvoja ja teemoja, joiden kautta päiväkotien henkilökunta oli kiinnittänyt tietoisesti huomiota lähiympäristön käyttöön ja siihen liittyvään toimintaan. Toisaalta jokaista varhaiskasvatusalalla työskentelevän toimintaa ohjaa Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset (2005), jonka mukaan lähiympäristön tarjoamia mahdollisuuksia tulisi käyttää aktiivisesti hyödyksi lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. On oletettavaa, että päiväkotien henkilöstöt ovat sitoutuneet päiväkotien itse korostamiin arvoihin ja teemoihin, jolloin nämä vaikuttavat henkilöstöjen suhtautumiseen lähiympäristöjen käyttöä kohtaan.

Päiväkodin henkilöstön oma suhtautuminen lähiympäristön käytölle näyttääkin tutkimuksen mukaan olevan se tärkein lähiympäristöön käyttöön vaikuttava tekijä päiväkodissa. Päiväkodin henkilökunta suhtautui hyvin positiivisesti lähiympäristön käytölle ja sen nähtiin olevan suurin syy sille, miksi lähiympäristöjä käytetään niin kuin sitä nyt on käytetty. Haastateltavat kokivat, että lasten kanssa lähiympäristöön lähteminen sisältää oman tunnelmansa, mikä tekee retkistä lähiympäristöön miellyttäviä. Niklassoninkin (2010, 487) mukaan päiväkotien lähiympäristöjen käyttö on hyvä keino vaikuttaa lasten liikunnallisen aktiivisuuden tottumuksiin, sillä esimerkiksi luonto ympäristönä lisää lasten ja myös aikuisten leikkimielisyyttä ja vapauden tunnetta, jolloin liikkumisesta tulee nautinnollisempaa.

Henkilökunta koki lähiympäristön käytön siis hyvin myönteisenä. He tiedostivat oman merkityksensä lähiympäristön käytön mahdollistajana ja sitä myöten myös roolinsa lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. Myös Sevimli-Celikin ja Johnsonin (2013, 4) mukaan suurin osa kasvattajista on tietoisia omasta merkityksestään lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. Oman toiminnan merkityksellisyyden tiedostaminen varmasti ruokkii myös omaa myönteistä suhtautumista lähiympäristön käyttöä kohtaan.

Aiemmat tutkimukset (esim. Kernan & Devine 2010, 377–381) ovat antaneet viitteitä siitä, että heikot sääolosuhteet (esim. sade) on vähentänyt lähiympäristön käyttöä. Tämä tutkimus

puolestaan antaa viitteitä siitä, että talvella on heikentävä vaikutus lähiympäristön käytössä. Kovat pakkaset vähentävät ja kaventavat lähiympäristön käyttöä. Tutkimuksen mukaan päiväkotien lähiympäristön käyttö ei myöskään ole talvella niin monipuolista kuin muina vuodenaikoina. Lähiympäristön monipuolinen käyttö jokaisena vuodenaikana on hyvin paljon kiinni kasvattajien omista asenteista ja suhtautumisesta erilaisiin sääoloihin. Hyvällä pukeutumisella ulkona liikkumisesta on mahdollista tehdä miellyttävän kokemuksen heikommissakin sääolosuhteissa. Kuten Storli & Hagen (2010, 454) huomauttavat, sään ja vuodenaikojen vaihtelut tulisi nähdä potentiaalisen mahdollisuuksina lähiympäristön käytössä.

Aiemmissa tutkimuksissa turvallisuudella on ollut merkitystä lähiympäristön käytölle. Esimerkiksi Cooperin ym. (2010) tutkimuksessa turvaton liikenne rajoitti lasten liikunnallista aktiivisuutta. Tutkimuksessani turvallisuus ei kuitenkaan noussut merkittäväksi lähiympäristön käyttöön liittyväksi tekijäksi. Ainoastaan henkilökunnan vähäinen määrä rajoitti päiväkotien lähiympäristön käyttöä. Kartoituksissa pyrin havaitsemaan lapsille lähiympäristöissä mahdollisesti olevia turvallisuusriskejä. Kaiken kattavaan turvallisuuden tarkasteluun oli kuitenkin vaikea päästä näin laajassa kartoituksessa, joten kartoitusten yhteydessä turvallisuustekijät eivät nousseet aineistosta kovin vahvasti esille. Voidaan toki ajatella, että suomalaisten päiväkotien lähiympäristöt ovat niin turvallisia, ettei tässä tapauksessa minun huomioni voinutkaan kiinnittyä suurempiin turvallisuusriskeihin.

Tutkimuksen mukaan päiväkodin toiminnan päivärytmi antaa selviä raameja päiväkodin lähiympäristön käytölle. Tutkimuksessa päivärytmin koettiin rajaavan merkittävästi lähiympäristön käyttöä. Tämä yhdessä henkilökunnan työvuorojen merkityksen kanssa saa aikaan sen, että haastateltavien mukaan lähiympäristön käyttö on mahdollista vain aamupäivän aikana. Tilanne on vastaavanlainen varmasti monessa muussakin päiväkodissa. Päiväkotien lähiympäristöjen käytön ja lasten liikunnallisen aktiivisuuden hyödyt ovat kuitenkin kiistattomat, joten tulisiko varhaiskasvatusalan yksikköjen välillä pysähtyä kriittisesti tarkastelemaan omia toimintatapojaan ja miettiä, miten lähiympäristön käyttöä ja lasten liikunnallista aktiivisuutta saataisiin päiväkodin jokapäiväisessä toiminnassa lisättyä?

9.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimukseni on luonteeltaan laadullinen, jossa jokaista tutkimuksen vaihetta työstetään samanaikaisesti prosessinomaisesti (Kiviniemi 2010, 70). Tutkijan on asetettava tutkimuskysymykset siten, että tutkimuksen aineisto kykenee vastaamaan siihen. Toisaalta laadullinen tutkimus on sellainen kokonaisuus, jossa tutkimuksen jokainen osa-alue vastaa omalta osaltaan tutkimuskysymyksiin. (Ronkainen ym. 2011, 140–141.) Anttilan (2005, 513) mukaan tutkimuksen luotettavuuden tarkastelussa tulee kiinnittää huomiota sen lähestymistapaan, käytettyihin menetelmiin sekä tutkimuksen kokonaisuuteen. Tämän tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa olen käyttänyt Lincolnin ja Guban (1985, 301–327) käyttämää neljää kriteeriä, joita ovat uskottavuus, siirrettävyys, varmuus ja varmistettavuus.

Uskottavuudella (credibility) tarkoitetaan, että tutkijan tekemät tulkinnat ilmiöstä vastaavat todellisuutta eli tutkittavien kokemuksia (Lincoln & Guba 1985, 301). Päiväkotien lähiympäristöjen tarkastelu lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisen näkökulmasta on haastava aihe uskottavuuden kannalta sen vuoksi, että ympäristö on aina hyvin kokemuksellinen ilmiö (onko lähettä? Raittila?). Näin ollen sama fyysinenkin ympäristö näyttäytyy jokaiselle henkilölle erilaisena. Olenkin raportoinut tutkimuksen eri vaiheita mahdollisimman avoimesti ja rehellisesti, jotta lukija voi arvioida ja tarkastella tekemiäni valintoja ja tulkintoja. Pattonkin (2002, 577) huomauttaa, että luotettavassa tutkimuksessa rehellisyys on tärkeämpää kuin täydellisen totuuden löytäminen. Raportin aineistoesimerkit puolestaan antavat esimerkkejä siitä, miten olen päätenyt tekemään tulkintoja aineiston perusteella.

Tutkimuksen uskottavuutta lisää myös menetelmätriangulaation käyttäminen (Lincoln & Guba 1985, 301). Havainnoinnin avulla pääsin tarkastelemaan päiväkotien lähiympäristöjä omin silmin ja haastattelujen kautta sain kuulla päiväkotien henkilökunnan näkemyksiä ja kokemuksia lähiympäristöistä ja sen käytöstä. Käyttämällä useampaa menetelmää pääsin tarkastelemaan tutkittavaa aihetta monipuolisesti useasta näkökulmasta ja molempien menetelmien aineistot tukivat aineiston perusteella tehtyjä tulkintoja tutkimusprosessin aikana (poimi lähde, alkulause sama aineiston keruu kohdassa jo). Ronkaisen ym. (2011, 140) mukaan tutkimuksen luotettavuutta lisääkin juuri se, että tutkija kykenee perusteamaan jokaisen menetelmän käytön sekä näiden menetelmien välisen suhteen.

Tässä tutkimuksessa päiväkotien lähiympäristöjen käyttöä tarkasteltiin päiväkodin

henkilökunnan haastatteluiden perusteella. Tutkimukseni ei sisältänyt missään vaiheessa päiväkotien lapsiryhmien toiminnan havainnoimista päiväkotien lähiympäristöissä. En siis pysty varmuudella sanomaan, kertoivatko haastateltavat lähiympäristön käytöstä täysin avoimesti vai muokkasivatko he sanomisiaan tutkimuksen aiheen kannalta edullisemmaksi. On myös mahdollista, että haastateltavat eivät muistaneet tuoda haastattelutilanteissa kaikkia tutkimuksen kannalta oleellisia asioita esille.

Siirrettävyyden (transferability) kriteerillä tarkoitetaan tutkimustulosten yleistettävyyttä sekä sen hyödynnettävyyttä toiseen samanlaiseen kontekstiin (Lincoln & Guba 1985, 316). Siirrettävyyden osalta tutkimusaiheeni on haastava, sillä ei ole olemassa kahta päiväkotia, joilla olisi täysin samanlaiset lähiympäristöt. Olenkin pyrkinyt parantamaan tutkimuksen siirrettävyyttä muihin konteksteihin raportoimalla eri vaiheiden etenemistä yksityiskohtaisesti, jonka avulla tutkimus olisi toistettavissa toisessa ympäristössä. Siirrettävyyttä arvioidaankin arvioimalla koko tutkimusprosessia (Eskola & Suoranta 2008, 211–212). Yksityiskohtaisesta raportoinnista huolimatta on hyväksyttävä, että jokainen laadullinen tutkimus on ainutkertainen (Lincoln & Guba 1985, 316). Tutkijan tulee pyrkiä objektiivisuuteen koko tutkimusprosessin ajan, mutta tutkijan taustat eivät voi olla vaikuttamatta esimerkiksi aineistosta tehtyihin tulkintoihin. Samasta aineistosta voidaankin tehdä monia erilaisia tulkintoja.

Tutkimuksen *varmuutta* (dependability) voidaan lisätä tunnistamalla näitä tutkijan taustoja ja niiden kautta rakennettuja ennako-oletuksia tutkimuksesta (Lincoln & Guba 1985, 316–317). Vaikka kesätyössäni työskentelin molempien päiväkotien välittömässä läheisyydessä, kumpikaan päiväkodeista ei ollut minulle entuudestaan tuttu. Pystyinkin kohtaamaan päiväkodit ja käsittelemään niistä saamiani aineistoja objektiivisesti. Ennen tutkimuksen aloittamista minulla oli pieni ennako-oletus siitä, etteivät päiväkodit käytä kovin monipuolisesti hyödykseen lähiympäristöjään, varsinkaan lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. Tämä ennako-oletus sai aikaan sen, että ylipäänsä lähdin tutkimaan kyseistä aihetta. Koska tutkimuksen tulokset vastaavat osittain ennako-oletuksiani, tutkijana minun oli tärkeää tunnistaa ja tiedostaa omat ennako-oletukseni, jotta ne itsessään eivät vaikuttaneet tutkimusprosessin etenemiseen ja tutkimuksen tuloksiin.

Lincolnin & Gubanin (1985, 318–327) neljäs arviointikriteeri on *vahvistettavuus* (confirmability), jossa tarkastellaan miten tulokset näyttäytyvät tutkimuskentällä.

Tarkoituksena on arvioida, saavatko tulokseni vahvistusta aiemmin tehdyistä tutkimuksista. Aiemmat tutkimukset ja teoreettinen viitekehys olivat vaikuttamassa aineiston keruun sisältöön, joten tässä suhteessa tutkimus sulautuu hyvin muuhun tutkimuskenttään. Osa tuloksistani saa selkeää tukea ja vahvistusta aiemmista saman aihepiirin tutkimuksista (esim. Cohen ym. 2007; Fjortoft 2001; Gubbels ym. 2011; Vuolle 2003; Niklasson 2010).

9.5 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Tässä tutkimuksessa kartoitettiin päiväkotien lähiympäristön tarjoamia mahdollisuuksia lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiselle. Sen pohjalta tutkimuksessa selvitettiin myös päiväkotien henkilökunnan haastattelujen avulla, miten päiväkodit ovat käyttäneet näitä lähiympäristöjä ja niiden mahdollisuuksia lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että päiväkotien lähiympäristöt tarjoavat monipuolisia mahdollisuuksia lasten liikuttamiseen. Päiväkodit ovat myös käyttäneet runsaasti lähiympäristön tarjoamia palveluja, vaikka käyttämättömiä mahdollisuuksiakin lähiympäristöistä vielä löytyy. Koska tämän tutkimuksen aineistona olivat vain kaksi päiväkotia ja niiden lähiympäristöt, tutkimuksen tuloksia ei voida vielä yleistää. Tällä hetkellä ne ovat enemmänkin suuntaa antavia tuloksia. Päiväkotien lähiympäristöjä tulisikin jatkossa kartoittaa yhä enemmän lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisen näkökulmasta, jotta saisimme lisää tietoa päiväkotien lähiympäristöjen tarjoamista mahdollisuuksista.

Tämän tutkimuksen kokemusten perusteella voin suositella muita tutkijoita käyttämään aloitustapaani haastattelujen alussa. Tällä aloitustavalla haastateltavat pystyivät kasaamaan yhdessä ajatuksia aiheesta ja sitä kautta orientoitumaan paremmin tulevaan keskusteluun. Haastattelijalle se puolestaan antoi ylimääräisiä minuutteja tutustuakseen haastateltaviin ja sitä kautta keventämään alkujännitystä pienemmäksi. Tässä tutkimuksessa tapasin haastateltavat ensimmäistä kertaa vasta haastattelutilanteen alkaessa, mutta aloitustapa toimii sellaisissakin tapauksissa, joissa haastattelija ja haastateltava ovat jo entuudestaan tuttuja toisilleen. Näkisin myös, että kyseessä ei välttämättä tarvitse olla pari- tai ryhmähaastattelu, vaan aloitustapa soveltuisi myös yksilöhaastattelujen alkuun.

Lapsen liikkuminen ympäristössä on vastavuoroinen prosessi, jossa molemmat ohjaavat toisiaan (Sääkslahti 2007, 33). Näin ollen jokainen kokee saman ympäristön hieman eri tavoin ja jokainen näkee täten myös lähiympäristön tarjoamat liikkumisen mahdollisuudet eri tavoin.

Tutkimuksessa ei havainnoitu lasten toimintaa ja käyttämiä liikkumisen mahdollisuuksia kartoitetun lähiympäristön alueella, sillä laajojen kartoitusten vuoksi aineiston kerääminen olisi ollut kohtuuttoman suuri pro gradu- tutkimukselle. Tässä olisikin jatkotutkimuksen paikka, sillä havainnoimalla lasten toimintaa kartoitetussa lähiympäristössä, saisimme tietoa siitä, miten lapset havaitsevat ympäristössä olevia liikkumisen mahdollisuuksia ja toisaalta kuinka kattavasti lähiympäristön mahdollisuuksia käytännössä käytetään hyväksi.

Tutkimuksessa havaittiin maastossa kulkemisen helppoudella tai vaikeudella olevan yhteys siihen, millaisia mahdollisuuksia päiväkotien lähiympäristöjen metsäalueet tarjosivat lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamiselle. Koska aiemmissa tutkimuksissa en tavannut tällaista yhteyttä, tätä yhteyttä tulisi tutkia lisää. Keskittymällä vain tähän aiheeseen saisimme syvällisempää tietoa näiden kahden tekijän välisestä mahdollisesta yhteydestä.

Päiväkotien omat sisä- ja ulkotilat ovat usein riittämättömät lasten liikunnallisen aktiivisuuden näkökulmasta. On nopeampaa kääntää katseensa lähiympäristön tarjoamiin mahdollisuuksiin kuin odottaa uusien ja isompien tilojen valmistumista. Lähiympäristön tarjoamista mahdollisuuksista tulee olla tietoisia, jotta niitä pystytään lapsille tarjoamaan. Kaikki lähiympäristön kartoittavat tutkimukset lisäävät tietoisuuttamme lähiympäristöistä ja niiden monimuotoisista mahdollisuuksista.

LÄHTEET

- Anttila, P. 2005. Ilmaisu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. Hamina: Akatiimi.
- Bouchard, C., Blair, S. N. & Haskell, W. L. 2007. Why study physical activity and health? Teoksessa Bouchard, C., Blair, S. N. & Haskell, W. L. (editors) 2007. Physical activity and health. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Bower, J., Hales, D., Tate, D., Rubin, D., Benjamin, S. & Ward, D. 2008. The Childcare environment and children's physical activity. American journal of preventive medicine, 34 (1), 23–29.
- Brown, W., Pfeiffer, K., McIver, K., Dowda, M., Almeida, M. & Pate, R. 2006. Observational system for recording physical activity in children - preschool version. Research quarterly for exercise and sport, 77 (2), 167–176.
- Brown, W. 2009. Effects of teacher-encouraged physical activity on preschool playground. Journal of early intervention, 31 (2), 126.
- Cavill, N., Kahlmeier, S. & Racioppi, F. 2006. Physical activity and health in Europe: evidence for action. Copenhagen: World health organization, Regional office for Europe.
- Cohen, D. A., Golinelli, D, Lurie, N., McKenzie, T. L., Sehgal, A. & Williamson, S. 2007. Contribution of public parks to physical activity. American Journal of Public Health, 97 (3), 509–514.
- Conroy, H. & Harcourt, D. 2009. Informed agreement to participate: beginning the partnership with children in research. Early child development and care, 179 (2), 157–165
- Cooper, A. R., Griew, P. & Jago, R. 2010. Independent mobility, perceptions of the built environment and children's participation in play, active travel and structured exercise and sport: the PEACH Project. International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity, 7 (1), 17.
- Dowda, M. 2004. Influences of preschool policies and practices on children's physical activity. Journal of community health, 29 (3), 183–196.
- Eklund, R., Tyyskä, U. & Ropo, R. 2007. Kehitä osaamista! -työkirja. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, Oppaita ja työkirjoja 2007:1. Kerava: Savion kirjapaino. Saatavana www-muodossa osoitteessa http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/60efc2804a1563bd9518f5b546fc4d01/kehita_osaamista.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=60efc2804a1563bd9518f5b546fc4d01 (20.2.2012)
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 24–42.
- Eskola, J. 2007. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin

- 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 159–183.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7. painos. Tampere: Vastapaino.
- Fawcett, M. 2009. Learning through child observation. London: Jessica Kingsley Publisher.
- Filer, J. 2008. Healthy, active and outside. Running an outdoors program in the early years. New York, NY: Taylor & Francis.
- Fjørtoft, I. 2000. Landscape as playscape: Learning effects from playing in a natural environment on motor development in children. Oslo: Norwegian University of Sport and Physical Education.
- Fjørtoft, I. 2001. The natural environment as a playground for children: the impact of outdoor play activities in pre-primary school children. *Early childhood education journal*, 29 (2), 111–117.
- Flick, U. 2006. An introduction to qualitative research. (3rd edition) London: Sage Publications.
- Gibson, J. J. 1979. The ecological approach to visual perception. Boston: Houghton Mifflin.
- Grahn, P., Mårtenson, F., Lindblad, B., Nilsson, P. & Ekman, A. 1997. UTE PÅ DAGIS. Stad & Land nr. 45. Alnarp: Movium, Sveriges Lantbruksuniversitet.
- Gray, D. E. 2004. Doing research in the real world. London: Sage.
- Gubbels, J. S., Kremers, S. P. J., van Kann, D. H. H., Stafleu, A., Candel, M. J. J. M., Dagnelie, P. C., Thijs, C. & de Vries, N. K. 2011. Interaction between physical environment, social environment ja child characteristics in determining physical activity at child care. *Health Psychology*, 30 (1), 84–90.
- Gubbels, J. S., Dave, V. K., Jansen, M. 2012. Play equipment, physical activity opportunities and children's activity levels at childcare. *Journal of environmental and public health*.
- Grönfors, M. 2001. Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu. Jyväskylä: PS-kustannus, 124-141.
- Heft, H. 1988. Affordances of children's environments: A functional approach to environmental description. *Children's environments quarterly*, 5 (1), 29–37.
- Higgs, J., Hardy, L. & Baur, L. 2008. What do parents and preschool staff tell us about young children's physical activity: a qualitative study. *The international journal of nutrition and physical activity*, 5 (1), 66–76.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki university press.
- Hinkley, T., Crawford, D., Salmon, J., Okely, A. D. & Hesketh, K. 2008. Preschool children and physical activity. A review of correlates. *American Journal of Preventive Medicine*, 34 (5), 435–441.
- Kangasniemi, J., Reitti, M. & Sillanpää-Reitti, T. 2009. Luonto- ja elämysliikunta. Helsinki: Koululiikuntaliitto: Opetushallitus.

- Kirn, W. & Cole, W. 2001. Whatever happened to play? *Time*, 157 (17), 56–58.
- Kiviniemi, K. 2010. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 70–85.
- Kernan, M. & Devine, D. 2010. Being confined within? Constructions of the good childhood and outdoor play in early childhood education and care setting in Ireland. *Children & Society*, 24 (5), 371–385.
- Kyttä, M. 2002. Affordances of children's environments in the context of cities, small towns, suburbs and rural villages in Finland and Belarus. *Journal of environmental psychology*, 22, 109–123.
- Kyttä, M. 2003. Children in outdoor contexts. Affordances and independent mobility in the assessment of environmental child friendliness. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.
- Laukkanen, A. & Rannikko O. 2010. PUUSTA PELIKENTILLE – Varhaisvuosien fyysisten ja sosioemotionaalisten ympäristötekijöiden yhteys 7-vuotiaiden lasten motorisiin perustaitoihin ja liikunnan itsearviointeihin. Jyväskylä. Pro gradu – tutkielma.
- Lincoln, Y.S. & Guba, E. G. 1985. *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, California: Sage.
- Maanmittauslaitos. 2014. Karttamerkit. Saatavana www.maanmittauslaitos.fi/kartat/kartoitus/karttakoulu/karttamerkit. Luettu 30.7.2014.
- Madriz, E. 2000. Focus groups in feministic research. Teoksessa Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (toim.) *Handbook of qualitative research*. 2nd edition. Thousand Oaks: Sage, 835–850.
- McKenzie, T., Marshall, M., Sallis, J & Conway, T. 2000. Leisure-time physical activity in school environments: an observational study using SOPLAY. *Preventive medicine*, 30 (1), 70–77.
- McManus, A. 2000. Physical activity in children: meaning and measurement. *European journal of physical education* 5 (2), 133–146.
- McWilliams, C., Ball, S., Benjamin, S., Hales, D., Vaughn, A. & Ward, D. 2009. Best-practice guidelines for physical activity at child care. *Pediatrics*, 124 (6), 1650–1659.
- National association for sport and physical education (NASPE). 2009. *Active start: A statement of physical activity guidelines for children from birth to five years*. Sewickley, PA: AAHPERD Publications Center.
- Niklasson, L. 2010. Children and outdoor environment. *European early childhood education research journal*, 18 (4), 485–496.
- Pate, R.R., Pfeiffer, K.A., Trost, S.G., Ziegler, Dowda, M. 2004. Physical activity among children attendin preschools. *Pediatrics* ,114, 1258–1263.
- Patton, M. Q. cop. 2002. *Qualitative research & evaluation methods*. (3rd edition) Thousand Oaks (CA): Sage

- Raittila, R. 2009. Ympäristön lapset – lasten ympäristö. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. 2009. Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 227–248.
- Rapley, T. 2007. Interviews. Teoksessa Seale, C., Gobo, G., Gubrium, J.F. & Silverman, D. (toim.) Qualitative research practice. London: Sage Publications, 15–33.
- Rastas, A. 2010. Haastatteluaineistojen monet tehtävät etnografisessa tutkimuksessa. Teoksessa Ruusuvoori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 64–89.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOY.
- Rothschadl, A. M. & Nunes, C. M. 2004. Organized play through youth sports: A four-tier system. Teoksessa Clements, R. L & Fiorentino, L. (toim.) 2004. The child's right to play. A global approach. Westport, Connecticut: Praeger, 137–143.
- Rowland, T. W. 2007. Physical activity, fitness and children. Teoksessa Bouchard, C., Blair, S. N. & Haskell, W. L. (editors) 2007. Physical activity and health. Champaign, IL: Human Kinetics, 259–270.
- Ruusuvoori, J., Tiittula, L. & Aaltonen, T. 2005. Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Saarsalmi, O. (toim.) 2008. Päivähoidon turvallisuussuunnittelu. Stakes. Oppaita 71.
- Sallis, J. F. & Glanz, K. 2006. The role of built environments in physical activity, eating, obesity in childhood. Future of children (Project muse), 16 (1), 89.
- Savolainen, V., Lakanen, J. & Hernelahti, M. 2009. Suunnistus: metsästä elämyksiä. Helsinki: Edita
- Sevimli-Celik, S. & Johnson, J. E. 2013 "I need to move and so do the children". International education studies, 6 (5), 1–10.
- Silverman, D. 2011. Interpreting qualitative data. 4th edition. London: Sage Publications.
- Smidt, S. 2011. Playing to learn. The role of play in early years. London; New York: Routledge.
- Sook-Young, S., Herwig, J. E. & Mack, S. Preschoolers' play behaviors with peers in classroom and playground settings. Journal of research in childhood education, 15 (2), 149–163.
- Storli, R. & Hagen, T. L. 2010. Affordances in outdoor environments and children's physically active play in pre-school. European early childhood education research journal, 18 (4), 445–456.
- Sääkslahti, A. 2005. Liikuntaintervention vaikutus 3–7 -vuotiaiden lasten fyysiseen aktiivisuuteen ja motorisiin taitoihin sekä fyysisen aktiivisuuden yhteys sydän- ja verisuonitautien riskitekijöihin. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Sääkslahti, A., Numminen, P. & Varstala, V. 2006. The role of physical activity in motor learning. Teoksessa Thomson, K., Jaakkola, T. & Liukkonen, J. (toim.) 2006. Promotion of motor skills in sports and Physical education. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 113–121.

- Sääkslahti, A. 2007. Liikunta varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan, 32–41.
- Timmons, B.W., Naylor, P.-J. & Pfeiffer K.A. 2007. Physical activity for preschool children - how much and how?
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Van Deventer, J. P. 2009. Ethical considerations during human centred overt and covert research. *Quality and Quantity*, 43 (1), 45–57.
- Valtakunnallinen selvitys päiväkotien liikuntaolosuhteista. 2009. Nuori Suomi.
- Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Helsinki: Stakes.
- Vuolle, P. 2000. Liikunnan merkitys rakentuu elämänkaarella. Teoksessa Miettinen, M. (toim.) 2000. Haasteena huomisen hyvinvointi: miten liikunta lisää mahdollisuuksia? Jyväskylä: Likes, 23–46.
- Vuolle, P. 2003. Ympäristökasvatus, elämyspedagogiikka, luontoliikunta; kasvua kestävään kehitykseen. Teoksessa Lovén, L. (toim.) 2003. Ympäristökasvatus: seminaari Kolin kansallispuistossa 18.– 19.4.2002. Joensuu: Metla, 9–18.
- Zimmer, R. & Himanen, E. 2001. Liikuntakasvatuksen käsikirja: didaktis-metodisia perusteita ja käytännön ideoita. Helsinki: LK-kirjat.

LIITTEET

LIITE 1

Päiväkodin 1 pelkistetty lähiympäristö

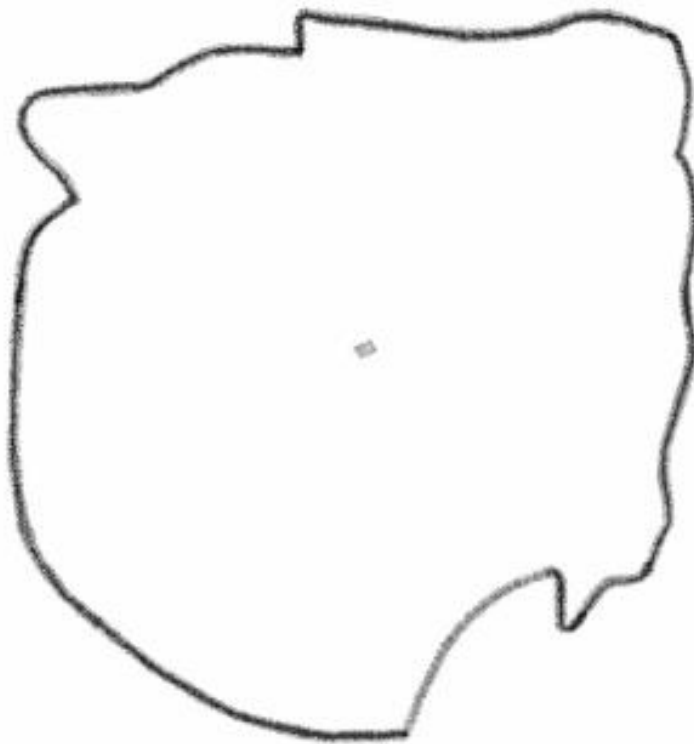

LIITE 2

Päiväkodin 2 pelkistetty lähiympäristö

PÄIVÄKOTI 2

■ PÄIVÄKOTI

400 m

LIITE 3

Haastattelurunko haastattelujen tueksi

Alkutehtävä:

- Lähiympäristön käyttö päiväkodissa. Kirjatkaa ylös kaikkea mitä tulee mieleen lähiympäristön käytöstä teidän päiväkodissa. Mitä lähiympäristö on teille? Miten sitä käytetään? Kuka sitä käyttää? Miksi sitä käytetään?

Teema 1: Miten lähiympäristöä käytetään lasten liikunnallisen aktiivisuuden toteuttamisessa?

- * Miten lapsen liikunnallista aktiivisuutta ylipäänsä toteutetaan päiväkodissa?
- * Mitä paikkoja ympäristöstä käytetään? Mitä paikkoja eniten? Mitä paikkoja ei käytetä? (hiekkakenttä, nurmialueet, metsämaastot, vesialueet (jää), eri vuodenaajat, puistojen eri telineet jne.)
- * Milloin päiväkodin aitojen ulkopuolelle lähdetään? Miksi? Mihin sillä pyritään?
- * Mitä asioita on otettava huomioon, kun lähdetään päiväkodin aitojen ulkopuolelle?
- * Millä kokoonpanolla lähdetään? Aikuisten/lasten määrä?
- * Miten lähiympäristön käyttöä suunnitellaan?

Teema 2: Kasvattajien rooli lähiympäristön käytössä.

- * Millaisia ajatuksia lähiympäristön käyttö herättää? Miten pk:n henkilökunta suhtautuu lähiympäristön käyttöön?
- Miten henkilökunta kokee, lapset suhtautuvat lähiympäristön käytölle? Onko mieluisia/ei niin kivoja paikkoja?
- Mitä esteitä voisi olla lähiympäristön käytölle?

LIITE 4

Päiväkodin 1 laajennettu pelkistetty lähiympäristö

LIITE 5

Tutkimuslupahakemus

Päiväkoti [REDACTED]

Päiväkodin johtaja

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Pyydän lupaa haastatella päiväkoti [REDACTED] henkilökuntaa pro gradu - tutkimukseen maaliskuussa 2012. Tutkimuksen työnimenä on *Liikunnallisen aktiivisuuden toteutuminen päiväkodissa lähiympäristön ja luonnon avulla*. Haastattelun ajankohdasta ja toteuttamistavasta olemme sopineet etukäteen sähköpostin välityksellä.

Jyväskylässä 5.3.2012

Jarmo Korhonen
Puh. 050 342 3337

Hyväksyn edellä mainitun tutkimuksen suorittamisen [REDACTED] päiväkodissa.

Aika ja paikka

Päiväkodin johtaja

LIITE 6

Leikkipuistojen välineistöt

	LP 1	LP 2	LP 3	LP 4	LP 5	LP 6	LP7
nurmipintainen alusta	x				x		
hiekkapintainen alusta		x	x	x	x	x	x
hiekkalaatikko	x	x	x	x	x	x	x
liukumäki		x2	x2	x	x	x	x
keinu	x2	x4	x2	x2	x2	x	x4
kiipeilyyn tarkoitettu rakennelma		x2	x	x		x4	
pelialue				x			
koripallokori					x		
kivilohkare	x3					x4	
